

MASARYKOVA UNIVERZITA

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav archeologie a muzeologie

Archeologie

Bc. Michaela Zelíková

Sídliště střední doby římské v Jevišovce a jeho
postavení v kontextu osídlení soutoku řek Jevišovky
a Dyje

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Balázs Komoróczy, Ph.D.

Konzultant: Mgr. Marek Vlach, Ph.D.

2019

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím
uvedených pramenů a literatury

.....

Poděkování

V první řadě bych chtěla upřímně poděkovat Mgr. Balázsi Komoróczymu, Ph.D. za poskytnutí materiálu z výzkumu vedeného jeho osobou, ale také za možnost kontinuálně sledovat nejnovější výsledky vědeckého výzkumu germánských sídlišť v prostředí jižní Moravy a za poskytnutí příležitosti podílet se na jejich zpracování. Velký dík patří vedoucímu práce také za poskytnutí excelentních technických, materiálních i sociálních podmínek pro bádání o době římské, které on a celý jeho tým vytváří na pracovišti Archeologického ústavu Brno, v Dolních Dunajovicích. Jmenovitě děkuji Mgr. Marku Vlachovi, Ph. D. za postupné zasvěcování do problematiky geografických informačních systémů, tvorby a smysluplné naplňování a využívání databázových systémů, rovněž za možnost vzdělávání se v problematice široké škály prospekčních metod a také za vzhled do problematiky germánských sídlišť. Stejně tak je nutné na tomto místě vyjádřit výše zmíněnému dík za přípravu podkladů zaměřených terénních reliktnů v prostředí GIS, které byly využity pro tvorbu předložených výstupů. Mgr. Miroslavu Lukáši, Ph.D. a Mgr. Davidu Cibulkovi děkuji za poskytnutí četných konzultací, týkajících se průběhu archeologického výzkumu na lokalitě Jevišovka. Mgr. Pavle Růžičkové za vytříbení zkušeností a dovedností v oblasti fotografické dokumentace, grafiky a formálních úprav vědeckého textu. Matěji Kmoškovi děkuji za konzultace při určování kovových předmětů a také za provedení analýz prvkového složení a zpracování jejich výsledků. Mgr. Lence Jurkovičové a Mgr. Radce Mrázkové děkuji za zhodnocení osteologické materiálu, Mgr. Janě Sahulové za možnost využití výsledků konkrétnějších analýz psích skeletů ze sídliště. Prof. PhDr. Kláře Kuzmové, CSc. patří dík za určení zlomků terry sigillaty. PhDr. Evě Kolníkové DrSc. zase za odborné určení římských mincí. V neposlední řadě děkuji také všem účastníkům záchranného archeologického výzkumu v Jevišovce, kteří se podíleli na jeho realizaci či laboratorním zpracování. Johaně Malíškové děkuji za společné debaty nad teoretickými i praktickými aspekty archeologické vědy a inspiraci pro další práci.

Obsah

1. Úvod	6
1.1 Cíl práce	7
1.2 Archeologické předpoklady	8
2. Zájmová oblast a její přírodní zázemí	10
2.1 Poloha.....	10
2.2 Geomorfologie	11
2.3 Hydrologie.....	11
2.4 Geologie a pedologie.....	12
2.5 Klima a vegetace	12
3. Kulturně-historické a chronologické vymezení	14
4. Metodika.....	16
4.1 Prospekce na lokalitě Jevišovka	17
4.2 Archeologický výzkum lokality Jevišovka	17
4.3 Prospekční metody, užití v širším sídlištním kontextu.....	18
4.4 Postprospekční a posttekvační metody zpracování získaných dat	19
4.5 Kritika pramenů.....	19
5. Výsledky výzkumů.....	24
5.1 Výsledky prospekci – geofyzika, sběry, detektorové prospekce.....	24
5.2 Objekty odkryté během ZAV	30
5.3 Interpretace objektů prokazatelně spadajících do doby římské.....	36
6. Analýza materiálu	40
6.1 Germánská keramika.....	40
6.2 Římsko-provinciální keramika.....	64
6.3 Kovové nálezy	76
6.4 Kostěná a parohová industrie	94
6.5 Osteologický materiál	96

7. Diskuze.....	97
7.1 Chronologie sídliště v Jevišovce	97
7.2 Struktura sídliště.....	107
7.3 Fungování sídliště	108
7.4 Zasazení sídliště do kontextu germánského osídlení	109
8. Závěr.....	111
9. Seznam literatury.....	113

1. Úvod

Za hlavní historickou událost 2. poloviny 2. století na našem území považujeme období tzv. markomanských válek. V této době na území střední Evropy, severně od Dunaje sídlí germánské kmeny Svěbů. Charakter jejich sídelní zóny je jakýmsi protipólem k civilizaci římské říše, jejíž moc po přelomu letopočtu, zejména pak ve 2. století, kulminuje. A právě během zmíněných markomanských válek dochází k nejvýraznějšímu střetu obou světů, který se výrazně projevil i v archeologickém materiálu.

Předmětem badatelů, zabývajících se tímto obdobím (či obecně obdobím doby římské) je výzkum domácí složky a hledání tohoto střetu ve změnách materiální kultury germánského obyvatelstva během markomanských válek a těsně po nich. V předložené práci je projevena snaha o popis materiální složky domácího germánského obyvatelstva, které v daném období sídlilo tak říkajíc v centru dění markomanských válek.

Středem zájmu je lokalita Jevišovka, na které byla v roce 2013 odkryta část germánského sídliště s výraznými projevy náležitosti ke zmíněné historické epoše. Tato lokalita byla zkoumána Archeologickým ústavem Akademie Věd pod vedením B. Komoróczyho. Všechna data a výstupy z jejich zpracování jsou majetkem Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., jehož je autorka této práce zaměstnankyní. Bez předchozího souhlasu Archeologického ústavu nelze vyobrazení přereprodukovat jakoukoliv formou.

V následujících kapitolách bude popsána celá lokalita, od přírodních podmínek, jejichž znalost pomáhá pochopit možné fungování předhistorických společností, až po nálezovou situaci zjištěnou výzkumem. Mezi těmito dvěma celky byla navíc pozornost věnována vymezení kulturnímu a chronologickému, významnou část práce také tvoří představení metodiky průzkumných a výzkumných aktivit na sídlišti v Jevišovce i zpracování získaných dat.

V předposlední části jsou již představeny výsledky analýz zkoumaných komponent, a to jak nemovité složky v podobě archeologických objektů, tak vyzvednutých movitých artefaktů. V závěrečné diskuzi jsou shrnuty výpovědní možnosti předložených analýz a jejich výsledků. Pozornost je věnována chronologickému ukotvení lokality a odkrytých objektů, stejně významné je také představení sídelní strategie a nastínění možného fungování sídliště. Pro tyto úvahy je nutné také zařazení do kontextu známých sídlišť, prozkoumaných na vymezeném území.

1.1 Cíl práce

Přehled hlavních cílů práce:

- Zhodnocení výpovědní hodnoty prozkoumaných struktur a vytvoření úvahy o možném fungování sídliště v Jevišovce v rámci širšího území soutoku řek Jevišovky a Dyje
- Vymezení a popis typického inventáře střední doby římské, která je v této práci vymezena tradičními stupni B2–C1 – na příkladu sídliště v Jevišovce
- Představení dalšího postupu ve výzkumu germánské sídelní strategie v dotčeném prostoru

Prvotním cílem je artefaktové vymezení střední doby římské. Tento pojem byl zvolen pro rozmezí stupňů B2b–C1 (podle absolutních dat se jedná o léta 100/120–250/260; Droberjar 1999). Významná pozornost je věnována pokusu o vyčlenění materiální kultury tzv. přechodného horizontu markomanských válek, který v relativní chronologii představuje stupeň B2/C1, a to na území tzv. „třetí zóny“ (viz kapitolu 3). Tento chronologický stupeň byl vyčleněn na základě odlišnosti archeologického materiálu, a to zejména v kategoriích jako jsou drobné kovové předměty. Hlavní odlišnosti se objevují také v množství a charakteru importovaných římsko-provinciálních předmětů a přítomnosti římských militárií (souhrnně např. Tejral 2015). Typologické náplni tohoto stupně tedy již byla věnována pozornost z hlediska kovového inventáře a římsko-provinciálního importu, nad přesnějším vymezení typologie domácí germánské keramické složky však neustále visí otazníky, zda je vůbec možné tuto chronologickou epochu na základě domácí keramiky sledovat.

A právě keramické fragmenty jsou nejvíce zastoupeným typem hmotné kultury na sídlištích doby římské. A to včetně keramiky s tradičně typově-chronologicky determinačními znaky jako jsou výzdobné styly a tvarová různost. V této práci je největší pozornost věnována právě typově-chronologickému vymezení keramiky výše vyčleněné střední doby římské, případně jejich užších chronologických stupňů, a to na základě komparace s chronologicky citlivými kovovými nálezy a nálezy římsko-provinciální keramiky. Pramenem poznání je v tomto případě germánská osada v Jevišovce a její přílehlé okolí.

Kromě toho je v práci nastíněn model fungování zkoumaného sídliště v Jevišovce, a to pomocí všech získaných výsledků z výzkumů i průzkumů v okolí soutoku řek Jevišovky a Dyje. Výsledkem práce bude geoprostorová analýza zkoumaných prvků germánského osídlení, na podrobnější úrovni pak analýza sídlištních komponent osady v Jevišovce a její zasazení do historického kontextu zkoumaného období.

Utváření závěrů o komplexních otázkách na základě jednoho sídelního areálu se může zdát problematičtější, domnívám se však, že právě detailní zpracování všech pramenů z

jednotlivých germánských sídlišť povede v budoucnu k postupnému vyjasňování obrazu o fungování germánské společnosti a o využívání krajiny v době nejužšího kontaktu s římskou říší.

1.2 Archeologické předpoklady

Z území, které je předmětem předložené práce (a je vymezeno v kapitole 2) pochází několik drobných zpráv, které dokládají osídlení prostoru minulými společnostmi. Z nejstarších zpráv se dochovaly zmínky o nález fragmentů keramických nádob z doby římské, na lokalitě Jevišovka v trati „Při studénce“. Tyto byly publikovány v katalogu *Die Germanischen Bodenfunde in Mähren* (Beninger – Freising 1933).

Nejbližší významné germánské osídlení se koncentruje na lokalitě Drnholec. Nálezy jsou známy už od dob působení Hanse Freisinga (1. pol. 20. století), a to z neznámé lokality v Drnholci (Jelínková – Kavánová 2002, 332). Povrchovým sběrem objevené zlomky germánské a provinciální keramiky indikovaly významné germánské osídlení již tehdy, potvrzení přišlo s výstavbou Novomlýnských nádrží, během které bylo v Drnholci na lokalitě Holenická pole (Holnitzfeld, Roviny) prozkoumáno polykulturní sídliště. Z doby římské bylo odkryto 11 chat, a množství sídlištních objektů, z nichž bylo vyzvednuto běžné spektrum sídlištních nálezů doby římské – keramika germánská, římsko-provinciální, terra sigillata, kostěná industrie, bronzové a železné předměty apod. (Jelínková – Kavánová 2002, 331). Autoři výzkumů datují osídlení na lokalitě od 2. až do 4. století (Jelínková – Kavánová 2002, 331). Trať Holenická pole, která byla zčásti zatopena Horní (Mušovskou) nádrží je však střediskem zájmu Archeologického ústavu i dnes. Pomocí nedestruktivních metod je nezatopená část sídliště nadále systematicky zkoumána a v blízké budoucnosti dojde k vyhodnocení dosavadních výsledků (Komoróczy et al. v tisku).

Další významnou lokalitou, která ve zkoumaném prostoru zaujímá výsadní postavení je lokalita Mušov – Na Pískách, kde je doloženo germánské osídlení ve starší době římské. Zde je však jeho fungování prokazatelně zastaveno během markomanských válek, což dokazují jak doklady požárů v germánských chatách, tak superpozice germánských chat s příkopem krátkodobého tábora římské armády, který sídliště překryl (Komoróczy 1999, 168–169). Sídliště sice nebylo zkoumáno v úplnosti, vyzvednutý materiál ze 4 germánských chat však může díky výše zmíněné interpretaci sloužit jako vhodný srovnávací soubor pro sledování skladby hmotné kultury na sídlištích střední doby římské.

V nejužším zkoumaném prostoru byly dále detekovány stopy germánského osídlení na lokalitách Brod nad Dyjí (Tejral – Jelínková 1980), Horní Věstonice (Droberjar 1993a) či

Mikulov (Droberjar 1993b), přičemž první zmíněná spadá svojí datací až do mladší doby římské (stupně C1), další dvě jmenované náleží do 2. století. Ani jedna zmíněná lokalita však nebyla zkoumána ve větším rozsahu. Nejpodrobnější výčet nalezišť z doby římské ve zkoumaném prostoru byl publikován v roce 2002 (Jelínková – Kavánová 2002), včetně všech poloh na katastru obce Pasohlávky a zaniklé vsi Mušov, které tvořily jednu z klíčových oblastí markomanské sídelní zóny.

S tím souvisí také výzkum germánského sídliště v Pasohlávkách – U Vodárny. Byť byly prozatím publikovány pouze předběžné výsledky z tohoto výzkumu (Komoróczy 2017; Komoróczy – Vlach 2011; Klanicová 2010; Komoróczy – Klanicová – Sázelová – Vlach 2010), byl autorce této práce k dispozici rukopis (Klanicová – Vlach – Komoróczy 2011) již zpracované části, a tak bylo možné některé sídlištní komponenty, které jsou předmětem předložené práce s materiálem ze sídliště, fungujícího téměř na úpatí římské stanice u Mušova, pravděpodobně i v době markomanských válek, srovnat.¹

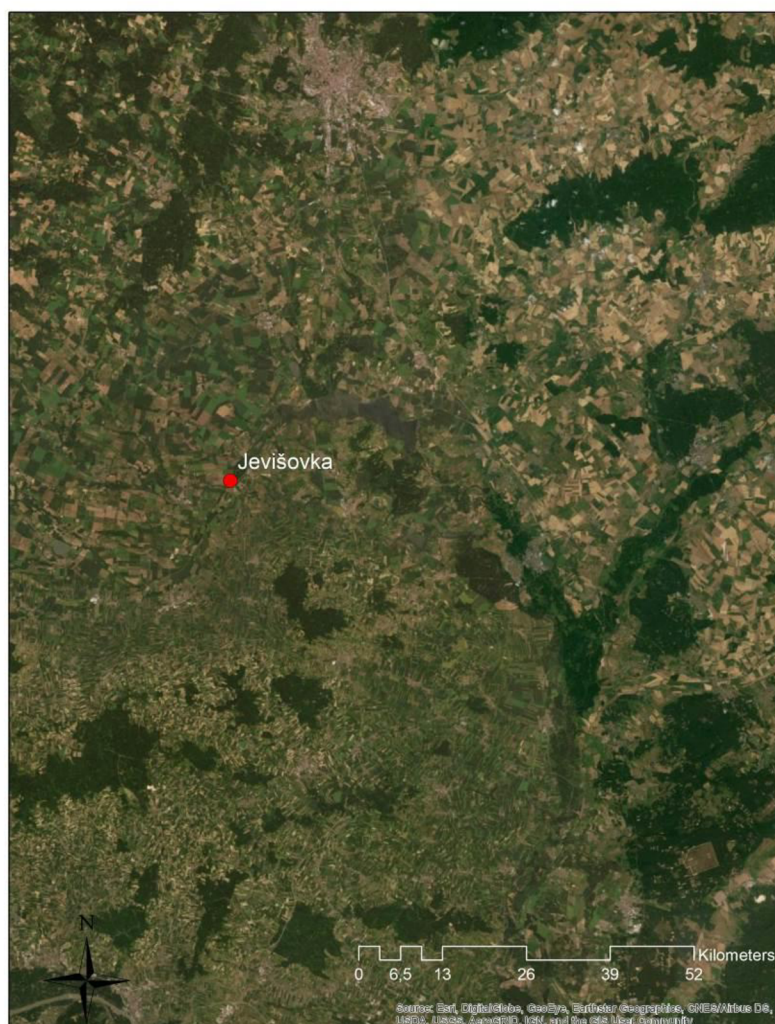
---

¹ Za umožnění práce s rukopisem zhodnoceného materiálu děkuji vedoucímu práce Balázsi Komoróczymu. Hlavní podíl na zpracování keramiky z lokality Pasohlávky má Mgr. Soňa Hrdličková (roz. Klanicová).

2. Zájmová oblast a její přírodní zázemí

2.1 Poloha

Zkoumaná plocha se nachází na jižním okraji jižní Moravy, poblíž soutoku řek Jevišovky a Dyje (Obr. 1, 2). Stěžejní oblastí zájmu předložené práce je germánská osada, která byla objevena v severovýchodní části obce Jevišovka, necelých 400 m severozápadně od zmíněného soutoku, na terase třetí skupiny levého břehu řeky Jevišovky (Demek 1965, 216). Širší zázemí zkoumaného germánského osídlení dolního toku řeky Jevišovky je z hlediska přírodních podmínek velmi podobné, osídlení se koncentruje na dalších polohách sousedních katastrů (Hrušovany nad Jevišovkou,² Drnholec), a to především na levobřeží obou zmíněných řek.

Obr. 1: Lokalizace sídliště v Jevišovce v rámci jižní Moravy

² Za možnost zveřejnění informace děkuji vedoucímu práce B. Komoróczyemu.

Obr. 2: Pohled na soutok Jevišovky a Dyje, lokalita vpravo dole (autor. M. Vlach)

2.2 Geomorfologie

Území, které je přemětem zájmu, spadá do celku Dyjsko-svratecký úval. Ten od západu k severu ohraničuje Jevišovická pahorkatina, Bobravská vrchovina, na severu Dražanská vrchovina. Na severovýchodě je nížina Dyjsko-svrateckého úvalu spojena Vyškovskou branou s Hornomoravským úvalem, k jihovýchodu s Dolnomoravským úvalem koridorem řeky Dyje (Demek 1965, 215). Mezi těmito dvěma nížinami je východní hranice dyjsko-svrateckého úvalu ohraničena vrchovinou Ždánický les. Na jihovýchodě vstupuje do nížiny Mikulovská vrchovina, na jih a jihozápad pokračuje geomorfologický celek do Dolního Rakouska, části Weinviertel (Demek 1965, 215).

V předložené práci je sledováno úžeji vymezené území středního toku Dyje, zejména v oblasti soutoku s řekou Jevišovkou. Tento prostor náleží z hlediska geomorfologie k podcelkům Drnholecká pahorkatina, Dyjsko-Svratecká niva a Dunajovické vrchy (Demek 2006, 47). Střední nadmořská výška zde dosahuje 210 m n. m. (Demek 2006, 133), celá oblast je rovinatá, protkaná hustou sítí vodních toků.

2.3 Hydrologie

Vodstvo vymezeného území je tvořeno zejména řekou Dyjí, která se svou sítí levobřežních přítoků vytváří zemědělsky bohatou rovinatou krajinu. Z větších toků se do Dyje ve zmíněném prostoru od západu vlévají řeky Jevišovka a Svatka (do níž nedaleko soutoku s

Dyjí ústí řeka Jihlava). Dnes je bývalý soutok řek Jihlavy, Svratky a Dyje obhospodařován vodními díly Novomlýnských nádrží (Horní (Mušovská), Střední (Věstonická) a Dolní (Novomlýnská) nádrž; Štefáček 2010, 167–168). Dříve však tento prostor představoval krajinu, hustě protkanou meandry zmíněných řek, s rozsáhlými lužními lesy a úrodnými nížinami, s různorodým složením fauny i flóry, která vytvářela vhodné sídelní podmínky pro předagrární i agrární zemědělské společnosti.

2.4 Geologie a pedologie

Dyjsko-svratecký úval tvoří nížina vyplněná třetihorními a čtvrtohorními usazeninami, nivami a terasami řek – na vymezeném území jsou to Dyje, Jevišovka a Jihlava (Demek 2006, 133). V oblastech, kde přirozené podloží vytváří nivní sediment, je pedologický základ většinou tvořen nivními půdami – fluvizeměmi (Tomášek 1995, 26; Neuhäuslová et al. 1998; 19, Culek et al. 1996, 341). V místech vzdálenějších od vodních toků jsou půdním substrátem zvětraliny hornin mladšího kenozoika (Tomášek 1995), celý prostor je tedy z hlediska geologie velmi mladý.

Z pedologického hlediska je území tvořeno zejména nivními půdami, s písčítým až jílovito písčítým podložím. Tyto sedimenty vznikaly ve dvou fázích – během pleistocénu se utvořila spodní štěrkopísčítá souvrství, mladšími souvrstvími jsou povodňové sedimenty holocenního stáří (Demek 1965, 215–216; Tomášek 2000, 26). Na zvětralém neogenním a kvartérním podkladu dále od vodních toků se utvářely díky původní stepní a lesostepní vegetaci bohaté černozemě (Tomášek 1995, 14).

V místě dotčeném záchranným archeologickým výzkumem dosedala na geologické podloží mocná černohnědá písčítá hlína, která dosahovala mocnosti až 0,5 m. Tato vrstva vykazovala výrazné znaky kulturní vrstvy. Do ní zasahoval 0,1–0,2 m mocný horizont povodňových, jílovito-písčitých hnědo-černých hlín, na který doléhala vrstva ornice, 0,2–0,3 m mocná.

2.5 Klima a vegetace

Zkoumané období spadá z hlediska klimatu do subatlantiku, poslední fáze holocénu trvající do současnosti (Neuhäuslová et al. 1998, 38–39). Vymezené území náleží klimaticky teplé oblasti s velmi dlouhým, velmi teplým a velmi suchým létem, krátkými přechodnými obdobími –jarem a podzimem – a krátkou mírně teplou a suchou zimou s krátkým trváním sněhové pokrývky; podle E. Quitta oblast T4 (1971, 13–15; Neuhäuslová et al. 1998, 21).

Z hlediska biogeografického členění spadá vymezená oblast do panonské provincie – její severopanonské podprovincie (Culek et al. 1996, 8), do bioregionu Dyjsko-moravského (Culek et al. 1996, 340). Jelikož se jedná o terasy řek Jevišovky a Dyje, náleží do 1. vegetačního stupně (Culek et al. 1996, 340). Potenciální přirozenou vegetací je zde především soustava lužních lesů. Od předchozího období atlantiku dochází u tohoto typu vegetace zejména ke změně tvrdého luhu (dub, jilm, jasan) v hygrofilní až hydrofilní zaplavované lužní lesy (Opravil 1983; Neuhäuslová et al. 1998, 37–39). V okolí dolního toku řeky Jevišovky se rozkládají střemchové jaseniny (jasan ztepilý, olše, lípa srdčitá, střemcha obecná, dub letní; Neuhäuslová et al. 1998, 62–63). Na středním toku Dyje, včetně soutoku s řekou Jevišovkou, je zastoupena jilmová jasenina (jasan úzkolistý, dub letní, lípa srdčitá a jilmy, méně jasan ztepilý a topoly; Neuhäuslová et al. 1998, 78–79). V oblastech vzdálenějších od toků zmíněných řek se rozvíjí dubohrabřiny a lipové doubravy – prvosenková dubohabřina (habr, duby, teplomilné druhy), s druhovým složením typickým pro nížiny v oblasti západní a jižní Moravy (Neuhäuslová et al. 1998, 93).

3. Kulturně-historické a chronologické vymezení

Pro studium historie osídlení severně od středního Dunaje v prvních 4 století po Kristu je jedním z výrazných předělů období tzv. markomanských válek, známé z historických pramenů. Byť tento předěl není na základě hmotné kultury místního obyvatelstva zcela zřetelný, jedná se bezpochyby o epochu, poměrně dobře rozpoznatelnou v archeologickém materiálu. Z hlediska tradiční relativní chronologie spadá toto období do tzv. přechodného stupně mezi starší a mladší dobou římskou. Pro tento stupeň se vžilo označení B2/C1 (150/160–180/200 n. l.), popsané Eduardem Droberjarem (1994, 179–180; 1999, 4–5). Avšak již dříve byla determinaci hmotné kultury tohoto stupně věnována významná pozornost (např. Tejral 1970; 1971; 1983; 1992; Droberjar 1994; 1997 ad.).

V předložené práci bylo použito chronologické označení „střední doba římská“. Poněvadž determinace výše zmíněného „horizontu markomanských válek“ může evokovat existenci jakéhosi zlomového okamžiku. Jak se však pokusím nastínit níže, pro obyvatelstvo na území dotčeného markomanskými válkami nemusel příchod římského vojska znamenat žádné fatální změny, jak odráží i hmotná kultura germánské proveniencí v dotčeném regionu.

Jižní Morava doby římské spadá do oblasti tzv. „třetí zóny“. Tento termín byl popsán Janem Bouzkiem a Ivou Ondřejovou (1990) a zasahuje kromě zmíněné jižní Moravy jihozápadní Slovensko (západně od Malých Karpat) a část Dolního Rakouska, zejména historickou oblast Weinviertel. Kromě geomorfologického vymezení, kdy jakousi nepřímou vymezenou hranici této „zóny“ představují zvedající se polohy lemujících pahorkatin a s tím související vyznění germánské osídlení, se oblast odlišuje od germánské sídelního okruhu na severu a severozápadě (polabského kulturního okruhu) také stopami zaznamenanými v archeologických pramenech.

Zde sídlící obyvatelstvo, označováno jako kmeny Markomanů a Kvádů, bylo totiž v přímém kontaktu s na jihu se stále více rozpínající římskou říší – konkrétně její provincií Pannonie (Bouzek – Ondřejová 1990, 29). Severní hranici již tehdy představovala řeka Dunaj, na které byl vystaven systém opevnění, jenž kontroloval hranici římské říše, stejně jako v jiných hraničních provinciích (např. v Porýní). Hranice však nebyla plně nepropustná a vzájemný kontakt se výrazně promítnul v hmotné kultuře germánského obyvatelstva, sídlícího v této tzv. „třetí zóně“³ – mezi světem Polabských germánů na severu a severozápadě a římskou říší na jihu.

---

³ Jak je obecně shrnuto již ve zmíněné studii (Bouzek– Ondřejová 1990), jedná se především o římské „importy“, za které byly v té době považovány obecně výrobky římsko-provinciální proveniencí – bronzové nádoby, mince, římsko-provinciální keramika. Problematika římského importu je však v literatuře od té doby hojně diskutována.

K nejvýznamnějším kontaktům docházelo ze strany římské říše směrem do barbarika, a to nejvýrazněji během vojenských intervencí při pokusech o další expanzi. Následky kontaktů mezi římskou říší a prostorem tzv. naddunajského barbarika tak vrcholí ve zmíněném období tzv. markomanských válek, které jsou historicky kladeny do let 164–180 n. l. Tímto se právě prostor naddunajského barbarika významně odlišuje od většiny evropských regionů, do jejichž historického vývoje nějakým způsobem zasáhla expanze římské říše. Římské vojenské operace „okupačního“ charakteru, jaké lze předpokládat ve zmíněném prostoru, totiž na většině území končily vytvořením provincie a romanizací místního obyvatelstva. V naddunajském barbariku však k vytvoření provincie nikdy nedošlo, a tak lze vrchol ovlivnění římskou říší sledovat právě v období přítomnosti římského vojska.

Nutno podotknout, že během druhé poloviny 2. století dochází na území severně od středního Dunaje k určitým změnám. Nejen že roste počet obyvatel (jak je patrné z počtu germánských sídlišť na Moravě i Slovensku (Varsik 2011, 1984; Droberjar 1997), v důsledku kontaktů s jižněji položenou římskou říší však dochází také k dalším změnám, například společenským. Dokladem společenských změn, které se v germánské společnosti udály působením vlivu římské říše, je bezpochyby germánský bohatý hrob z Mušova (Peška – Tejral 2002). Dalším odrazem může být také struktura sídlišť, v níž se začínají objevovat centralizovanější sídla s formou sídlištní zástavby, jaká na našem území doposud nebyla výrazněji rozlišena. Příkladem může být germánské sídliště v Pasohlávkách, kde bylo odkryto 13 zahloubených chat a nezvyklé množství nadzemních staveb, mimojiné zásobního charakteru (Komoróczy – Vlach 2011, 394–396). Zdá se, že v okolí centrální římské vojenské stanice u Mušova se germánské obyvatelstvo centralizuje na více místech – například na rozsáhlých, doposud nezkoumaných sídlištních v Drnholci (Komoróczy et al. v tisku) či Mikulově.⁴

Z diskuzí o způsobech, jakými se tyto předměty do barbarika dostávaly vyplývá, že je nutno na tuto problematiku nahlížet s větší opatrností. Tyto předměty nemusely a nebyly nutně předměty související s obchodem či jinými ekonomickými transakcemi, jak by se ze slova import dalo usuzovat. Při zasazení předmětů do nálezových kontextů, ale také srovnáním s písemnými prameny můžeme v různých případech usuzovat o válečné kořisti, politických darech či úplatcích, předmětech, které se na území mimo římskou říši dostaly jako nabytý majetek germánských válečníků, sloužících v římské armádě, ale také šlo v mnohých případech o ztrátové předměty, které římská armáda na dotčené území přinesla při svých vojenských operacích. Ekonomický aspekt je prokazatelný u předmětů, které se v germánské sídlištním prostředí objevují nejhojněji, např. římsko-provinciální keramika (Čiznářová – Komoróczy 2010, 200–201; Komoróczy 2017).

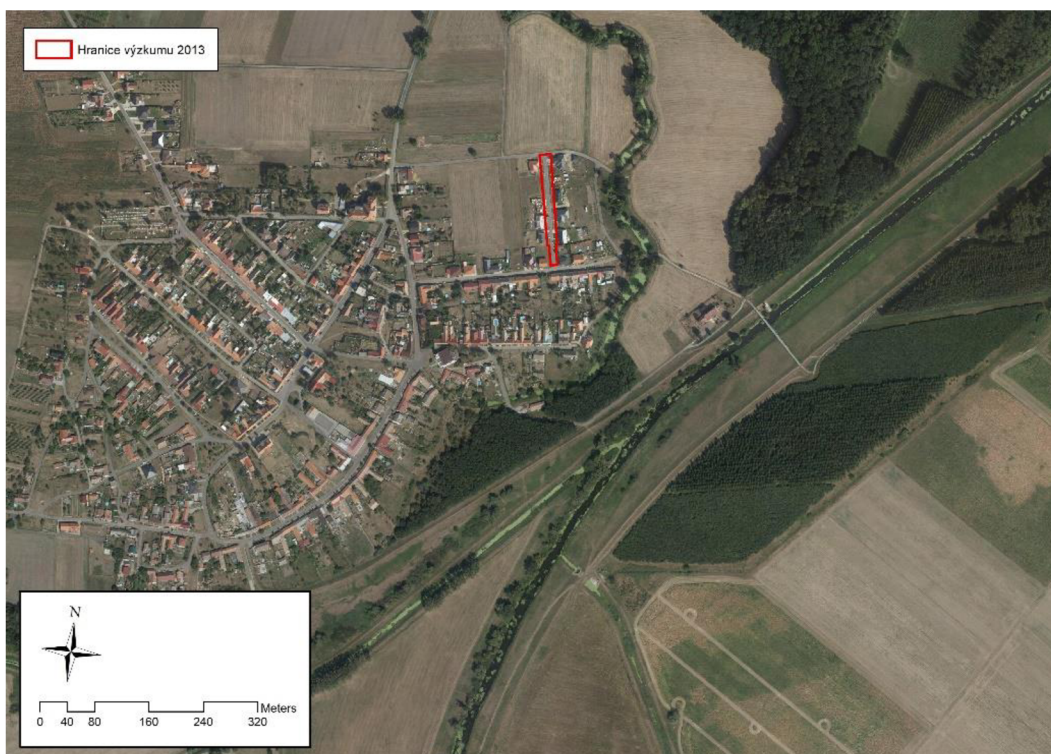
⁴ Za možnost uveřejnění této informace děkuji opět vedoucímu práce B. Komoróczy, který se zasloužil o získání množství materiálu dokládající význam těchto sídlišť, a to zejména díky spolupráci dobrovolníků z řad veřejnosti, kteří na lokalitách provádějí nedestruktivní průzkumy pomocí detektorů kovů. Těmto sídlištím je věnována systematická pozornost v rámci výzkumných otázek Archeologického ústavu v Brně.

4. Metodika

V předložené práci jsou souhrnně zpracovány dosavadní výsledky výzkumu, realizovaného pracovištěm Archeologického ústavu Akademie Věd v Dolních Dunajovicích, pod vedením Mgr. Balázse Komoróczyho, Ph.D. v prostoru soutoku řek Jevišovky a Dyje. Jedná se zejména o výzkum germánského sídliště v Jevišovce, zkoumaného od roku 2013 v rámci záchranných výzkumů, a jeho přilehlého okolí, na kterém proběhly prospekční aktivity.

Výzkumné aktivity na lokalitě byly započaty v důsledku plánované výstavby nových rodinných domů v severovýchodní části obce Jevišovka (okr. Břeclav; Obr. 3). Plánované výstavbě předcházela příprava lokality, zejména stavba komunikace a inženýrských sítí (dnes ulice Nová). V rámci této akce byla celá plocha plánované zástavby prozkoumána prospekčními metodami. Po provedení prospekčních metod se přistoupilo k dohledovaným skrývkám v prostoru přímo dotčeném stavbou komunikace a inženýrských sítí a k následnému archeologickému výzkumu dochovaných reliktnů. V dalších letech probíhaly dohledové práce při hloubení základových pasů jednotlivých rodinných domů.

Obr. 3: Lokalizace áchranného výzkumu v Jevišovce v rámci soutoku Jevišovky a Dyje na severovýchodním okraji obce Jevišovka

4.1 Prospekce na lokalitě Jevišovka

Prospekční práce na lokalitě probíhaly ve dvou časových fázích. První z nich proběhla před zahájením mechanizované skrývky v ploše stavby komunikace a inženýrských sítí. Na celé ploše byla provedena podrobná vizuální prospekce, následovaná prospekci detektorovou. Všechny předměty, objevené při těchto prospekcích, byly zaměřeny pomocí totální stanice, případně GPS. V rámci mechanizované skrývky orniční vrstvy byla celá plocha dohlížena vizuálně i za pomoci průzkumu s detektory kovu, a to za účelem zachycení kulturních vrstev a případných horních partií archeologických objektů.

V další fázi – souběžně s probíhající stavbou komunikace – probíhaly také prospekční aktivity na okolních parcelách, určených pro budoucí výstavbu rodinných domů. Šlo především o geofyzikální prospekci. Geofyzikální měření zde prováděli pracovníci Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity v Brně. Během tohoto měření bylo detekováno nejméně 150 anomálií, příznačných pro archeologické objekty.

4.2 Archeologický výzkum lokality Jevišovka

Archeologický výzkum lokality Jevišovka probíhal standardními metodami, uplatňovanými na záchranných archeologických výzkumech. V první fázi došlo k dohledované skrývce orniční vrstvy, pod kterou se již nacházela kulturní vrstva, charakteristická zvýšeným množstvím archeologického materiálu, v některých případech již byla možná identifikace objektů na úrovni této vrstvy. Mechanizované skrývky byly v takovém případě zastaveny a výkopové práce v těchto místech pokračovaly ručně. Plocha byla takto snížena až na úroveň přirozeného podloží, případný archeologický materiál z těchto vrstev byl zaměřen.

Po identifikaci objektu došlo k jeho rozdělení (většinou na dvě poloviny) a následně k odebrání uloženin v jedné z polovin, a to po mechanických vrstvách, mocných 10–20 cm (určeno vždy podle charakteru dané uloženiny a koncentrace archeologického materiálu). Úrovně, u kterých byl shledán významnější výpovědní potenciál, byly dokumentovány fotograficky a zaměřeny totální stanicí. Hlavním důvodem rozdělení deponie do mechanických vrstev u vybraných objektů však byla podrobnější evidence získaného archeologického materiálu a vzorků. Po dosažení intaktního podloží v důsledku odebrání veškeré výplně archeologického objektu došlo k dokumentaci ponechaného profilu a dále se pokračovalo v odebrání druhé poloviny objektu.

Na úrovni, na které byly objekty identifikovány i po jejich vybrání, probíhala standardní fotografická dokumentace (šikmé a kolmé snímkování), geodetické zaměření a v případě profilů a významnějších úrovní byla doplněna dokumentací kresebnou. Během exkavačních

prací bylo odebráno značné množství vzorků, zejména pro archeobotanickou analýzu byly odebrány vzorky k flotaci, dále také vzorky pro mikromorfologii.

Celá plocha nové zástavby je nadále monitorována Archeologickým ústavem Akademie věd, jehož pracovníci v případě zemních prací na výstavbě rodiných domů provádí prospekční, dohledové a záchranné akce předem prozkoumané plochy. Během těchto dohledových prací jsou dokumentovány další archeologické struktury, z hlediska stavebně-právních náležitostí je však možné zkoumat pouze v prostoru výkopů pro základové pasy, nikoli objekty v plném rozsahu. Tyto nové poznatky však přispívají k dotváření podoby germánského sídliště a prostorového rozložení archeologických struktur. Současně slouží k ověření výsledků, získaných použitím prospekčních metod.

4.3 Prospekční metody, užití v širším sídlištním kontextu

Díky detektorovým prospekčním, které systematicky provádí spolupracovníci Archeologického ústavu je možná predikce sídelní struktury germánské společnosti v přechodném období B2/C1. Důležitost spolupráce s detektorářskou obcí byla vyzdvižena již v některých studiích v souvislosti s činností Archeologického ústavu a s ním spolupracující skupinou zájemců z detektorářské komunity (např. Komoróczy – Vlach – Hložek 2014; Komoróczy – Vlach – Zelíková 2017, 32; Komoróczy et al. v tisku). Dneš již v prostředí České republiky existují také metodicky laděné studie na téma spolupráce s amatérskými hledači (Mařík 2013; Vích 2012; Komoróczy 2018), ať již s pozitivním či negativním pohledem na danou problematiku. Význam spolupráce je však přímo i nepřímě viditelný u některých autorů, kteří průběžně publikují nálezy, získané díky spolupráci s detektoráři. Ty obohacují bázi archeologických pramenů všech metalických období.⁵

V rámci Archeologického ústavu probíhá systematická detektorová prospekce na vybraných plochách levobřeží řeky Dyje, která přes katastry sousedních obcí Drnholec a Hrušovany nad Jevišovkou protéká v délce toku cca 12 km. Pozornost je věnována také vybraným polohám podél posledních cca 9 km toku řeky Jevišovky, která do Dyje ústí u obce Jevišovka. Na těchto polohách byly objeveny doklady osídlení od pravěku po středověk. V blízké budoucnosti budou představeny dílčí výsledky z prospekčních aktivit Archeologického

---

⁵ V tomto ohledu již bylo publikováno nepřeberné množství studií, či drobných článků, přibližující nálezy od tzv. amatérských hledačů a současně komentující problematiku detektoringu, namátkou novější práce např. Salaš 2017; Salaš–Jarůšková 2017. Ne vždy je však přeněji uvedeno, zda se jedná o detektorovou prospekci uskutečňovanou více či méně poučeným detektorářem z řad veřejnosti, či o prospekci samotného archeologa.

ústavu na jednom z blízkých germánských sídlišť, které by mohly souviset i se zde představeným osídlením lokality Jevišovka (Komoróczy et al. v tisku).

4.4 Postprospekční a postexkavační metody zpracování získaných dat

Po skončení prospekčních a exkavačních prací na výzkumu lokality Jevišovka došlo k základnímu laboratornímu zpracování a evidenci získaného materiálu. Stejně jako k proplavení půdních vzorků, určených k archeobotanické analýze.

O antropologickou a archeozoologickou analýzu kosterního materiálu z lokality Jevišovka se postaraly Lenka Jurkovičová a Radka Mrázková z Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy Univerzity. (Jurkovičová – Mrázková – Komoróczy 2017).

V rámci předložené práce byla zpracována většina získaného archeologického materiálu datovaného do doby římské. Analýza keramického materiálu byla provedena pomocí makroskopického posouzení jednotlivých fragmentů. Srovnávací analýzou byly vyhodnoceny chronologické možnosti keramických tvarů a výzdobných stylů přítomných na germánské keramice. Podobně byla věnována pozornost klasifikaci římsko-provinciální keramiky, včetně fragmentů terry sigillaty, o jejíž přesnější determinaci se zasloužila Klára Kuzmová.

Dále byla v rámci práce vyhodnocena kovová složka. Byla provedena základní typochronologická determinace kovových nálezů, nálezy ze slitin mědi byly podrobeny analýze prvkového složení, kterou provedl a jejíž výsledky vyhodnotil Matěj Kmošek.

Chronologické možnosti byly řešeny za pomoci relativní chronologie a to zejména zaměřením na chronologicky citlivý materiál jako jsou typy spon, mince či jiný kovový inventář. Taktéž drobné zlomky římské terry sigillaty přispěly k ukotvení chronologických závěrů. V budoucnu bude chronologie ukotvena také absolutními daty, získanými radiokarbonovou metodou ze zuhelnatělých makrozbytků.

4.5 Kritika pramenů

Možnosti analýzy dat, získaných použitými metodami, jsou poměrně široké. I s ohledem na fakt, že se jednalo o záchranný archeologický výzkum, byl proveden poměrně zodpovědným způsobem a množství získaných dat předurčuje sídliště k podrobnějšímu zkoumání. Avšak stále existují obecné problémy, které provází vyhodnocení archeologických výzkumů sídlištních lokalit.

Každý druh zkoumané struktury limituje svými vlastnostmi výpovědní hodnotu příslušných nálezových celků (ve smyslu Neustupného (Neustupný a kol. 1960, 20). V případě uzavřených celků – zejména depotů a hrobů – je chronologický výpovědní potenciál nezpochybnitelný. Avšak v sídlištním prostředí, jaké je podrobena analýze v této práci, je uzavřenost nálezových celků variabilnější. Výpovědní potenciál je proto snadněji zpochybnitelný, jelikož se většinou jedná o neuzavřené nálezové celky, které nebyly uloženy do země záměrně v jeden čas s jednou motivací, jako je tomu u celků uzavřených. V sídlištním prostředí se setkáváme s celky neuzavřenými, občas se mohou objevit i uzavřené – hroby v sídlištním prostředí, depoty, ale také například jednorázově vytvořené areály sekundárního odpadu mohou být pokládány za uzavřené celky.

Metodicky se tímto problémem zabývali již mnozí autoři, např. E. Neustupný (souhrnně 2007), J. Rulf (1997), M. Kuna (2002; Kuna–Němcová 2012), P. Květina (2002) ad., ti zastávají pozitivní pohled na výzkum neuzavřených archeologických komponent. Naopak například S. Vencel (2001) přistupuje k tématu spíše negativně a považuje je za celky s malou výpovědní hodnotou (Vencel 2001, 602; více k tématu např. Květina 2002, 29).

Z hlediska dochovaných struktur přinesl výzkum na lokalitě Jevišovka určitá specifika. Jelikož se lokalita nachází v nivním prostředí, dalo se zde na základě přirozených postdepozičních procesů (záplavy) předpokládat možné dochování kulturní vrstvy (Ernée 2008, 146). To bylo potvrzeno již při prvotních prospekcích a zejména se zahájením skrývacích prací. Vzhledem k časovým a finančním prostředkům však nebylo možné celou plochu po skrytí ornice prozkoumat ručně, ani samotné archeologické struktury nebyly v kulturní vrstvě vizuálně snadno rozpoznatelné.⁶ Nálezy ze všech úrovní však byly poctivě zaměřovány, stejně tak pozice objektů bezprostředně po jejich rozpoznání (jak bylo zmíněno výše, v takovém případě se přešlo k dalším odkryvům ručně).

Klíčovou otázkou je, jakým způsobem se předměty (zejména keramické fragmenty, které jsou na sídlištních lokalitách nejvíce zastoupenou komponentou), nalezené během výzkumů dostaly do pozice, ve které byly odkryty. V případě kulturních vrstev jde většinou o náhodně umístěné předměty, ztrátové či ponechané na místě po zániku jejich primární funkce. Do výplní objektů se předměty dostávají buďto druhotně z kulturní vrstvy při další činnosti na sídlišti, mohou se však objevovat i záměrně odhozené předměty (Kuna 2002, 120), označované jako sekundární odpad. Ty je možné v materiálu rozlišit svými vlastnostmi – často jde o velké

---

⁶ Na neschopnost archeologů vždy správně rozeznat archeologické struktury upozorňuje Erneé (2008, 147, 150–151), domnívám se však, že tento problém je ve skutečnosti příliš komplexní a problematický, abychom mohli odsoudit výpovědní hodnotu výzkumů, při kterých nebylo užito alespoň 100 % existujících metod.

kusy střepů, dobře sestavitelných do větších částí nádob, střepy s ostře ohraničenými lomy apod.

To jakým způsobem se utvářely výplně archeologických objektů ovlivňují formativní procesy. Studium formativních procesů je totiž klíčovým bodem pro zvýšení věrohodnosti chronologických a kulturně-historických závěrů, zkoumatelných v prostoru sídlištních areálů. Formativní, nebo také depoziční procesy se dělí na dvě skupiny: kulturní (c-transformace) a přírodní (n-transformace; Schiffer 1987). Série těchto procesů je aktivována jakmile dojde k ukončení využívání objektu za původním účelem (Květina 2002, 29).

Pro pochopení celé transformace byla převzata paleontologická metoda tafonomie; přičemž sledujeme následující jevy: biocenóza – artefakty v živém společenství ve své primární funkci; thanatocenóza – představuje nálezy zaniklé na daném místě; tafocenóza – objekty zanechané na jednom místě (přemístěné z místa zániku); oryktocenóza – uzavírá koloběh a představuje stav nálezů, zjištěný výzkumem (Sommer 1990, 48–49). Tyto jednotlivé kroky, vedoucí ke vzniku archeologické situace, jsou utvářeny právě pomocí c- a n- transformací. Pokud se zaměříme na materiál z otevřených nálezových celků – tzn. všechny typy zahloubených sídlištních objektů, s funkcemi zásobními, těžebními, výrobními, obytnými, stavebními, či blíže neurčitelnými a kulturní vrstvy, hovoříme o předmětech vyloučených ze živé kultury ať již náhodně (ztrátové předměty) či záměrně (odpad). U záměrného vyloučení většinou pracujeme s pojmem odpad. Lze se zabývat jeho vznikem a způsobům jeho uložení. Studium odpadových areálů je totiž významným tématem pro utváření představ o chodu daného sídliště. Rozlišujeme tři základní kategorie (Schiffer 1976; Neustupný 2007, 66; Květina 2002, 21): primární odpad – předměty zanechané na místě zániku; sekundární – odpad záměrně uložený na jiném místě; odpad de facto – předměty, které nebyly záměrně vyhozeny, ale pozbyly své primární funkce (deputy, zaniklé objekty a jejich inventář apod.). Později byla vytvořena ještě čtvrtá kategorie a tou je terciární odpad – druhotné přemístění sekundárního odpadu za působení přirozených transformací (Neustupný 2007, 66). Kromě prostorové charakteristiky je nutné na depozita sídelních areálů pohlížet také z časového hlediska (Květina 2002, 29). Charakter výplně objektů totiž ovlivňuje jak délka osídlení, tak také délka trvání zaplnění objektů po jejich funkčním zániku. Prostorové i časové aspekty shrnuje ve své studii např. P. Květina (2002, 29).

Na tomto místě je ještě nutné věnovat pozornost teoretické otázce intruzí. Za intruzi je považována složka deponie, která není současná s daným nálezovým celkem. Dříve se předpokládalo, že v archeologických objektech tvoří intruze v porovnání se současným materiálem minoritní složku a že se většinou nachází v horních partiích objektů (Rulf 1997,

442, 457; Květina 2002, 23 s další literaturou). Obojí již bylo vyvráceno – intruze mohou tvořit početnou složku materiálu vyzvednutého z objektů, stejně tak se může starší materiál nacházet na dně sídlištních jam (reziduum; Květina 2002, 23), dokonce i mladší materiál jako intruze ve starším objektu (Kuna 2002, 120). Charakter intruzí v objektech vypovídá o chování minulých společností na sídlišti (např. nakládání s odpadem), které představuje jednu ze dvou hlavních složek depozičních procesů (Kuna 2002, 123). Jsou tedy jedním z vodítek, vedoucích k jejich rozklíčování. Mohou však znesnadnit, či dokonce zneviditelnit datační možnosti objektu (Kuna 2002, 123). U intruzí je důležité sledovat pozici střepu v rámci objektu, stejně tak jsou významná kvantitativní hodnocení v poměru k hlavní složce objektu (Květina 2002, 29). Pro smysluplné výsledky výzkumu postdepozičních procesů je nutné sledovat u keramické složky velikost střepu, sestavitelnost nádob a obrus hran (Sommer 1990, 122), a to jak u hlavního materiálu, tak u intruzí.

V níže předložené analýze bylo pouze ve vybraných případech nastíněno možné schéma (post)depozičních procesů. Za cílem identifikace objektů, příslušících ke germánskému sídlišti, byly rozebrány problematické případy objektů. Jinak byla složka intruzí víceméně ignorována (Květina 2002, 29), vzhledem k jinam směřovaným hlavním cílům práce.

V případě výzkumu v Jevišovce nebylo možné všechny objekty blíže časově zařadit. Jedná se o plošně nestrukturované sídlištní objekty a sloupové jámy, které obsahovaly materiál smíšeného charakteru, a které nejsou určitelné ani na základě tvarových proporcí. U těchto objektů není možné určit, které období je zde zastoupeno jako intruze, a který materiál představuje současnou výplň, byť i malé množství přesně určitelných artefaktů dokládá přítomnost dané komponenty (Kuna 2002, 125). Rozdíl mezi materiálem časově příslušícím k danému objektu a intruzí nelze determinovat (Kuna 2002, 120). Datace takových objektů je tudíž nemožná, nehledě na to, že k postdepozičním procesům docházelo průběžně během celého předhistorického období, zatímco podoba dnešního stavu je až výsledkem intenzivní a specializované zemědělské činnosti (Kuna 2002, 120).

Pokud řešíme otázku datovatelných objektů v rámci polykulturního sídliště, je ideální mít k dispozici objekty, datovatelné svým tvarem či funkcí. Navíc nálezy vyzvednuté z objektů, u nichž se nedochovaly pouze báze, zahloubené do podloží, jak bývá obvyklé na jiných lokalitách, kde horní partie byly zničeny erozí či intenzivní zemědělskou činností (Kuna 2002, 119), mají větší vypovídací hodnotu. Ve větším množství materiálu můžeme také lépe rozpoznat hlavní složku od intruze, ta se může objevit jak v podobě staršího, tak mladšího materiálu (Kuna 2002, 120). V případě sídliště v Jevišovce se setkáváme s oběma možnostmi.

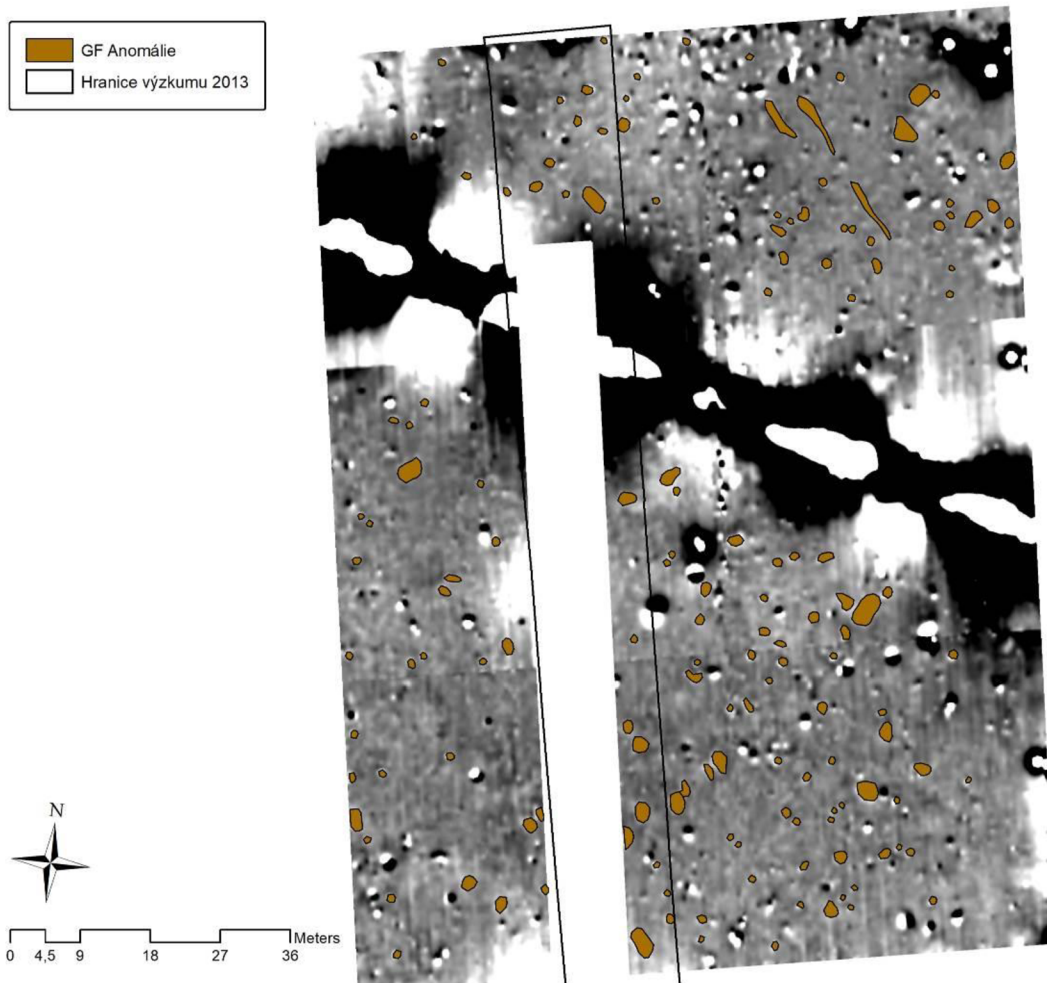
Mezi faktory, které ovlivňují výpovědní hodnotu archeologického materiálu patří kromě charakteru zkoumaného celku také metodika získávání archeologických dat (Macháček 2010, 41). Ta byla v případě Jevišovky popsána v kapitole 4.1–2. Metoda odkryvu a odběru archeologického materiálu ovlivní množství a velikost získaných fragmentů, způsob dokumentace má dopad na výpovědní možnosti materiálu, stejně tak následné laboratorní zpracování a skartace (Macháček 2010, 41).

5. Výsledky výzkumů

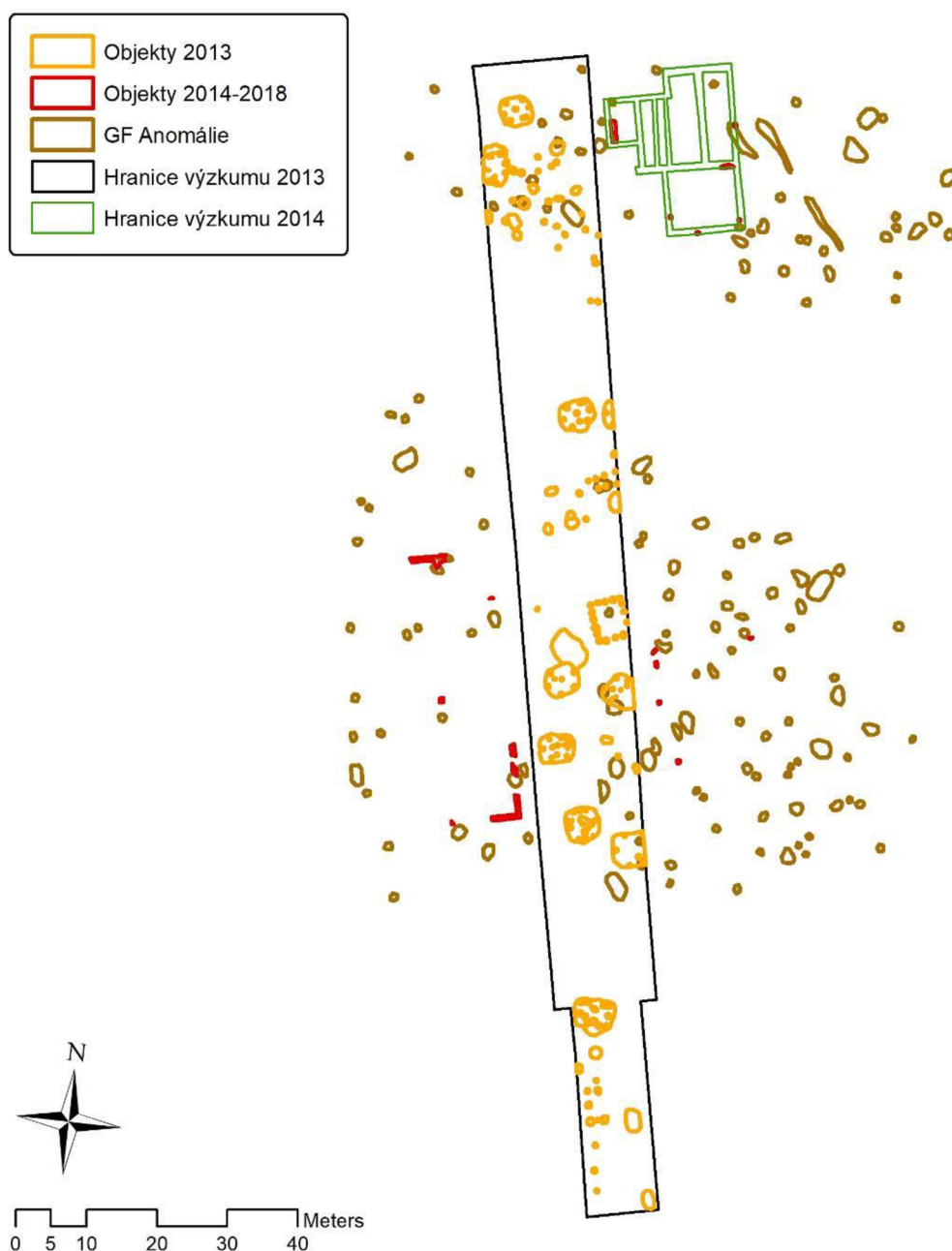
5.1 Výsledky prospekce – geofyzika, sběry, detektorové prospekce

Během prospekčních aktivit bylo z orníční vrstvy vyzvednuto nepřeborné množství keramických fragmentů všech zastoupených období (kultura s lineární keramikou, lengylská kultura, únětická kultura doby bronzové, doba laténská, doba římská, středověk). Kromě toho byla plocha vyčištěna od kovových artefaktů, které ve většině případů tvořily buď zlomky recentních předmětů či blíže neurčitelné železné fragmenty. Mimoto se podařilo objevit několik předmětů, datovatelných do doby římské (opasková nákončí, spony, či cvoček z římského sandálu – viz kapitolu 6.3).

V další fázi prospekční části výzkumu došlo ke změření plochy geofyzikálními metodami. Měření a základní zpracování dat bylo provedeno pracovníky Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity v Brně. Na základě tohoto měření bylo detekováno množství anomálií (Obr. 4, 5), autorem interpretace je M. Vlach. Nejvýraznější lineární anomálie vedoucí zhruba diagonálně měřenou plochou je recentní potrubí. Taktéž kovové předměty, které nebyly vyzvednuté během detektorového průzkumu, tvoří podstatnou část výrazných bipolárních anomálií. Ostatní anomálie pozitivní susceptibility představují změny charakteru půdy – zásahy do přirozeného podloží – většinou tedy archeologické objekty. Celkem jich bylo interpretováno kolem 150.

Obr. 4: Výsledky a interpretace geofyzikálního měření na lokalitě Jevišovka

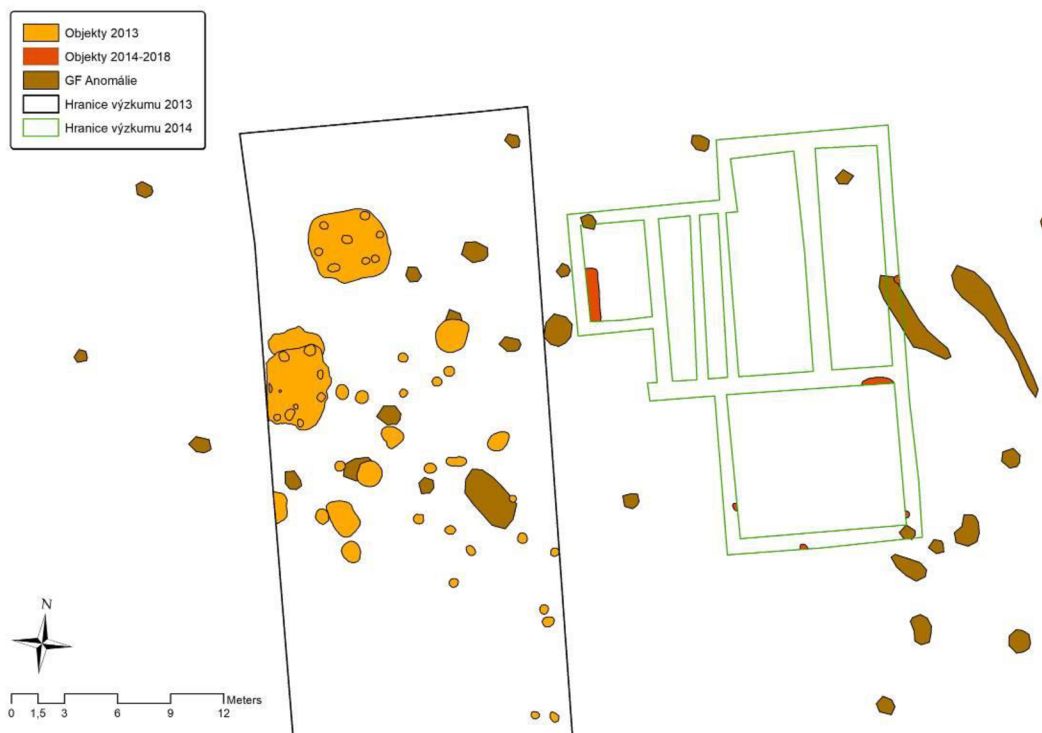
Obr. 5: Srovnání interpretace anomálií a odkrytých objektů

Podle mapy antropogenních reliktnů, vzniklé na základě geofyzikálního měření, se tedy dalo předpokládat, že celá měřená plocha bude mít z hlediska přítomnosti archeologických objektů podobný charakter jako plocha následně prozkoumaná exkavací. Tato zjištění se stala podkladem pro další fáze záchranných archeologických prací na lokalitě Jevišovka. Nadále zde při stavbě rodinných domů probíhají dohledové práce pod vedením Archeologického ústavu.

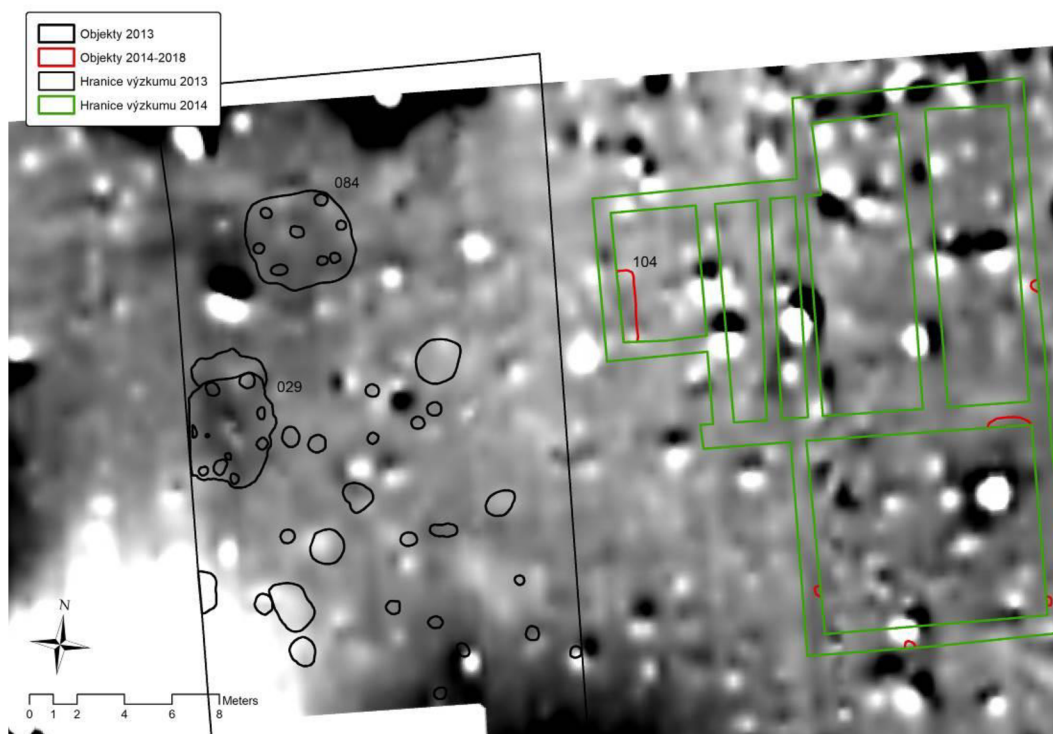
Následuje zpětné srovnání anomálií, patrných na geofyzikální mapě, s dalšími výzkumnými aktivitami při stavbě rodinných domů v letech 2014 a 2018 (výzkumy v roce 2015 byly negativní).

V roce 2014 byly v základových pasech rodinného domu odkryty části objektů 104–109. Některé z nich (106, 107, 108) v blízkosti detekovaných anomálií (Obr. 6). Tyto objekty však nebyly přesněji interpretovány. Objekt 104, interpretovaný jako germánská chata, byl objeven v ploše bez výrazných anomálií (Obr. 7).

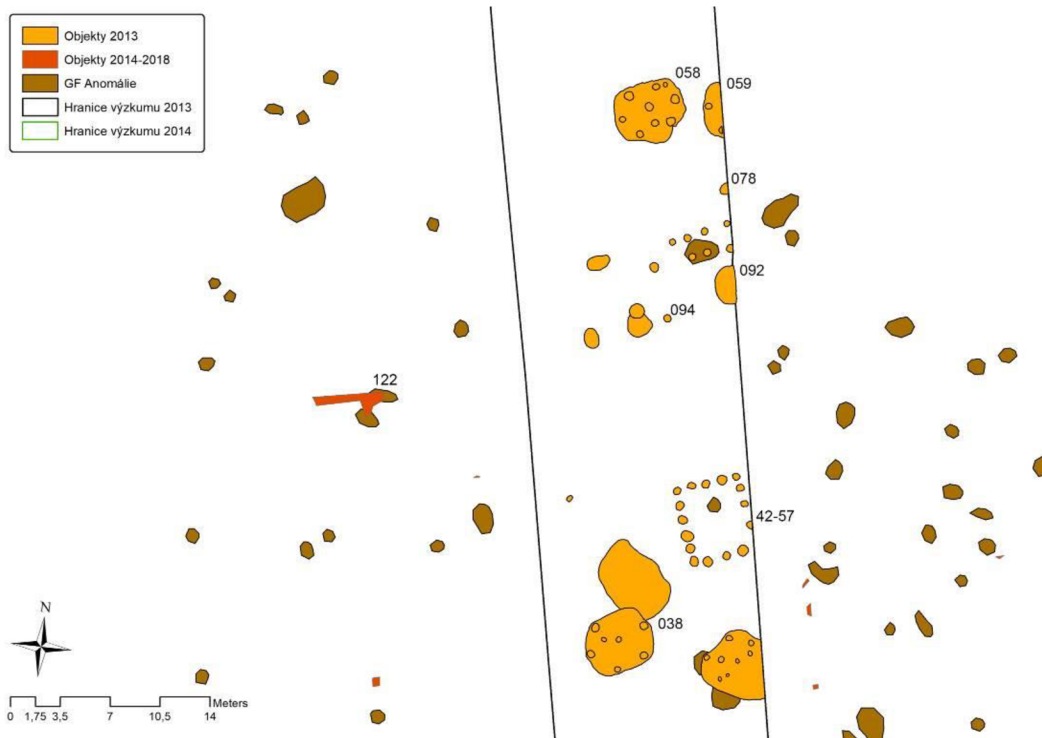
Obr. 6: Srovnání interpretace anomálií

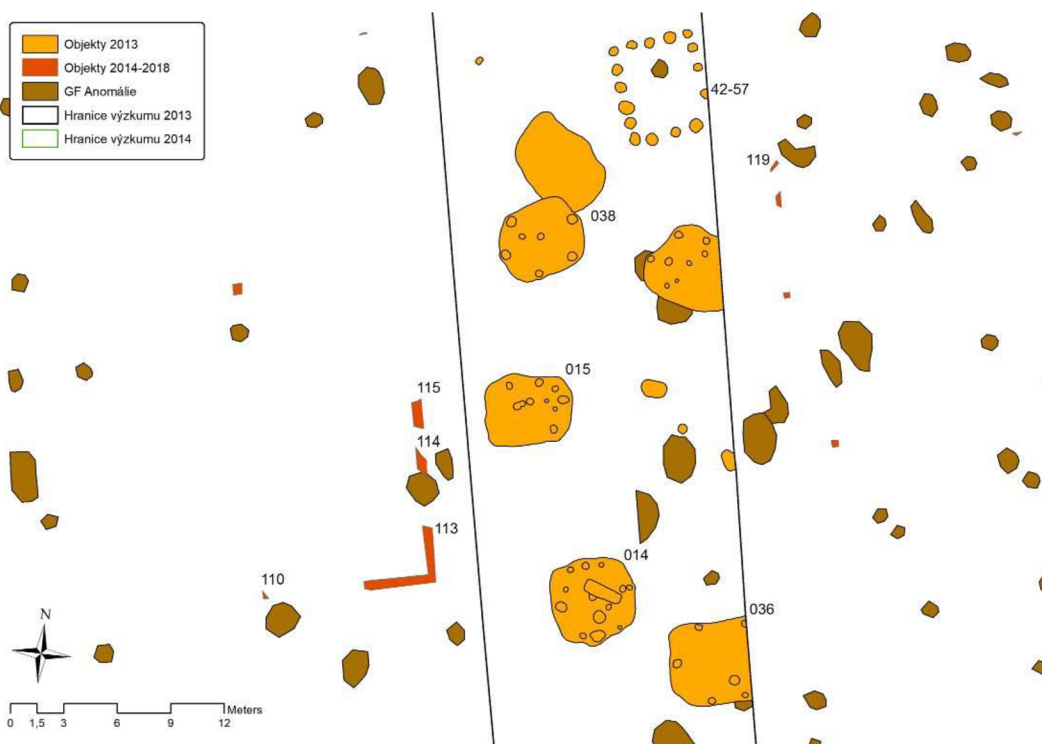
Obr. 7: Datace objektů z výzkumu z roku 2014 s porovnáním s výsledkem geofyziky

Plocha zkoumaná v roce 2018, kdy byly dozorovány stavby 3 rodinných domů, byla na odkryté části objektů bohatší. V základových pasech byly prozkoumány objekty 110–123. Objekty 114, 115, 119, 122 byly odkryty v blízkosti detekovaných anomálií. Z interpretovaných objektů, spadajících pravděpodobně do doby římské, jsou to chaty 113 a 122, ze sídlištních objektů 100, 114, 115 a 119 (Obr. 8, 9).

Obecně se dá říci, že interpretace geofyzikálního měření na lokalitě Jevišovka se podařila potvrdit u sídlištních objektů oválných či liniových tvarů, germánská chata byla predikována pouze v jednom případě (122, Obr. 8), a to navíc značně nezřetelně. Při porovnání s naměřenými hodnotami v části zkoumané plochy se však jeví, že germánské chaty se ve výsledné mapě mohly projevit negativní susceptibilitou, jak je patrné u objektů 029, 084 či 039 (Obr. 7) a nebyly tak rozpoznány při interpretaci geofyzikálních dat. V tom případě by bylo možné přeinterpretovat plochu v okolí objektu 113 a severněji od něj. Hranice těchto negativních anomálií jsou však obtížně odlišitelné.

Obr. 8: Srovnání interpretace anomálií a odkrytých objektů

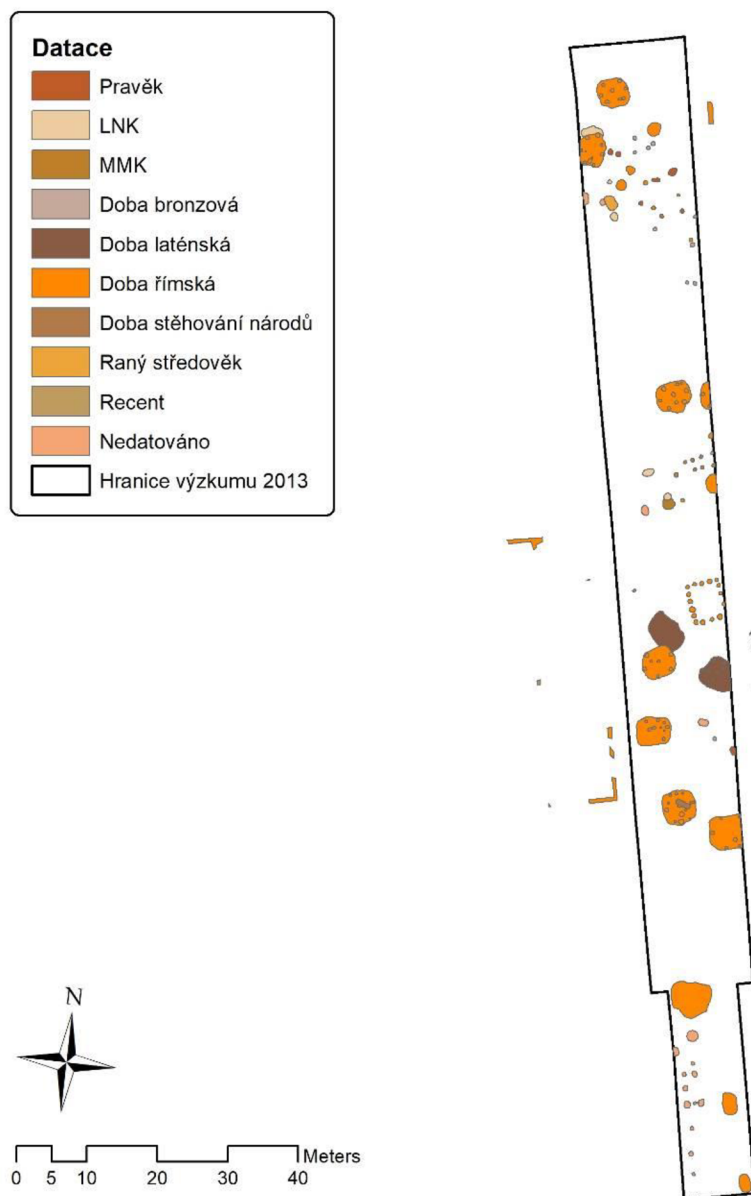
Obr. 9: Srovnání interpretace anomálií a odkrytých objektů

Obr. 10: Datace objektů z výzkumu v roce 2018

5.2 Objekty odkryté během ZAV

Během ZAV bylo odkryto celkem 95 objektů (z nichž 5 bylo dokumentováno pouze v profilu stavby). Pro potřeby deskripce zkoumaných struktur byla plocha rozdělena na 4 zhruba stejné úseky (řazeny od J k S, podle přibližného směru průběhu výzkumu; Obr. 11–15).

Obr. 11: Datace objektů z hlavního výzkumu v roce 2013

V úseku č. 1 (Obr. 12) byly na úrovni podorničí (K102) zachyceny obtížně rozpoznatelné objekty 001–013. Žádný z nich nezasahoval do přirozeného podloží, jejich maximální hloubka dosahovala 10 cm. Byly interpretovány jako sídlištní objekty s rámcovou datací do doby římské. Datace těchto objektů byla pro potřeby nálezové zprávy provedena na základě tradičního vyhodnocení vyzvednuté keramiky. Vzhledem k malému množství nalezeného materiálu však není možné tuto dataci s jistotou potvrdit. Ve všech objektech se nacházel keramický materiál pravěkého charakteru, stejně jako zlomky keramiky doby římské. Největší podíl keramických fragmentů, datovaných do doby římské byl vyzvednut z objektů 002, 007, 008, 009, 010, 012, avšak vzhledem k formativním procesům, se kterými je nutno v neuzavřených nálezových celcích (jako jsou sídlištní objekty) počítat, nelze jejich dataci do

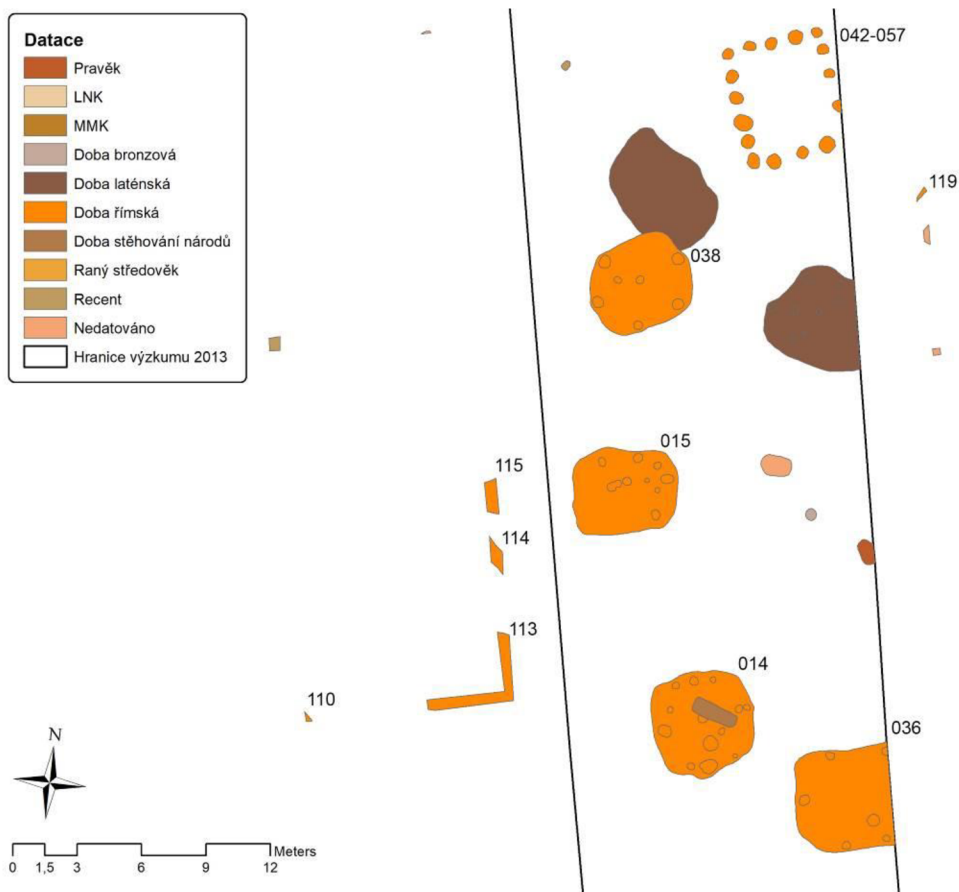
doby římské potvrdit. Obzvláště jedná-li se o báze původních objektů, které ani nebyly nijak výrazně zahloubeny, případně byly téměř celé zničeny dalšími aktivitami na ploše někdejšího sídliště. V prostoru této části plochy se vyskytla jedna superpozice (objekt 006 narušil objekt 007), nelze tedy ani vyloučit možnost nesoučasnosti uvedené struktury. U objektů malých rozměrů, zkoumaných (či dochovaných) nekompletně je datace v rámci polykulturního sídliště velmi problematická, poněvadž malé množství nálezů vyzvednutých z těchto objektů nemusí nutně pocházet ze stejné doby jako objekt samotný (Kuna 2002, 122). Stejný interpretační problém je s objekty 032 a 033, ty představují pozůstatky po sídlištních zahloubených jamách, neurčitelné funkce. Neobsahovaly příliš mnoho keramického materiálu (v řádech desítek ks), ten je navíc opět smíšeného chronologického charakteru. V objektu 033 byl nalezen fragment římsko-provinciální keramiky. V nejsevernější části prvního úseku byla odkryta germánská chata (034).

Obr. 12: Objekty odkryté v 1. úseku zkoumané plochy

Ve druhém úseku (Obr. 13) byly prozkoumány 4 germánské chaty (014, 015, 036, 038, tvořící půlkruh, táhnoucí se z jihu od východního profilu na západ a dále směřující zpět k východnímu profilu na severu. V těchto místech je struktura ukončena zbytky objektu nadzemní sloupové konstrukce. Nejjižnější chata zasahovala do profilu stavby (036), nebyla tudíž zkoumána v úplnosti. Další v řadě (014) byla narušena objektem mladší datace – pohřbem z období stěhování národů (100). V chatě 014 bylo objeveno poměrně hodně fragmentů téměř kompletních nádob. Část nálezů se dá interpretovat jako odpad „de facto“, stejně jako u dalšího popsaného. Severně od ní byla v úplnosti prozkoumána další chata (015). U tohoto objektu bylo možné identifikovat část výplně jako tzv. odpad „de facto“, na dně chaty byla nalezena jedna celá a jedna téměř celá nádoba, dnem vzhůru, působící dojem náhlého opuštění objektu. Poslední z germánských chat (038) narušila malou částí objekt 080, který byl interpretován jako laténská zemnice.

Jihovýchodně od této superpozice byl odkryt další objekt parametrů (polo)zemnice, zasahující do profilu stavby (039). Byl interpretován jako germánská chata, avšak podle charakteru nalezeného materiálu se zdá jeho interpretace složitější. Pravděpodobně se jedná o v terénu nerozpoznanou superpozici objektu menších rozměrů z doby římské, který zasáhl laténskou zemnicí. Vzhledem k tomu, že jeho část ležela za hranicí výzkumu a objekt nebyl prozkoumán v úplnosti však nelze tuto domněnku potvrdit. Další závěry o interpretaci superpozice není možné vyvodit ani na základě keramického materiálu, jelikož ten byl veden pod jedním číslem objektu, a nese informaci pouze o hloubce nálezů, nikoli jeho přesnější poloze. Jak již bylo zmíněno, kruhové uspořádání germánských chat bylo na severu ukončeno strukturou sloupové konstrukce (042–057), zasahující do profilu stavby. Ta byla na základě materiálu i prostorového rozložení objektů datována do doby římské. Objekty 037, 040 představují torza sídlištních objektů, objekt 041 zásobní jámu neurčeného stáří.

Obr. 13: Objekty odkryté ve 2. úseku zkoumané plochy

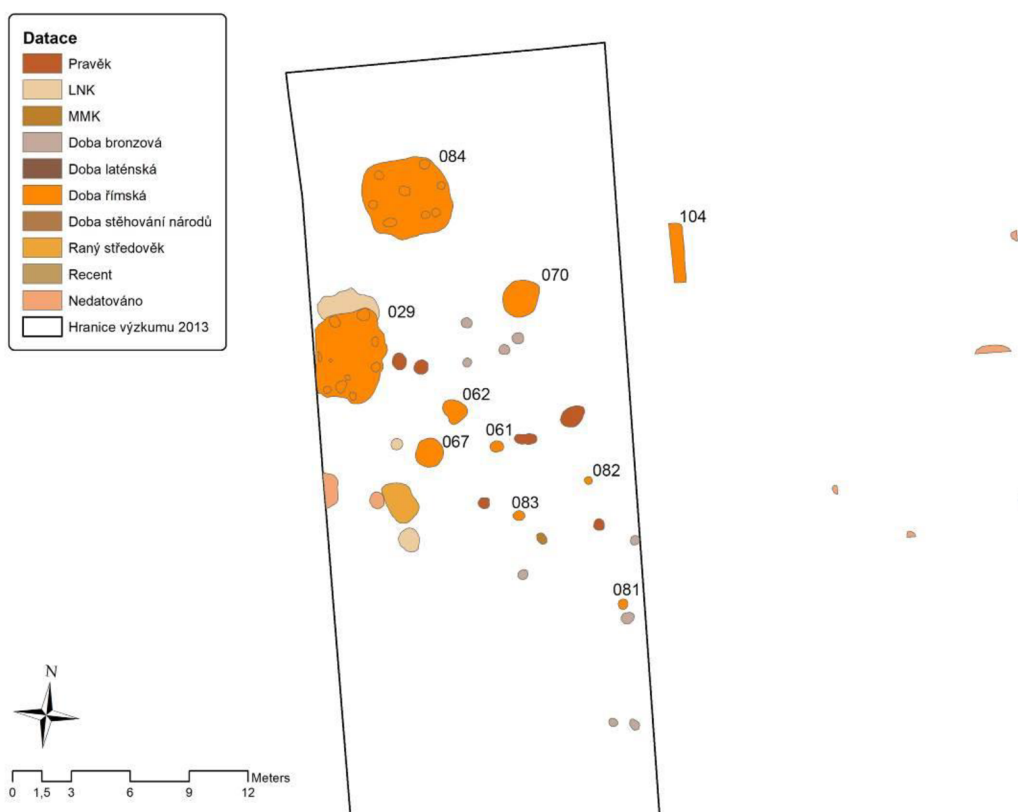
V třetím úseku (Obr. 14) byly odkryty objekty 017–019, 078–079, 085–094. Jedná se o interpretačně problematickou část plochy s koncentrací sídlištních objektů, blíže nespecifikované funkce (019, 017, 078, 091–092, 094), a dvěma podobnými objekty v superpozici (018 a 093). Ve zbylých případech se jedná o sloupové jámy (079, 89–090), tvořící dvojřad – tato struktura je pravděpodobně pravěká. Datace objektů v tomto úseku je opět problematická, nalezený materiál vypovídá u většiny z nich o pravěké dataci (018, 019, 079, 085–090, 093, 094), nachází se zde však také zastoupení germánské keramiky (do doby římské spadá objekt 092 a v profilu zachycený objekt 095). V severních partiích byly odkryty dvě germánské chaty (058 a 059), z nichž jedna (059) byla odkryta jen z části – větší část zasahovala do profilu zkoumané plochy.

Obr. 14: Objekty odkryté ve 3. úseku zkoumané plochy

Poslední a nejsevernější úsek (Obr. 15) zaobírá oblast s archeologickými objekty smíšené datace. Jedná se opět o torza sídlištních objektů (020–023, 026–028, 030, 031, 061, 069, 071, 077) a sloupových jam (063–066, 073–076, 081–083). Ve třech případech byly odkryty zásobní jámy z doby římské (062, 067, 070). V severozápadní partii úseku byly odkryty dvě další germánské chaty (084 a 029), z nichž jedna narušila sídlištní objekt pravěkého stáří (chata 029 narušila pravěký objekt 030). Chata 084 se vyznačuje poměrně malým množstvím vyzvednutého materiálu, v tomto případě se dá uvažovat buďto o jiné funkci objektu, např. výrobní. Další možností je, že objekt fungoval před opuštěním sídliště pouze krátkou dobu.

Obr. 15: Objekty odkryté ve 4. úseku zkoumané plochy

5.3 Interpretace objektů prokazatelně spadajících do doby římské

Nejpočetnějším typem objektu, datovatelného do doby římské, jsou chaty (014, 015, 029, 034, 036, 038, 058, 059, 084). Jako chaty jsou označovány objekty, které představují pozůstatky po částečně zahloubených stavbách, jejichž nadzemní části, tvořené organickými materiály – zejména dřevem – se nedochovaly. O jejich původní konstrukci mohou svědčit otisky na zbytcích mazanice, kterou byly zdi takovýchto příbytků omazány. O větších konstrukčních prvcích vypovídá přítomnost negativních otisků po sloupech či kůlech, které se mohou vyskytovat uvnitř i vně zahloubených částí. Chaty doby římské bývají interpretovány jako zahloubené, či polozahloubené objekty (I. Peškař uvádí původní zahloubení 30–70 cm, (Peškař 1962, 415), tvořené 2–6 kůlovou konstrukcí (Droberjar 1997, Abb. 11), tvořící čtyřúhelné půdorysy (Peškař 1962, 415). Kůlová konstrukce svědčí o stavbě sedlové střechy, jež byla ve středu podepřena kůly či sloupy v kratších stěnách chaty, někdy také vprostřed vnitřního prostoru (Peškař 1962, 421).

Na sídlišti v Jevišovce bylo odkryto celkem 10 objektů, interpretovaných jako germánské chaty. V rámci zkoumané plochy jsou pravidelně rozestaveny, a nenachází se ve vzájemné superpozici, což může být odrazem jednofázového osídlení zkoumaného prostoru (Komoróczy – Vlach 2011, 39). V jednom případě se sice vyskytla superpozice dvou chat

(objekt 038, který rohem překrývá objekt číslo 080), zde se tedy nedá předpokládat jejich současnost. Narušený objekt však prokazatelně pochází z období staršího – z doby laténské. Vypovídá o tom jak vyzvednutý materiál, tak také typický obdélný tvar objektu.

Podle typologie chat (podle Droberjar 1997) se na sídlišti vyskytly chaty šestikůlové konstrukce skupiny B (Droberjar 1997, 22–23, Abb. 11; Peškař 1962, Obr. 1–2; Kolník 1962, 368 – typ III). Ty se dále dělí na chaty s vchodovým výklenkem (B2), zastoupené na sídlišti v Jevišovce ve třech případech – 014, 058 a 084. Ostatní jsou bez výklenku (B1) – 015, 036, 038. Další z chat (034) vykazuje nepravidelné uspořádání sloupových jam (E1). Větší množství sloupových jam však nemusí nutně vypovídat o složité nepravidelné konstrukci sloupů, může být například dokladem více fází výspravy (reparace) konstrukce, poněvadž se ve vnitřním prostoru objevují sloupové jámy v klasickém šestikůlovém uspořádání s výklenkem (B2), ale také možné uspořádání přechodné konstrukce (tzv. B2/C1; Droberjar 1997, 23, 25, Abb. 12). Interpretační možnosti však ztěžují také další odkryté sloupové jámy. U objektů 029 a 059 nebyla možná interpretace konstrukčních prvků vzhledem k neúplnosti jejich prozkoumání. Stejně tak je v těchto dvou případech složitá interpretace orientace chat, ostatní jsou orientovány vstupem k jihu, vchodová část je doložena buď vchodovým výklenkem (Peškař 1962, 416), případně vnitřní zahloubeninou, která se nachází ve všech případech těsně za dvěma sloupy, tvořícími jižní stěnu (Droberjar 1997, 23–25).

Vedle hlavních konstrukčních prvků, jejichž funkcí je vytvoření zastřešení chaty, se mohou objevovat také další konstrukční prvky. Na sídlišti v Jevišovce je možné uvažovat o zdvojení kůlů, které může vypovídat o reparaci stavební konstrukce (Droberjar 1997, 25 s další literaturou). Nápadné se jeví zdvojení v případě sloupu v objektu 014 a 084. Dále se objevují další náznaky vnitřního uspořádání chat v podobě jam po sloupech, které mohly sloužit k různým účelům, např. zajištění střechy vprostřed chaty (015, 034, 038, 058), vnitřnímu dělení prostoru (014, 034) apod. Tyto interpretační možnosti jsou však pouze domněnkami a nebylo možné je nijak jistěji doložit.

Nejčastěji bývá germánským chatám připisována funkce obytná (Droberjar 1997, 25; Komoróczy – Vlach 2011, 394). V závislosti na nalezeném materiálu však mohly tyto objekty nabývat různé výrobní funkce, ať již se jednalo přímo o dílny či pouhé přístřešky, využívané v souvislosti se špatným počasím apod. (Droberjar 1997, 25). Proti obytné funkci chaty stojí také fakt, že se v objektech nenalézají topeniště, předpokládá se však jiné druhy vytápění prostor (viz např. Kolník 1998, 149–150 s další literaturou).

Kromě zahloubených chat byl na sídlišti odkryt také objekt nadzemní konstrukce, tvořený šestnácti sloupovými jamami, uspořádaný do čtverce o velikosti cca 6 x 5,5 m. V

germánském prostředí naddunajského barbarika nejsou nadzemní objekty sloupové konstrukce běžně se vyskytující (či běžně rozpoznanou) komponentou. Zdá se, že rozměrné nadzemní stavby, mimo jiné obytné funkce (Wohnstallhaus), které jsou typické pro severnější a severozápadnější oblasti barbarika (více např. Leube 2009, Zimmermann 1992, Trier, 1969), se v této sídelní zóně téměř nevyskytují. Výjimky mohou tvořit například lokality Velký Meder (Varsik 2003, 159–160, Abb. 6; 9: 4), Pellendorf (Artner/Krenn 2004, 25) či Vyškov (Šedo 1991, 30, Abb. 8; souhrnně k nadzemním stavbám sloupové konstrukce v naddunajském barbariku viz. např. Varsik 2011, 23–28). V prostoru častého výskytu těchto rozměrných staveb (v severozápadní a severní Evropě) jim bývají připisovány různé funkce – většinou ve vzájemné kombinaci – zejména obytná, ale také hospodářská (stájení) a skladovací (Leube 2009, 112).

Na území středodunajského barbarika se však spíše vyskytují sloupové stavby menších rozměrů hospodářské (zejména skladovací) funkce. Menší nadzemní sloupové stavby bývají považovány za sýpky, avšak i ke skladování potravin bývá v prostředí naddunajského barbarika využíváno zahloubených zásobnic (Komoróczy – Vlach 2011, 396). Objekty se skladovací funkcí se často nachází v blízkosti staveb obytných (Leube 2009, 159; Kolník 1962, 391).

Tomuto předpokladu odpovídá jak nadzemní stavba z Jevišovky, která se nachází v bezprostřední blízkosti chat 036, 038, tak také zásobní jámy odryté poblíž objektů 029 a 084 (viz níže). Pokud by nadzemní stavba, odkrytá na sídlišti v Jevišovce sloužila účelu uchování sklizně, vymykala by se svou stavební konstrukcí obvyklým sýpkám, odkrytým na germánských sídlištech. Ty jsou většinou tvořeny 4–9 sloupy a jejich rozměry dosahují běžně od 2 × 2 m do 4 × 4 m (Leube 2009, 160, pozn. 115 s další literaturou), zatímco stavba v Jevišovce je tvořena 16 sloupy a její rozměry činí 6 × 5,5 m. Výjimečně se objeví i větší stavby se skladovací funkcí.⁷

Druhou možností interpretace nadzemní stavby v Jevišovce je, že se jedná o nekompletní půdorys rozměrnější nadzemní stavby, které se v prostředí střední Evropy objevují zřídka, a pokud, tak na sídlištech větších rozměrů. V tomto případě by platilo, že S-J orientovaná řada sloupových jam (045–050) by tvořila kratší stěnu objektu, jehož orientace by tudíž byla S-J. Za minimální šířku nadzemních dlouhých domů bylo označeno 5,3 m (Zimmermann 1992, 42), jeho délka by poté musela činit alespoň 10 m (Leube 2009, 112). O 5,5 metru východním směrem však naráží konstrukce na limit záchranného výzkumu a pokud by měla sloupová konstrukce dosahovat větší délky, zůstala neodkryta za hranicí výzkumu. Tím jsou další interpretační hypotézy znemožněny. Nutno ještě dodat krátké zamyšlení o konstrukci stavby.

---

⁷ Leube uvádí na severu střední Evropy tři 12 sloupové stavby, z nichž jedna je datována do doby laténské, šestnácti sloupová stavba se vyskytla na sídlišti Feddersen Wierde (Haarnagel 1979, 148).

Rozestavení sloupových jam u stavby v Jevišovce je poměrně husté, největší rozestup zde tvoří 1 m. Takto široký rozestup je pouze mezi dvěma sloupy východní strany (kam by hypoteticky mohla pokračovat stavba v případě větších rozměrů). Na jiném místě není možné určit vchod do budovy, taktéž představa 1 m širokého vchodu je málo pravděpodobná. To může indikovat buďto pokračování stavby východním směrem (v tomto případě by východní řada sloupů představovala stěnu vnitřního členění), ale také nadzemní konstrukci, s podlahou nad úrovní terénu. Poněkud zvláště by však při této interpretaci působila hustota kůlů, indikující záměrné uzavření stěn.

Mezi další objekty datované do doby římské patří zásobní jámy. Jedná se o jámy kruhového půdorysu, s rovnými stěnami i dnem, o hloubce 75–100 cm. V těchto objektech se nacházelo poměrně velké množství keramiky z doby římské, ale také ze starších období, zastoupených na sídlišti.

Na dně objektu 067, determinovaném jako zásobní jáma byly nalezeny pozůstatky dvou psů v kontextu pohřbu (Sahulová 2019, 54). Eduard Droberjar ve své syntéze naráží i na otázku pohřbů psů v prostředí germánských sídlišť (Droberjar 1997, 26). Všimá si relativně velkého výskytu psích pohřbů v Polsku (u kultury Przeworské (Makiewicz 1987) a Luboszycké (Leube 1975), avšak mnohé příklady jmenuje i z prostředí Čech a Moravy (Droberjar 1997, 25–26). Souhrnu psích pohřbů v Čechách se věnoval Zdeněk Beneš a Miriam Nývltová Fišáková (Beneš – Nývltová Fišáková 2009), motivaci pohřbívání psů na sídlištích a možnému symbolickému či mytologickému vnímání psů se věnoval Jan Šeiner (Šeiner 2013), Jana Sahulová se ve své diplomové práci pokusila shrnout poznatky o psích skeletech v germánském prostředí v oblasti „třetí zóny“, zejména z hlediska antropologického, avšak zabrousila i do obecných úvah společenských a symbolických (Sahulová 2019). Z práce Jany Sahulové vyplývá, že motiv pohřbení dvou jedinců na sídlišti v Jevišovce mohl mít důvod symbolický (psům doby římské přikládá funkci hospodářskou (loveckou) či společenskou), případně se mohlo jednat o obětiny, a to vzhledem k úvaze o mytologickém či symbolickém vnímání psů (Sahulová 2019, 76).

Kromě těchto objektů byly do doby římské na základě vyššího podílu germánské keramiky datovány další 3 sídlištní objekty (033, 092, 095) k jejich účelu a funkci však nelze vytvářet další závěry.

6. Analýza materiálu

6.1 Germánská keramika

Zejména germánská keramika je do dnešních dnů kategorií sice početnou, avšak její vypovídací možnosti doposud nebyly plně vyčerpány. v 70. letech se klasifikací germánské keramiky ze starší doby římské na Moravě zabýval Ivan Peškař (1964). Asi nejvýznamnější pozornosti se germánské keramice dostalo od Eduarda Droberjara, který podrobil keramiku z tehdy známých moravských germánských sídlišť (např. Blučina, Komořany, Křepice, Mikulčice, Mušov – Na Pískách) ze starší doby římské typologickému rozboru tvarů a výzdobných stylů (Droberjar 1997). Vzhledem ke značné podrobnosti, zejména tvarové typologie, je tato práce dodnes nepřekonaná. Pro většinu sídlištního materiálu je však použití této typologie pro klasifikaci germánské keramiky poměrně obtížné, a to vzhledem k fragmentárnosti a nízké chronologické výpovědní možnosti. Dalším autorem, který se deskripcí germánské keramiky starší doby římské zabýval ve vícero publikacích je Vladimír Varsík. Ten ve svých pracích zpracovává keramiku z významných germánských sídlišť na jihozápadním Slovensku; např.: Bratislava-Trnávka (Varsík 2011), Velký Meder, Branč (Varsík 1998; Kolník – Varsík – Vladár 2007), Vlčkovce (Varsík 2005), apod. Zpracovává také podrobnou rešerši germánského osídlení na jihozápadním Slovensku, v tzv. kvádské sídelní oblasti (Varsík 2011). V analýzách germánské keramiky se omezuje na základní, spíše funkční vymezení tvarové škály (srov. např. Varsík 2011, 54). Již při prvotním pohledu na mnohdy složité přehledy typologických tvarů nabývá čtenář dojmu, že tvar nádoby je výsledkem funkčně-estetických požadavků konkrétního výrobce a jelikož výroba probíhala tehdy ještě na úrovni domácností, těšila se vysoké variabilitě. Absence dostatečné uniformity tvarů a výzdobných stylů germánské keramiky vedla k tomu, že pro potřeby předložené práce byla použita pouze základní typologická škála, upravená podle potřeb zpracovaného materiálu.

Keramice mladší doby římské se věnoval, zejména v prostředí severní Moravy, Jiří Zeman (1961), Marek Kalábek (1998), nejnověji v dizertační práci Dagmar Vachůtová (2009), na východní Moravě se problematikou mladší doby římské zabývá Tomáš Zeman (1999; 2005; 2008).

Jelikož o typologických tvarech germánské keramiky rozhoduje v první řadě jejich funkce, a také fakt, že během doby římské nedošlo k markantním změnám způsobu obživy tehdejší společnosti (což jsou často důvody pro výskyt nových tvarových typů u tzv. archeologických kultur, např. pohárové kultury eneolitu (Turek 2006, 281), neexistují v jednotlivých časových fázích výrazné typologické rozdíly. Z hlediska tvaru je germánská v

ruce robená keramika variabilní a při snaze o její jemnější tvarové rozdělení vzniká mnohdy příliš mnoho kategorií a výsledná typologie tak pozbývá přehlednosti (Varsík 2011, 54). Druhým hlavním sledovaným znakem jsou výzdobné styly. Také těch se na germánské keramice objevuje nepřehledné množství. Jejich chronologická výpovědní hodnota však v tak úzkém časovém horizontu jakým je doba římská představuje jen dílčí rozdíly.

Keramický materiál představuje nejpočetnější pramen také v případě materiálu na sídlišti v Jevišovce. U tohoto typu nálezů byly sledovány následující aspekty: fragmentárnost, základní vlastnosti materiálu, provenience, tvarová škála, výzdobný styl.

V rámci prvních dvou sledovaných aspektů byla pozornost zaměřena především na makroskopické vlastnosti – velikostní kategorie fragmentu, váha, technologie výroby, zrnitost hmoty, tvrdost výpalu a úprava vnitřního a vnějšího povrchu. U celých tvarů byly navíc zaznamenány rozměry a tvar, pro popis výzdobných stylů byla typologie, převzatá z práce Eduarda Droberjara (1997) a zjednodušena pouze na vyskytující se jedince.

Deskripce keramického materiálu proběhla, jak již bylo zmíněno, makroskopicky a výsledky byly zaznamenány do vícerozměrné databáze, vytvořené M. Vlachem a upravené pro potřeby materiálu ze sídliště v Jevišovce. Databáze je členěna do dvou úrovní: v prvním případě byla sledována kategorie jedinců u slepených částí nádob (celkem 458 fragmentů se podařilo zkompletovat do větších fragmentů či částí nádob), většina materiálu však byla popsána na úrovni jednotlivých fragmentů.

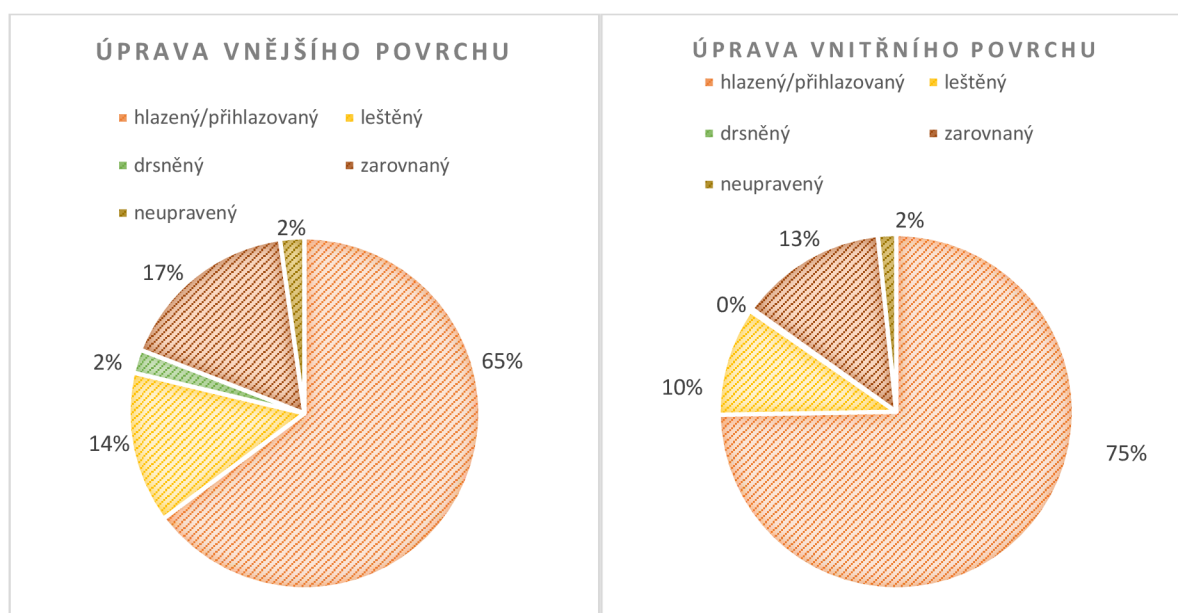
Z germánských objektů bylo vyzvednuto celkem 4 597 ks keramických fragmentů, datovatelných do doby římské, zbylých 1 049 ks náleželo buďto intruzím (ve většině případů starším), množství střepů však nebylo možné vzhledem ke stavu dochování přesněji chronologicky determinovat. Celková váha germánských fragmentů činí 103 751 g. Průměrná velikostní kategorie fragmentu je 4.

Z objektů, které nebyly přímo určeny jako římské pochází dalších 1395 fragmentů, z nichž 475 náleží době římské. Vysoký počet je způsoben zejména přičtením fragmentů z objektu 039, u kterého nebyla zjištěna přesná datace (pravděpodobně šlo o superpozici dvou objektů – laténského a římského). Z tohoto objektu pochází 267 fragmentů germánské keramiky (z celkem 650 ks). Dále u objektu 100, interpretovaného jako hrob z doby stěhování národů je možné předpokládat, že většina materiálu (21 germánských fragmentů z 25 ks), pochází ze zásypu objektu 014, který narušil, případně z kulturní vrstvy v jeho blízkosti. Počet germánských fragmentů v objektech jiné datace, případně neurčitelných objektech činí tedy 475 ks o celkové váze 17 039 g.

Z celkového množství germánských fragmentů bylo tedy analyzováno 5072 fragmentů. Tvarově určitelných bylo 62 splených jedinců, v souboru se vyskytlo 998 ks zdobených fragmentů, ty činí celkem 19,6 % veškeré germánské keramiky.

Veškeré fragmenty germánské keramiky byly vyrobené v ruce. Vytáčená keramika z lokality byla klasifikována jako laténská, případně středověká příměs. Znalost vytáčení na hrnčířském kruhu je v době římské známá až v mladší, hlavně pak pozdní době římské. Na kruhu vyráběná keramika se objevuje ve dvou provedeních: 1. tvrdě vypálené kónické mísy, z jemně plaveného materiálu, zdobené nejčastěji na výduti hřebenovou vlnicí (dříve označováno jako tzv. jiříkovická keramika (Pernička 1970, 1985). 2. Od pozdní doby římské a na přechodu k době stěhování národů přibývá také hrubá užitková na kruhu točené keramika (tzv. Drehscheibenkeramik; Tejral 1985, 105). Na germánských sídlištích starší doby římské také objevuje vytáčená keramika římsko-provinciální provenience.

Úprava povrchu (Graf 1) u germánských fragmentů byla většinou provedena hlazením či přihlazováním, a to jak na vnějším, tak vnitřním povrchu. Časté je také jednoduché zarovnání povrchu, častěji se objevuje na vnějším povrchu, poněvadž vnitřní povrch byl v drtivé většině případů, z praktického důvodu, alespoň hlazen. Leštění se objevuje také poměrně často, ve většině určitelných případů na miskách se zataženým okrajem, a to jak na vnitřním tak vnějším povrchu. Drsnění se ve větší míře objevuje na vnějším povrchu a povrch bez úpravy se objevuje zhruba ve stejné míře.

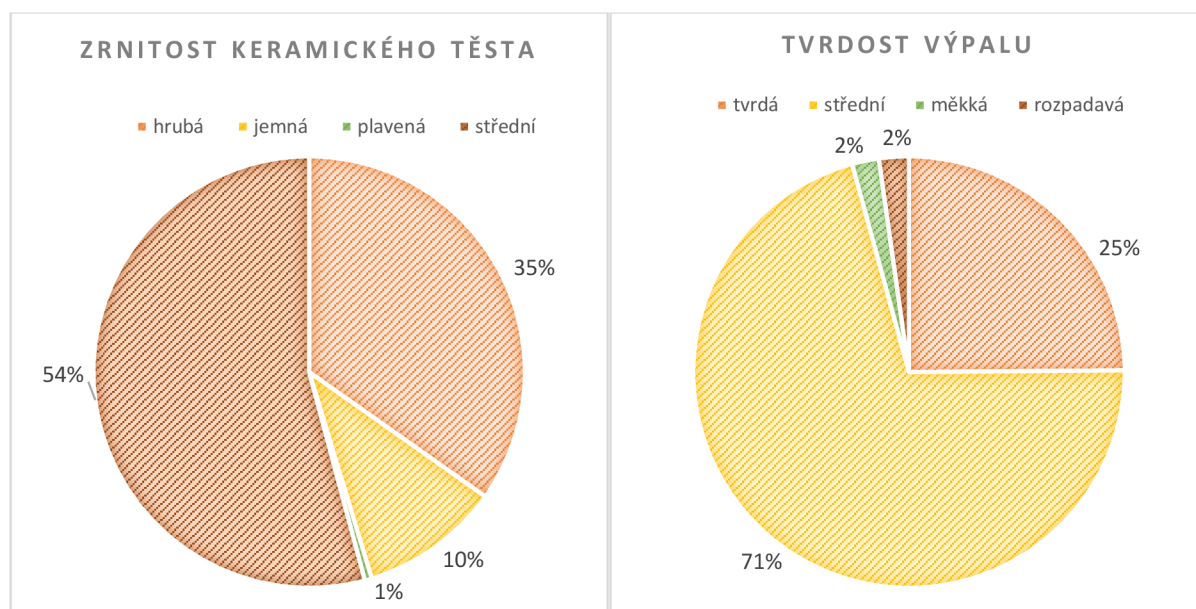
Graf 1: Zastoupení úpravy povrchu

Zrnitost hlíny (Graf 2) byla rozdělena do 4 kategorií. Největší podíl je fragmentů střednězrné hmoty, velké zastoupení má také hrubá keramika. Jemné a plavené fragmenty představují keramiku stolního charakteru, podíl plavených fragmentů je však zanedbatelný.

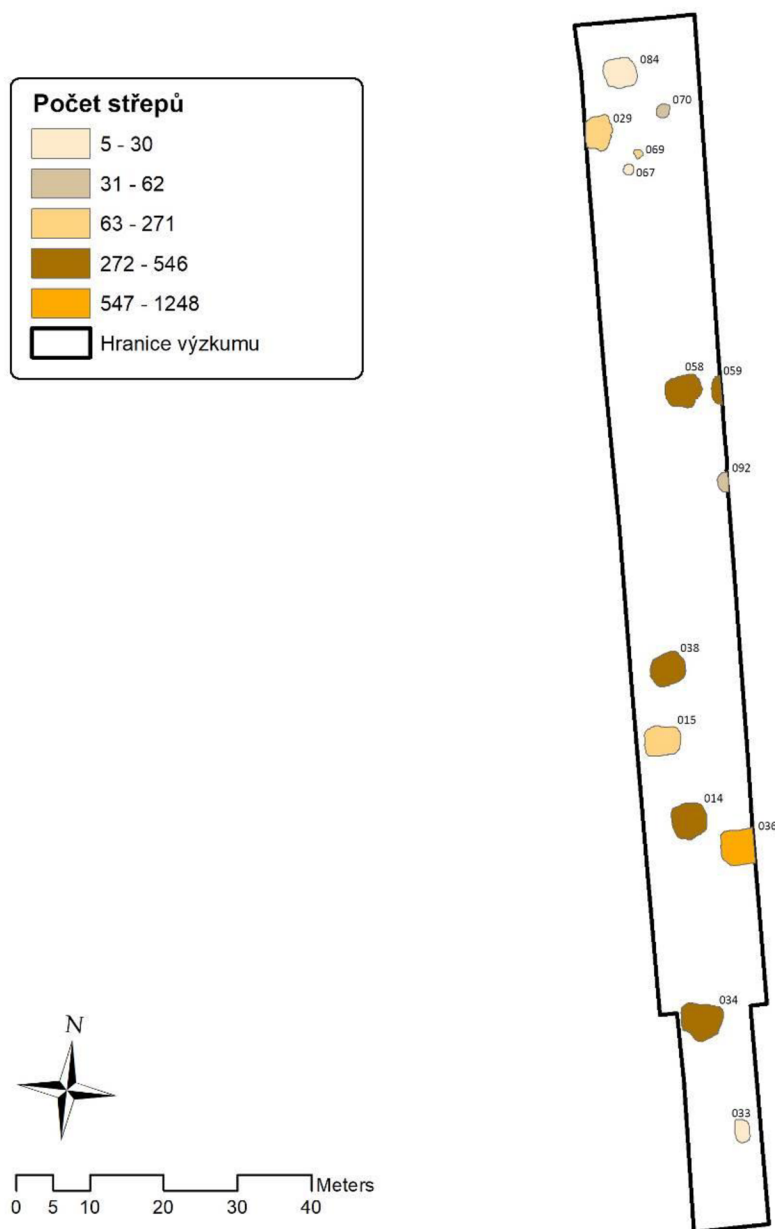
Tvrdoost výpalu se pohybuje v kategoriích tvrdá a střední. Měkkých či dokonce rozpadavých fragmentů je poměrně méně (Graf 3).

Analýza makroskopicky sledovaných vlastností na germánské keramice ukazuje na to, že hlavní podíl keramiky náleží běžné kuchyňské keramice, kvalitně vypálené, středně až tvrdozrné hmoty, sloužící zejména k vaření či skladování potravin (Kolník – Varsík – Vladár 2007, 24-25). Úprava povrchu je nejčastěji hlazená/přihlazovaná, leštění povrchu se objevuje hlavně na vnější straně, ale ve vysoké míře také na vnitřní. Je typické pro jemnější stolní zboží, většinou mísovitých tvarů.

Graf 2: Zastoupení zrnitostních kategorií; **Graf 3:** Zastoupení kategorií tvrdosti výpalu

Množství germánské keramiky v jednotlivých chatách se poměrně různí (Obr. 16). Nejvíce keramiky bylo vyzvednuto z objektu 036, nejméně v chatě 084. Menším množstvím disponovaly také objekty 029 a 015, v ostatních chatách se vyskytly poměrně podobné hodnoty. V sídlištních objektech mimo chaty se vyskytuje menší podíl germánské keramiky. Ze zásobních jam byl nejbohatší objekt 067.

Obr. 16: Množství germánské keramiky, vyzvednuté z objektů doby římské

6.1.1 Tvary nádob

Problematičnost typologie tvarů germánské keramiky byla nastíněna již v úvodu této kapitoly (kap. 6.1). Vzhledem k poměrně nízkému počtu tvarově identifikovatelných nádob nemá složitá kategorizace tvarů germánské keramiky z lokality Jevišovka velký smysl. Proto byla většina nádob zařazena pouze na základě dochovaných či slepitelných kusů do dvou základních funkčních kategorií: hrncovité nádoby a mísy. V typologii E. Droberjara se jedná o hlavní skupiny 1000 a 2000 (Droberjar 1997). Jednotlivé případy byly dále okomentovány na základě typologie V. Varsika (2011), jehož tvarové kategorie představují širěji vymezené

skupiny variabilní, v ruce robené germánské keramiky. Tyto tzv. formy jsou také lépe aplikovatelné na fragmentární sídlištní materiál.

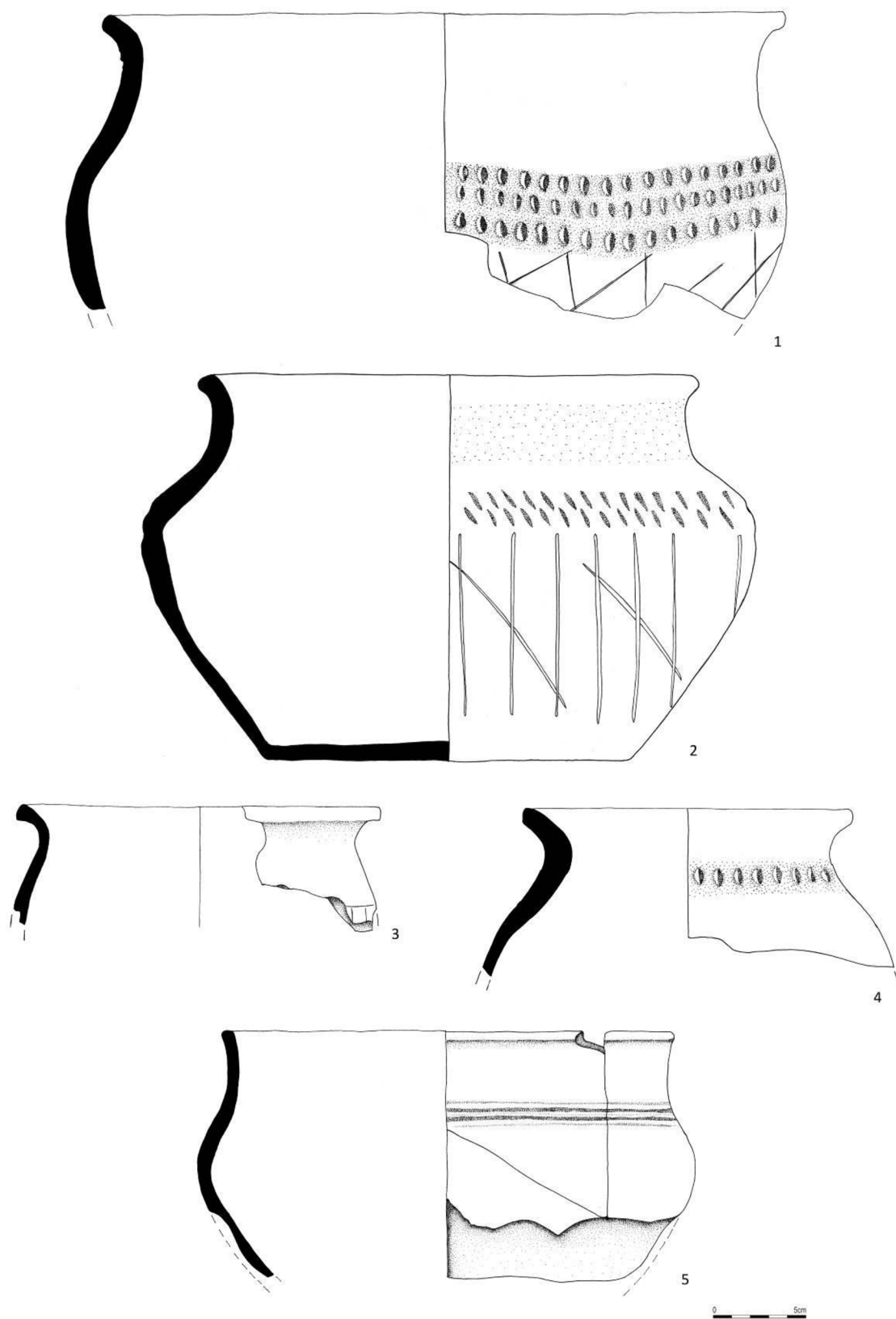
6. 1. 1. 1 Hrncovité nádoby

První velkou skupinou nádob, rekonstruovatelných z keramického materiálu sídliště v Jevišovce jsou hrncovité nádoby. Většinou disponují výraznou esovitou profilací (Obr. 17, 18), stejně tak se objevují tvary s méně výrazným prohnutím stěn a rovně vyvedenými okraji (Obr. 19). Hrnčů esovité profilace se podařilo zrekonstruovat 25, u dalších 3 větších fragmentů nádob byla zachycena esovitá profilace, přesnější určení není možné vzhledem k chybějícím větším částem výdutí a den, dá se však předpokládat, že sloužily jako nádoby k vaření či uskladnění zásob (Kolník – Varsík – Vladár 2007, 25).

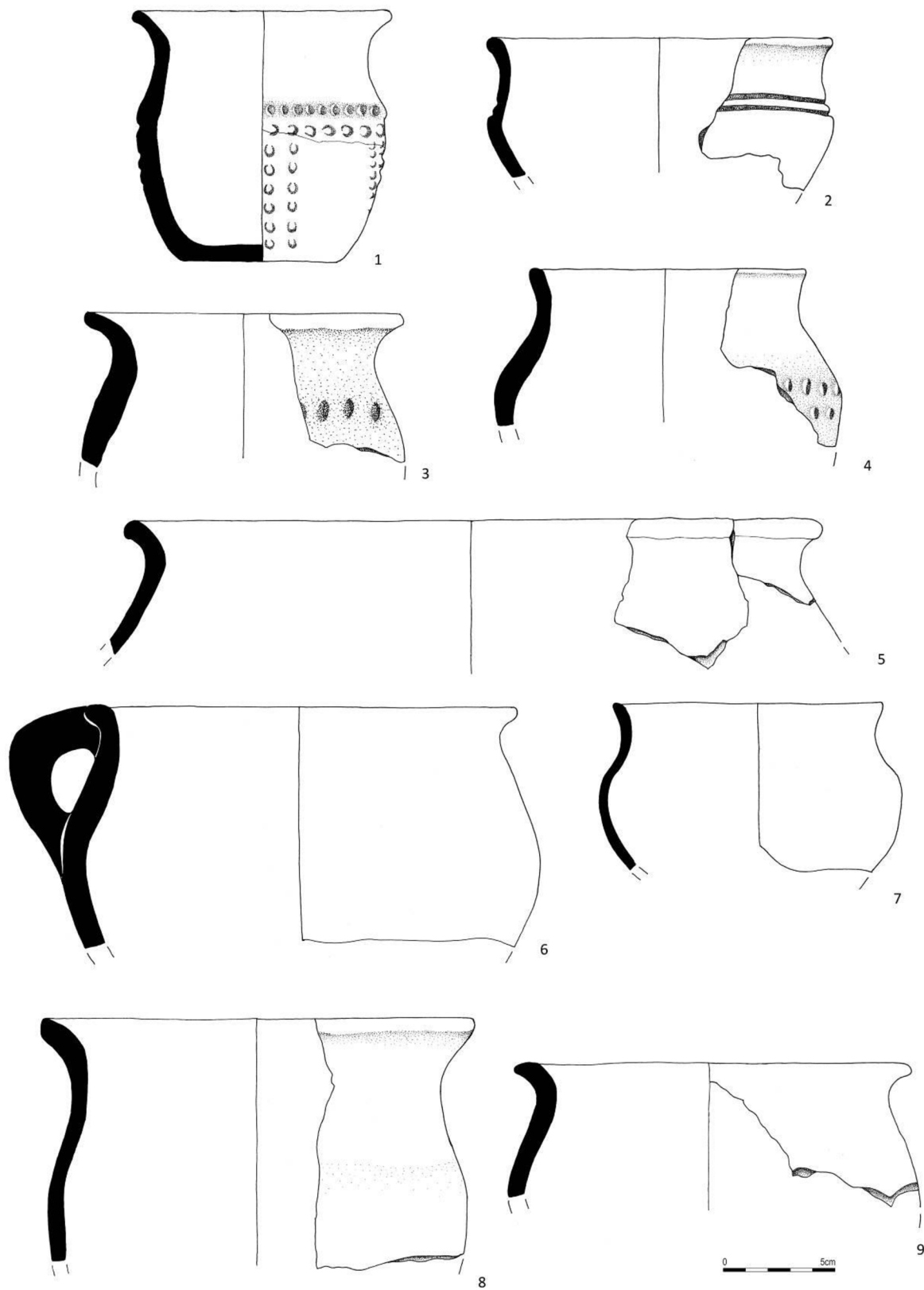
Podle Varsikovy tvarové typologie se všechny zde zmíněné hrncovité nádoby řadí k formě IV (Varsík 2011, 68). Jemnější členění zmíněné typologie představuje varianta A – vyšší úžší hrnce (Varsík 2011, 68–69, Obr. 35a–c), poměrně hojně zastoupené i v souboru v Jevišovce (např. Obr. 17: 3, 4; 18: 3, 4, 8; 19). Vyšší esovité hrnce se v souborech germánské keramiky objevují po celou dobu římskou, s výjimkou 1. století, kdy se početněji vyskytují hrncovité nádoby se zataženým okrajem (forma I, Varsík 2011, 68, Elschek 1995). Zatažený okraj však v Jevišovce sledujeme zejména na mísách, nikoli hrncích.

Druhou variantu B představují široké mísovité tvary (Varsík 2011, 68–70, Obr. 35d–f), kterých je sice identifikovaných méně (Obr. 17: 2, 5; 18: 2, 7), může se však jednat o nerozeznání tvaru z důvodu fragmentárnosti materiálu.

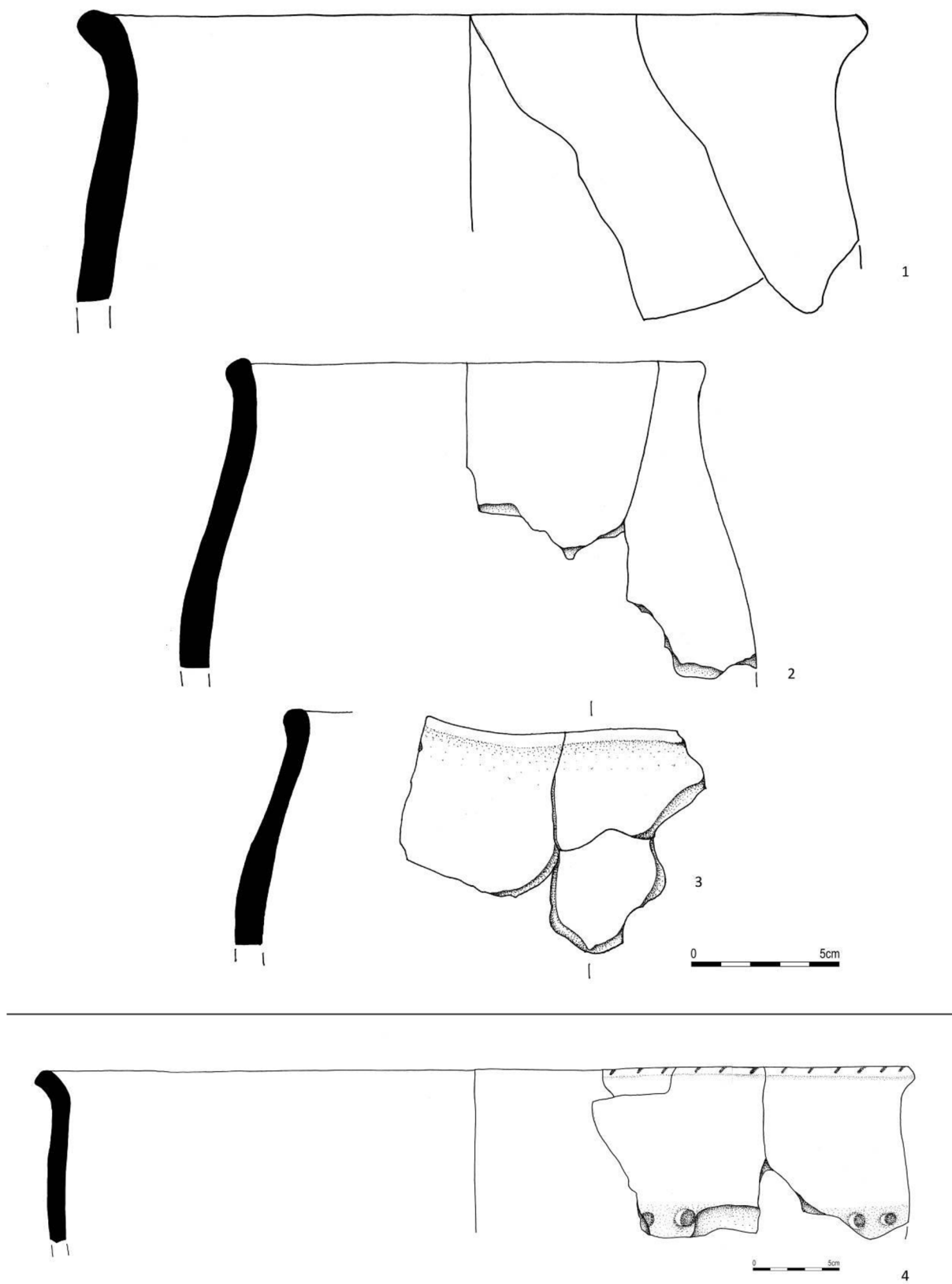
Z hlediska relativní chronologie nejsou hrncovité nádoby příliš vypovídající skupinou. Vyskytující se v sídlištním prostředí po celou dobu římskou, a tak je jejich chronologická výpověď závislá, v lepším případě, na podobě výzdoby (viz kap. výzdoba). Varsík například zmiňuje kombinaci posledně rozebraného tvaru IV B s hřebenovou výzdobou jako typický signifikantní prvek pro 2. století (Varsík 2011, 68–69 s dalšími citovanými analogiemi). Na sídlišti v Jevišovce se však tato kombinace prokazatelně nevyskytla. Příklady chronologické citlivosti kombinací tvaru a typu výzdoby viz kapitola výzdoba.

Obr. 17: Esovité profilované hrncovité nádoby

Obr. 18: Esovité profilované hrncovité nádoby

Obr. 19: Méně výrazně profilované hrncovité nádoby

6. 1. 1. 2. Mísy

Kategorie mís je poměrně konstantní. V 18 případech se vyskytly mísy se zataženým okrajem (Obr. 20). Tyto tvary řadí Varsik do kategorie Forma IA (2011, 54), a to společně s dalšími nečleněnými tvary se zataženým okrajem. U mís se zataženým okrajem se může vyskytovat odsazení dna od výdutě (Obr. 20: 5), tvořící na spodní straně esovitou profilaci (Varsik 2011, 54).

V 9 případech byly identifikovány mísy výraznější profilace, s odsazením hrdla od výdutě (Obr. 21: 1–9). Dno vždy volně navazuje na výduť, nebo s ní může často splývat, a spodní část nádoby tak vytváří polokulovitý tvar. Podle typologie Varsika se jedná o formy II a III (Varsik 2011, 56–68), Forma II připadá v tomto případě spíše na zlomkovitý materiál ostrohranných nádobek (Obr. 21: 3, 5, 6, 9), vzhledem k jejich značné fragmentárnosti však zůstává otázkou samotné zařazení do kategorie mís. Esovitě profilované mísy by spadaly do formy III (Obr. 21: 1, 2, 4, 8). Pro poměrně nevýrazný exemplář esovitě profilované nádoby bez odsazení dna (Obr. 21: 8) nacházíme analogii v hrobě z Čáčova (Pieta 2002, 349–350, Tejral 1999, 167–168, Varsik 2011, 67, Abb. 33:9), který je datovaný do stupně B2/C1.

U posledního zastoupeného typu s kulatým dnem (Obr. 21: 7–12) se většinou vyskytuje prohloubení dna, tzv. omfalos (Obr. 21: 9–12). Tento tvar je taktéž součástí Varsikovy kategorie II (Varsik 2011, 59–60).

Chronologická výpovědní hodnota mísovitých tvarů je poměrně problematická. Nejčastěji se vyskytující mísy se zataženým okrajem nenesou ve většině případů výzdobu, která by umožnila bližší relativně-chronologické zařazení. U misek výraznější profilace se ve většině případů jedná o mísy esovitě formované, pro které platí totéž co pro ostatní esovité nádoby (viz výše).

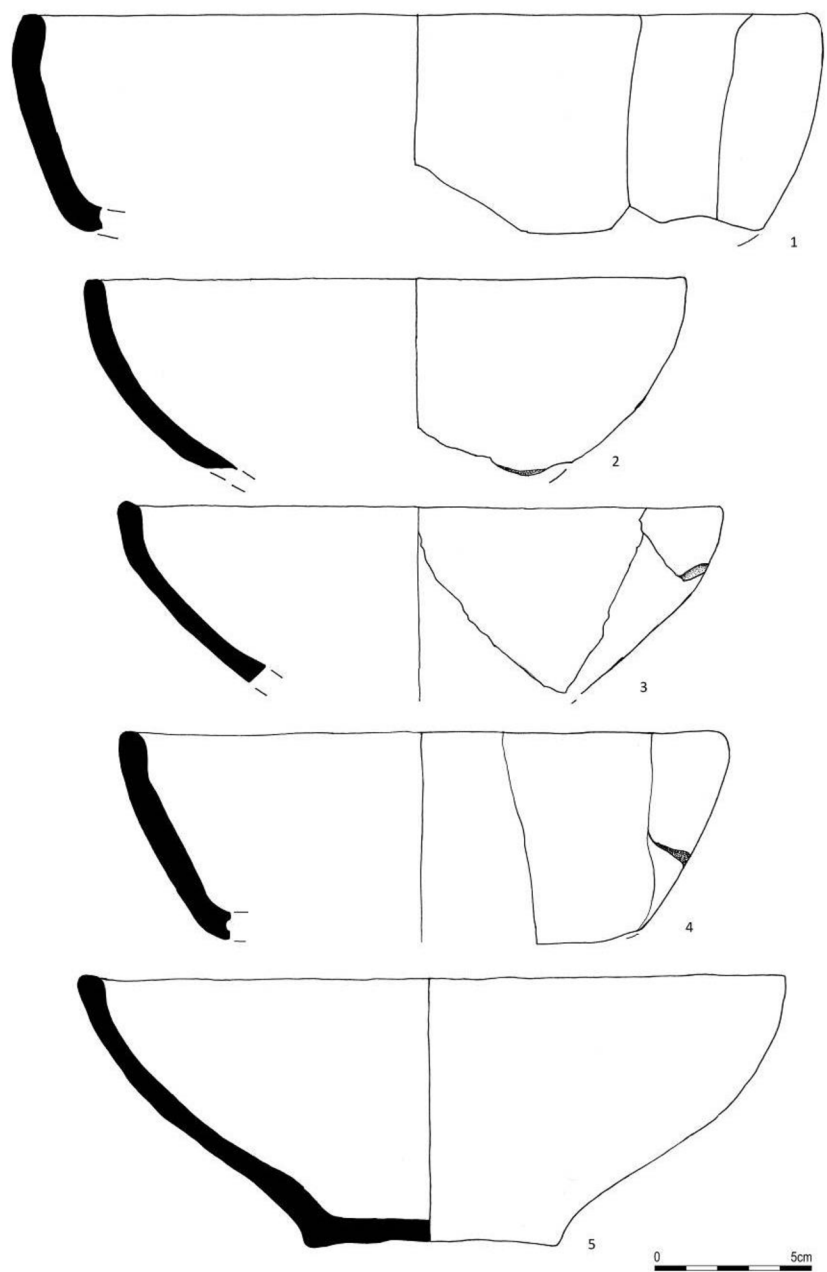
Mísy ostrohranné profilace již jakousi chronologickou citlivostí disponují, a to, jak bývá obvyklé, spíše v kombinaci s určitými výzdobnými prvky. Podle V. Varsika se však zejména ostrohranně profilované hluboké mísy vytrácejí z germánského keramického materiálu po markomanských válkách (Varsik 2011, 59), menší misky a šálky však přetrvávají až do stupně C1 (Varsik 2011, 59). Tzv. ostrohranné misky jsou však v nálezech z Jevišovky indikovány pouze střepovým materiálem bez kompletních rekonstruovaných tvarů.

Misky s kulatým dnem, opatřené omfalem, případně paprskovitou plastickou výzdobou (21: 9–12), bývají interpretovány jako typická forma mezistupně B2/C1 (Tejral 1971, 68–69, Varsik 2011, 67). Další analogické mísy s kulatým dnem opatřené omfalem a plastickou paprskovitou výzdobou nacházíme v Blučině (Peškař 1964, 242: 37; Droberjar 1997,

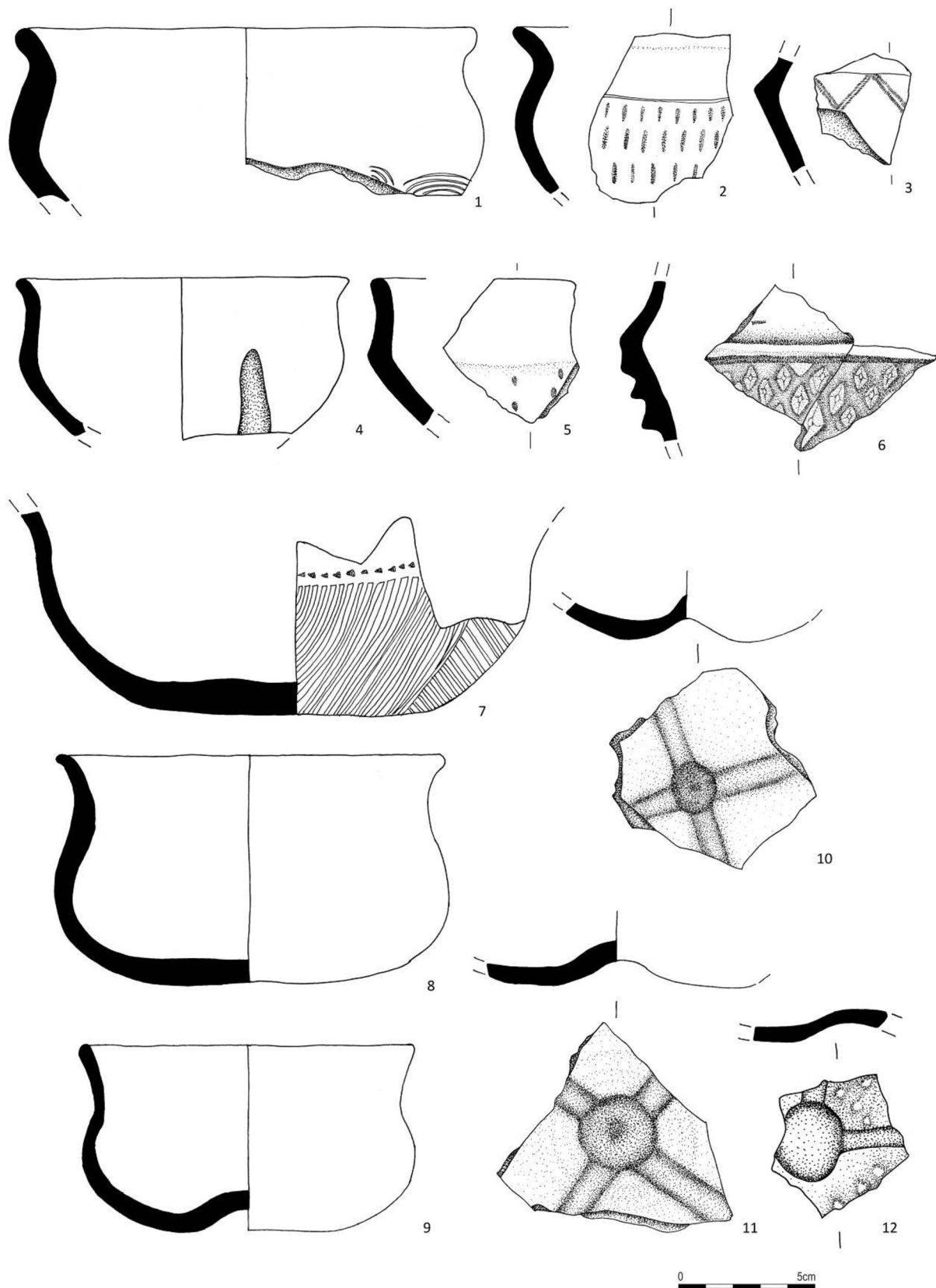
16: 21), Bezměřově (tamtéž 242: 40), Křižanovicích (Droberjar 1997, Taf. 113:7) či Mikulově (Peškař 1964, 242: 35). Více k chronologii viz kap. výzdoba.

Pro doplnění hlavní tvarové škály germánské keramiky je nutné se krátce pozastavit u tzv. terin. Jedná se o jednu z hlavních skupin typologie E. Droberjara, kategorie 3000 Teriny. Tyto tvary typické germánské keramiky doby římské představují nádoby trojdílné konstrukce, u které je výrazně oddělen okraj, hrdlo a tělo nádoby. V. Varsik je řadí do kategorie II nebo III, mezi ostrohranně profilované nádoby (Varsik 2011, 56–68). Varsikův klasifikační postup se jeví vhodný také v případě materiálu z Jevišovky, vzhledem k jeho fragmentárnosti se nepodařilo žádnou terinu bezpečně rozpoznat a rekonstruované tvary náleží spíše miskovitým nádobám.

Obr. 20: Mísy se zataženým okrajem

Obr. 21: Výrazněji profilované mise

6. 1. 1. 3 Další tvary

Z ojedinělých tvarů byly nalezeny fragmenty nožek (Obr. 22: 4), indikující přítomnost mís či pohárů na nožce (spadající do Varsikovy formy II; 2011, 60). Pouze v jednom z nich lze rekonstruovat pokračování nádoby nad nožkou, ta představuje tvar trychtýře (Obr. 22: 4). Podobná nádoba se vyskytla v Křepicích v chatě IV. (Droberjar, 1997, Taf. 57: 9).

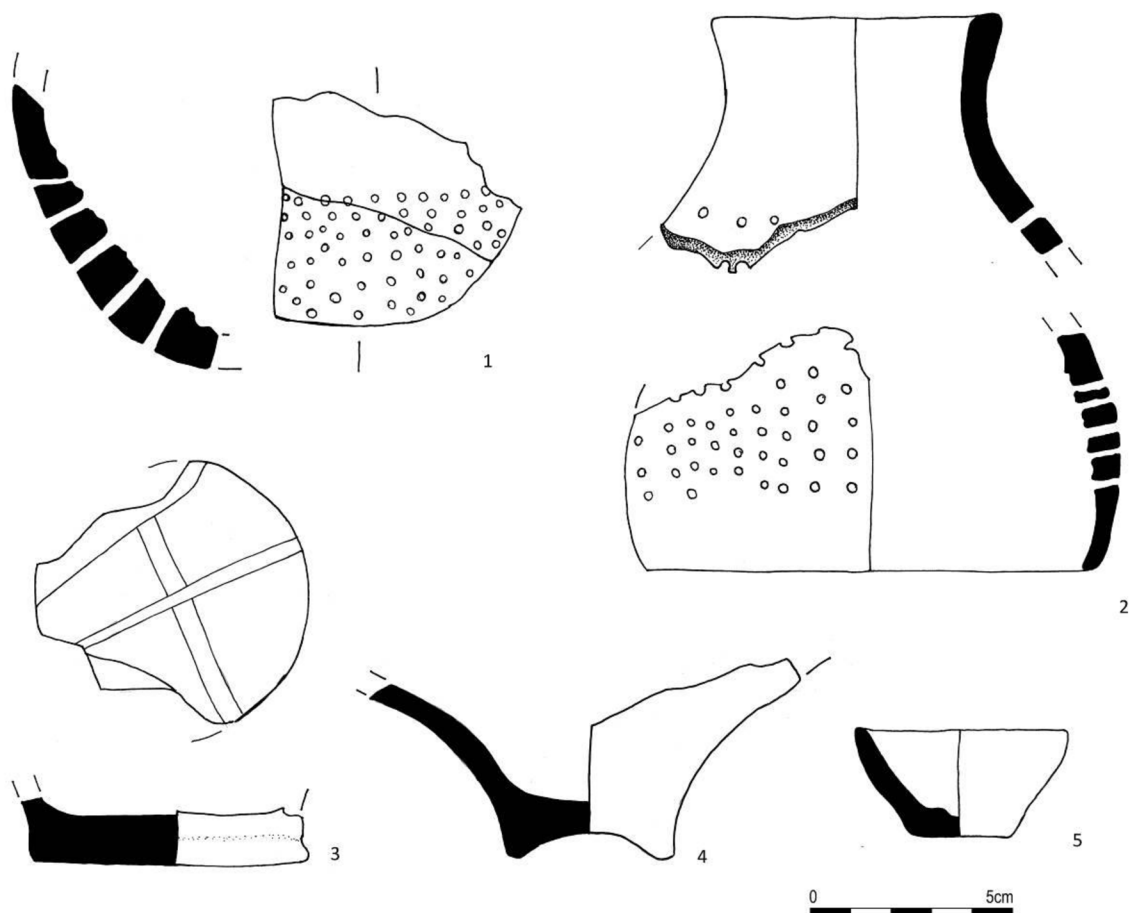
Dále se v soubory vyskytly fragmenty kategorie cedník/vykuřovadlo (Obr. 22: 1–2). Mezi keramickým materiálem z Jevišovky bylo možné identifikovat celkem 22 ks fragmentů s perforovanými stěnami, které indikují přítomnost těchto tvarů. Pouze ve třech případech se podařilo rekonstruovat větší část nádoby. Přičemž ve dvou případech se jedná o fragmenty z jedné nádoby – tzv. vykuřovadla se zúženým ústím beze dna (tzv. Bodenlose Siebgeräte; Obr. 22: 2). Podobné nádoby se objevují již od neolitu a nabývají poměrně podobných tvarů, nejpravděpodobněji z důvodů funkčních (Hegewisch 2001, 76). Dřívější interpretace hovoří o funkci tzv. vykuřovadel k ohřívání vzduchu a je převzata ze studie Erharda Cosacka, který v 90. letech publikoval tezi o funkci podobných trichtýřovitých nádob beze dna (Cosack 1994). V případě Jevišovky (a mnohých jiných germánských lokalit) se však trichtýřovitě formované nádoby beze dna objevují v provedení s perforovanými stěnami. Typologií obou forem se posléze zabýval Morten Hegewisch (2001), který je rozdělil do dvou kategorií – bez a s perforovanými stěnami (Hegewisch 2001, 74). Vzhledem k výrazné uniformitě tvaru nádob bez dna napříč tisíciletími považuje za jejich společný jmenovatel jejich funkci (Hegewisch 2001, 76). Tu se pokouší objasnit pomocí syntézy dalších dříve uveřejněných nálezů, opatřených přírodovědnými analýzami, dokládající využití při zpracování mléčných výrobků a olejů (Hegewich 2001, s další literaturou). Analogii k tomuto tvaru nacházíme v Branči v objektu 4 (Kolník – Varsik – Vladár 2007, tab. 6:12) a v objektu 81 (tamtéž, 85:19), či v Pasohlávkách (Klanicová – Vlach – Komoróczy 2011).

Další perforovaný fragment pochází z mísovité nádoby s kulatým dnem, perforované na spodní části (Obr. 22: 1). Podobné nádoby najdeme na sídlišti v Branči (Kolník – Varsik – Vladár 2007, tab. 88: 8; 104:14; 20:21; 130:11). Dále fragment dna perforované nádoby z objektu 14 (Tab. 2: 9) Těmto nádobám bývá připisována funkce zpracování mléčných výrobků (např. výroba sýra; Kolník – Varsik – Vladár 2007, 25).

Téměř přesnou analogii miniaturní nádoby mísovitěho tvaru (Obr. 22: 5) nacházíme v Křepicích v chatě III (Droberjar 1997, Taf. 55: 2).

V případě jedné rozměrné hrncovité nádoby, jejíž okraj byl z velké části rekonstruován, se dá uvažovat o zásobní funkci (Obr. 19: 4). Této nádobě bude ještě věnována pozornost v

kapitole výzdoba. Vzhledem k množství poměrně rozměrných střepů bez výraznější tektoniky se však dá v materiálu z Jevišovky předpokládat větší zastoupení zásobních nádob.

Obr. 22: Další tvary

U menších fragmentů je dále možné sledovat formování okrajů a míru členitosti celého tvaru. Na základě formování okraje byly vysledovány tři základní kategorie – zatažené okraje, které ve většině případů patří mísovitým nádobám. Podle typologie Varsika se dá hovořit o formě IA (Varsik 2011, 54). V druhém případě sledujeme esovitě profilované okraje. Ty disponují větší mírou variability, proto není možné jejich bližší zařazení do tvarové kategorie, avšak podle zmíněné kategorie se jedná o formu III (Varsik 2011, 60–61). Třetí častou formou okraje je rovně vytažený okraj, který může pocházet buď z nádob s rovně vytaženým okrajem (Varsikova skupina II, 2011, 57), případně z nádob kónicky formovaných (Varsikova forma IB, 2011, 55). Druhý zmíněný případ však není možné s jistotou prokázat u žádného z fragmentů,

v případě Jevišovky je tak pravděpodobná příslušnost rovných okrajů ke kategorii s rovně vytaženým okrajem. Mnohdy tak ke kategori členěných mís (Varsikova forma II, 2011, 56).

6.1.2 Výzdoba

V první části této kapitoly je pozornost věnována nádobám, které mohou vykazovat určitou chronologickou citlivost na základě kombinace tvaru a typu výzdoby. U esovitě profilovaných hrnců se objevují řady nehtových vrypů na hranici hrdla a výdutě (Obr. 17: 4; 18: 3, 4), ve dvou případech v jedné, v jednom případě ve dvou horizontálních řadách.

Další nádoby nesou kombinovaný motiv. V jednom případě jde o tři řady nehtových vrypů a pod nimi ryté linie, uspořádané do mřížky, či spíše pravidelně přesekávaných linií (Obr. 17: 1), další nádoba nese výzdobu podobného charakteru. Pouze nehtové vrypy jsou nahrazeny podlouhlými vhloubenými vrypy. (Obr. 17: 2).

K první zmíněné nádobě nacházíme analogii v chatě I, na sídlišti v Rajhradě, datované do stupně B2 (Droberjar 1997, 354, Taf. 128). Nádoba z Jevišovky je však tvarově nižší. Tyto typy výzdob stejně jako hrncovité nádoby přežívají poměrně dlouho, zejména ve sledovaném období starší doby římské, ve 2. století a vyskytují se po celou dobu římskou (Varsik 2011, 46–47). E. Droberjar podobný motiv řadí do kategorie charakteristických výzdob fází B2–B2/C1, jako intruze se může objevit i v objektech stupně C1 (Droberjar 1997, 67).

Další zdobený hrnec menších rozměrů nese výzdobu v podobě vhloubených půlměsíců, které tvoří horizontální řadu pod hrdlem a další podobné dvojřady vertikální, pokrývající výduť po celé její výšce (190). Nad horizontální linií půlměsícových vrypů se nachází linie nehtových vrypů. Další hrncovité nádoby jsou bez výzdoby, případně opatřeny horizontálními liniemi pod hrdlem.

Další tvarová kategorie – mísy jsou často s vysokou pravděpodobností rozlišitelné i na úrovni fragmentů. Vyskytuje se u nich výzdoba nehtovými vrypy, hřebenování, ale také např. plastická výzdoba barbotinem.

U esovitě profilovaných misek se vyskytla nádobka zdobená hřebenováním, to je však dochováno pouze na malé části nádoby (Obr. E: 1). Tato kombinace esovitě profilovaných mís s hřebenovou výzdobou se objevuje nejčastěji v průběhu 2. století (Varsik 2011, 68). Obecně je hřebenování na germánskékeramice považováno za prvek starší doby římské, s ojedinělým výskytem ještě na počátku mladší doby římské, vstupní C1 (Varsik 2011, 87; Droberjar 1997, 67). Další esovitá nádobka je zdobena vhloubenými podlouhlými vrypy (Obr. 21: 2), podobné podlouhlé vrypy se podle E. Droberjara vyskytují ve stejnémčasovém rozpětí jako předchozí hřebenování (Droberjar 1997, 67).

Z kategorie ostrohranně profilovaných mís, které jsou snadno rozpoznatelné také ve fragmentárním materiálu se sice nepodařilo zrekonstruovat větší části nádob. U fragmentů se však zmíním o třech případech, nesoucích výzdobu. Prvním je mísa, zdobená na spodní části výdutě barbotinem (Obr. 21: 6). Nádobku je možné považovat z hlediska chronologie za typický prvek stupně B2/C1 (Droberjar 1994, 182–183). Barbotinová výzdoba je poměrně signifikantním typem výzdoby, charakteristickým pro 2. století (Varsik 2011, 82; Komoróczy 1999, 177). Podle starší práci J. Tejrala přechází ještě do počátku doby římské, stupně C1 (Tejral 1971, 66).

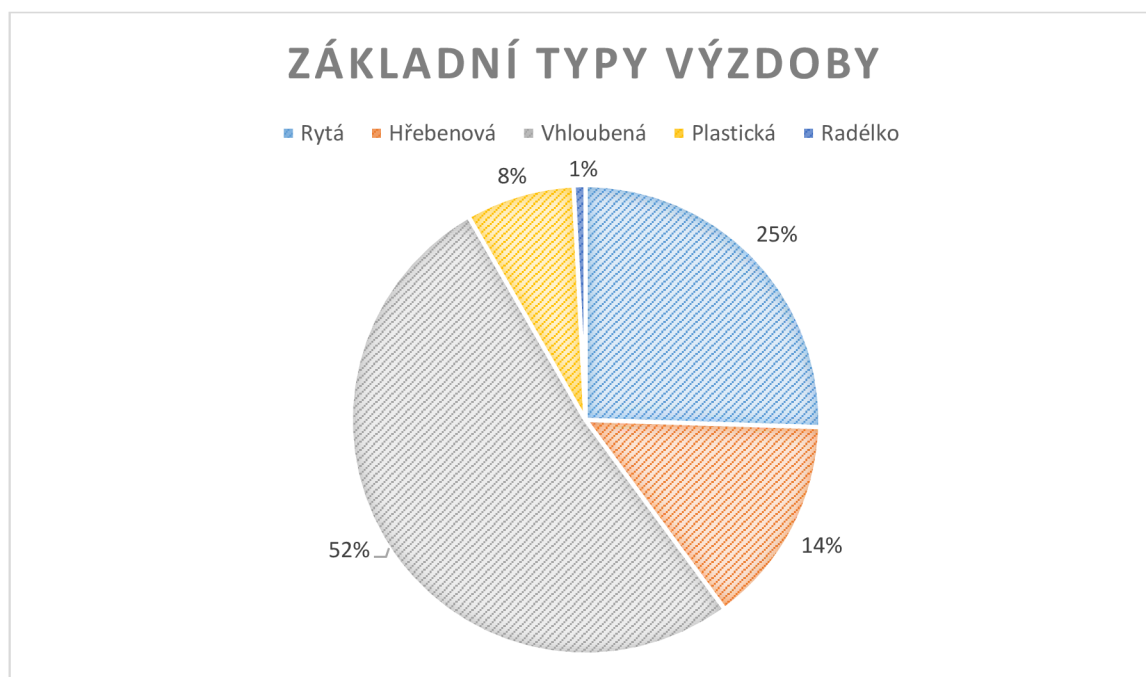
Taktéž bylo v jednom objektu nalezeno větší množství fragmentů, náležejícím do kategorie ostrohranných misek, u těch však nebylo možné rekonstruovat většinu tvaru. Vyskytla se zde alespoň jedna miska, zdobená radélkem zhotovenými, do trojúhelníků formovanými lomenicemi, skládajícími se z drobných čárek (Obr. 21: 3). Radélková výzdoba není ve zkoumaném prostoru příliš rozšířenou formou výzdoby, její výskyt však opět nepřekračuje stupeň C1 a vyskytuje se nejhojněji ve stupni B2/C1 (Varsik 2011, 74; Tejral 1994, 305–306), vyskytuje se však až do stupně C1 (Varsik 2011, 74–75), přičemž E. Droberjar ji považuje za typického zástupce právě pro tento stupeň (Droberjar 1997, 67). Další nádoba ostřejší profilace je zdobená na spodní části výdutě plastickým žlábkem, směřujícím ke dnu nádoby, které se však nedochovalo (Obr. 21:4). Poslední z ostrohranných mís nese výzdobu drobných oválných důlků, vertikálně orientovaných a umístěných pod lištou oddělující hrdlo a výduť (Obr. 21: 5).

Misky s kulatým dnem jsou v případě Jevišovky optatřeny na dně prohlubní – omfalem. Ve třech případech k němu směřují také 4 plastické žlábky (Obr. E: 10–12). V jednom případě (Obr 21: 12) je tato výzdoba navíc doplněna technikou barbotino, která pravděpodobně pokračuje i na výduti nádoby. Tento typ kombinace výzdoby a tvaru se vyskytuje zejména ve stupni B2/C1, případně jako intruze v objektech datovaných do stupně B2 (Droberjar 1997, 67), B. Komoróczy předpokládá jejich výskyt v materiálu stupně B2/C1 za poměrně signifikantní (Komoróczy 1999, 177). Podle V Varsika se barbotinová výzdoba objevuje ojedinelé již v závěrečné fázi stupně B1 s přetrváním do stupně B2/C1 (Varsik 2011, 83). Mladší exempláře, které uvádí zatím nebyly na Slovensku prokazatelně zjištěny, na Moravě však připouští jejich výskyt až do počátku stupně C1 (Varsik 2011, 87), stejně jako J. Tejral (1971, 66; 1998, 183).

Další nádoba mísovitého tvaru s kulatým dnem, nesoucí po celé spodní části výdutě včetně dna výzdobu rýhovaných trojúhelníkových polí je na přechodu ve výduť doplněna horizontálními liniemi vhloubených trojúhelníků (Obr. 21: 7). Tato kombinace plytkých mís s rýhovanou výzdobou v polích je typická pro stupeň B2/C1 (Varsik 2011, 79; Droberjar 1997,

92; Tejral 1994, 305–306) Podobná nádobka pochází z Rajhradu z chaty II (Droberjar 1997, Taf. 129: 9) a je datována právě do stupně B2/C1.

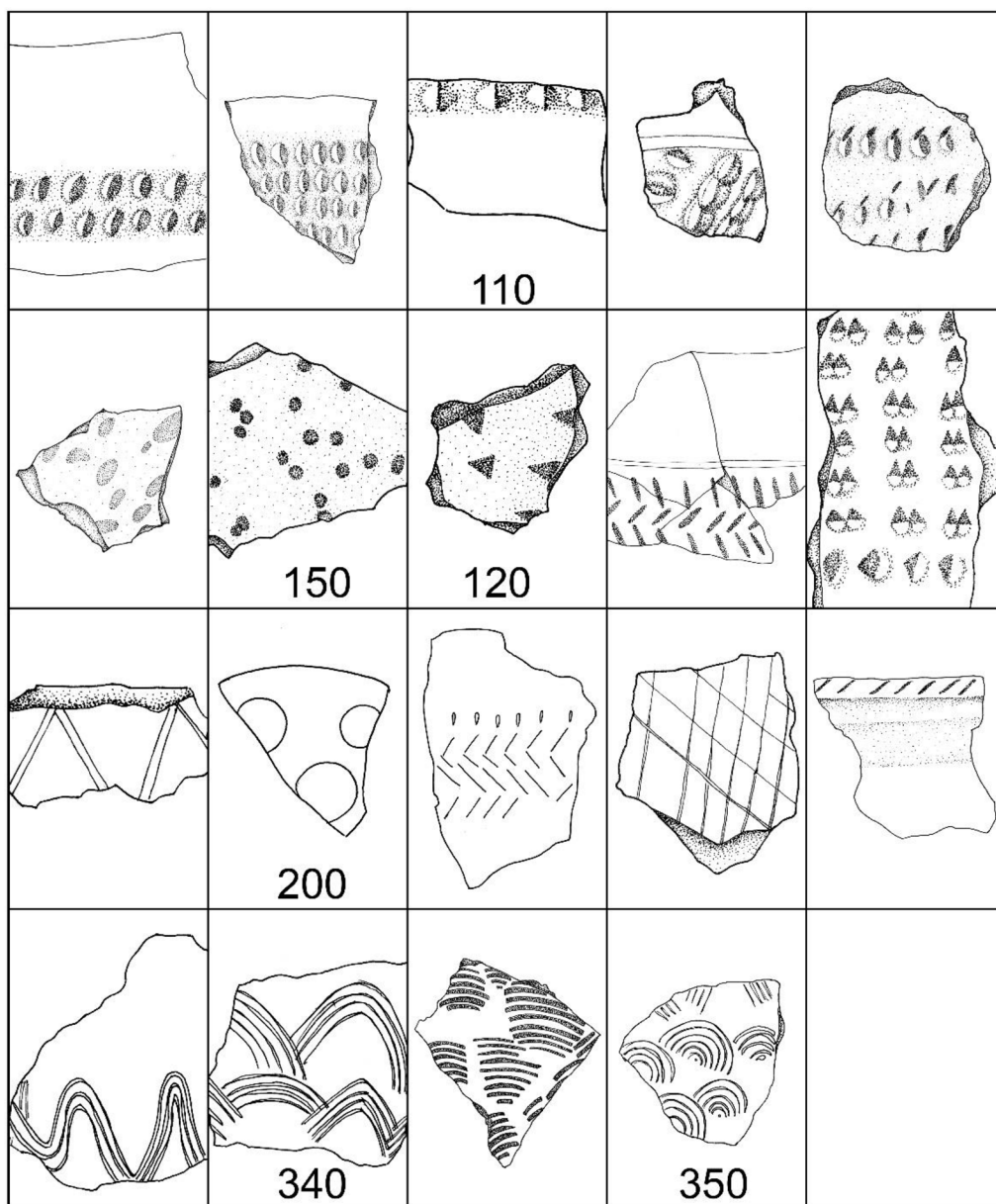
Kromě rekonstruovaných zdobených tvarů se v souboru germánské keramiky v Jevišovce vyskytlo bezpočet fragmentárního střepového materiálu, nesoucí výzdobu. Pro databázový záznam bylo použito podformuláře pro popis výzdoby. Sledováno bylo umístění výzdoby (okraj, hrdlo, výduť, dno). Nejčastěji se výzdoba objevuje na výduti či na rozhraní hrdla a výdutě. Výzdoba se dále objevuje na okraji a to v podobě vhloubených záseků či žlábků (20 ks) případně vhloubených důlků (5 ks), v případě dna se výzdoba objevila výhradně v podobě žlábkování misek s kulatým dnem. Na jednom z fragmentů dna se vyskytla značka v podobě kříže (Obr. 22: 3). Obecné rozdělení výzdobných stylů představují technologické aspekty, použity byly kategorie: vhloubená, rytá, plastická, kombinovaná (Graf 4). Detailní určení výzdobných stylů, stejně jako kódování jednotlivých typů výzdoby germánské keramiky ze sídliště v Jevišovce bylo převzato z typologie Eduarda Droberjara (1997, 30–43), která poměrně dobře kategorizuje rozsáhlou výzdobnou škálu germánské keramiky.

Graf 4: Zastoupení základních kategorií výzdoby

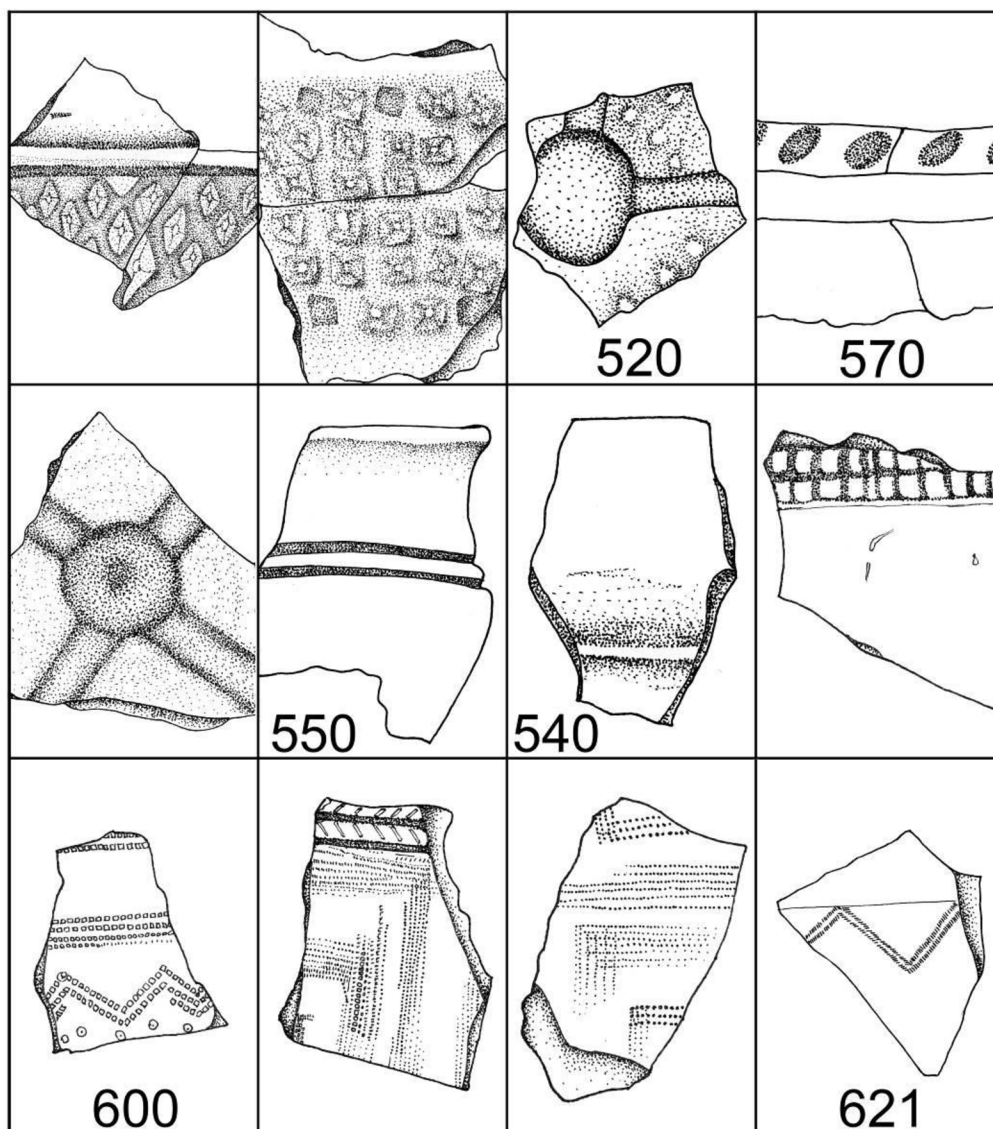
Vzhledem k vysoké fragmentárnosti a poměrně malému počtu celých nádob byly z tohoto členění vybrány pouze typy výzdoby, vyskytující se na zdobených fragmentech zkoumaného sídliště. Pro popis výzdobných stylů proto postačí mírně členěné základní

Droberjarovy kategorie výzdob z nichž nejčastěji se vyskytující jsou zobrazeny v tabulce výzdobných stylů (Obr. 23, 24).

Obr. 23: Typy výzdob zastoupené na lokalitě Jevišovka

Obr. 24: Typy výzdob zastoupené na lokalitě Jevišovka

a) vhloubená výzdoba 100 (Graf 5)

Do první a nejpočetnější kategorie spadají různé nehtové vrypy (110). Různé z toho důvodu, že se u jejich provedení objevuje vysoká variabilita hloubky vrypu, ale také způsobu provedení. U některých typů se vyskytují zahloubená část a „odval“ materiálu, stojící proti vhloubenině. U jiných se vyznačuje vryp nehtem a vhloubená část prstem, často bez vystouplé části. Tyto rozdíly jsou tvořeny sklonem prstu při tvorbě vrypu a jeho hloubkou. Této rozdílnosti nebyla věnována větší pozornost ani v dřívější literatuře, ani v této práci, poněvadž estetická funkce je velmi podobná. Techniku provádění nehtových vrypů sledoval Vladimír Varsík u výzdoby s tzv. „zaštipnutím“, které považuje za archaičtější prvek, objevující se na germánských sídlištích na území dnešního Slovenska během 1. a přelomu do 2. století (Varsík

2011, 86). Takové fragmenty byly v Jevišovce objeveny ve dvou případech a jednalo se o značně fragmentární zlomky.

Smysluplnější je pozorování rozestavení nehtových vrypů vůči sobě. V případě Jevišovky je však většina materiálu příliš fragmentární, a je tak možné sledovat pouze zda tvoří linii, vícero linií či klikatky. U mnohých fragmentů se dá předpokládat plošná výzdoba nehtovými vrypy. Další seskupení jsou již otázkou kombinovaných motivů. Většina motivů, skládajících se z nehtových vrypů je významně zastoupena na sídlištích starší doby římské (Droberjar 1997, 67; ten je řadí jak do stupně B2, tak do přechodného horizontu B2/C1), a objevují se kontinuálně až do pozdní doby římské, kdy se omezuje na výzdobu okraje (Varsik 2011, 87; Vachůtová 2009, 117; Tejral 1989, 79).

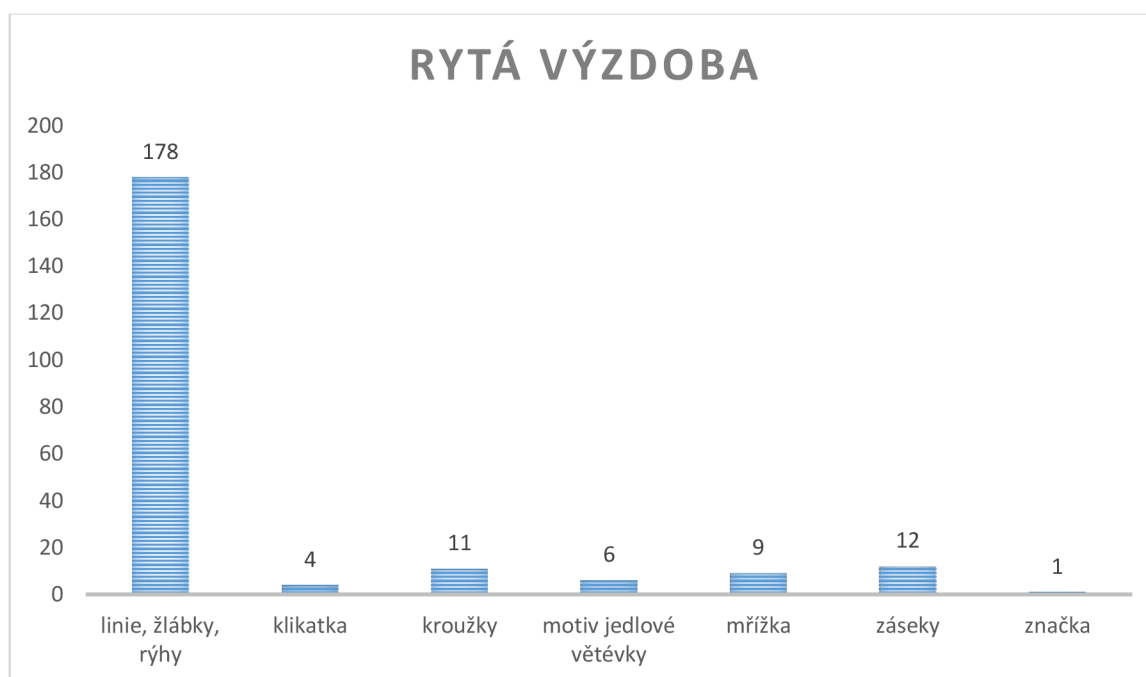
Pro vpichy různých tvarů – od čtyřúhelných (120), trojúhelných (130), přes malé kruhové či oválné důlky (150), platí totéž. Sledujeme orientaci vpichů, řad, které mohou vytvářet, ale bez možnosti pohledu na podobu výzdoby na celém tvaru, případně na kombinace výzdoby nelze celý motiv rekonstruovat. Na sídlišti v Jevišovce se výjimečně vyskytuje také motiv jedlové větévky tvořený vpichy či podlouhlými oválnými vrypy. Tyto typy výzdob jsou také typické zejména od stupně B2 s největším zastoupením ve stupních B2–C1 (Varsik 2011, 86). E. Droberjar přiřazuje motiv jedlové větévky tvořené vhloubenými vrypy stupni B2, zatímco trojúhelníkové vrypy a vhloubené zdobení okraje přechodnému B2/C1 (Droberjar 1997, 66). Taktéž některé formy liniové výzdoby (linie či rýhy) jsou tvořené vhloubením.

Graf 5: Vhloubená výzdoba

b) rytá výzdoba 200 (Graf 6)

Další kategorii představují ryté linie, většinou se jedná o jednoduché horizontální linie či žlábký, ať již solitérní, nebo se vyskytují ve větším počtu. Často se objevuje rytá mřížka nebo šikmé linie a rýhy různých délek. U takto zdobených fragmentů lze předpokládat, že se jedná o fragmenty nádob zdobených v kombinaci s nehtovými vrypy, poněvadž tento typ výzdoby se často objevuje v kombinaci, a to zejména v přechodném horizontu B2/C1 (Varsik 2011, 86). Znovu však platí, že u drobných fragmentů není možné vytvářet další závěry o výzdobných stylech celých kusů. Kromě rovných linií se mohou objevovat kombinace v podobě rytých klikatek, ale také hlubší ryté záseky. Větévkový motiv tvořený rytím spadá také do kategorie 200. Motiv ryté jedlové větévky se vyskytuje od mladší fáze starší doby římské až do počátku 4. století (Varsik 2011, 86; podle E. Droberjara (1997, 66) datovatelný do stupně B2).

Graf 6: Rytá výzdoba

c) hřebenová výzdoba 300

Hřebenování je dalším velmi často se vyskytujícím typem výzdoby na předloženém materiálu. Méně se vyskytují hřebenované mřížky, naopak horizontálně či vertikálně vedené rovné linie se v materiálu objevují častěji (310). Nejčastěji se však vyskytují dlouhé (340) či krátké (350) oblouky. Na zlomkovém materiálu je často obtížné determinovat původní tvary vedení hřebene při výzdobě celé nádoby. Proto je často použito pouze označení 300. Hřebenování je obecně další z oblíbených výzdobných technik germánské keramiky. Je to

současně jeden z chronologicky výpovědnějších typů výzdoby. Hřebenování se totiž na germánské v ruce robené keramice vyskytuje pouze ve starší době římské, včetně přechodného horizontu (B2/C1), méně pak na počátku mladší doby římské, ve stupních C2–C3 se již nevyskytuje (Varsik 2011, 87). Podle E. Droberjara se do stupně B2 dá zařadit zejména hřebenování ve formě rovnoběžných linií či mřížek a vysoké ryté oblouky (Droberjar 1997, 67).

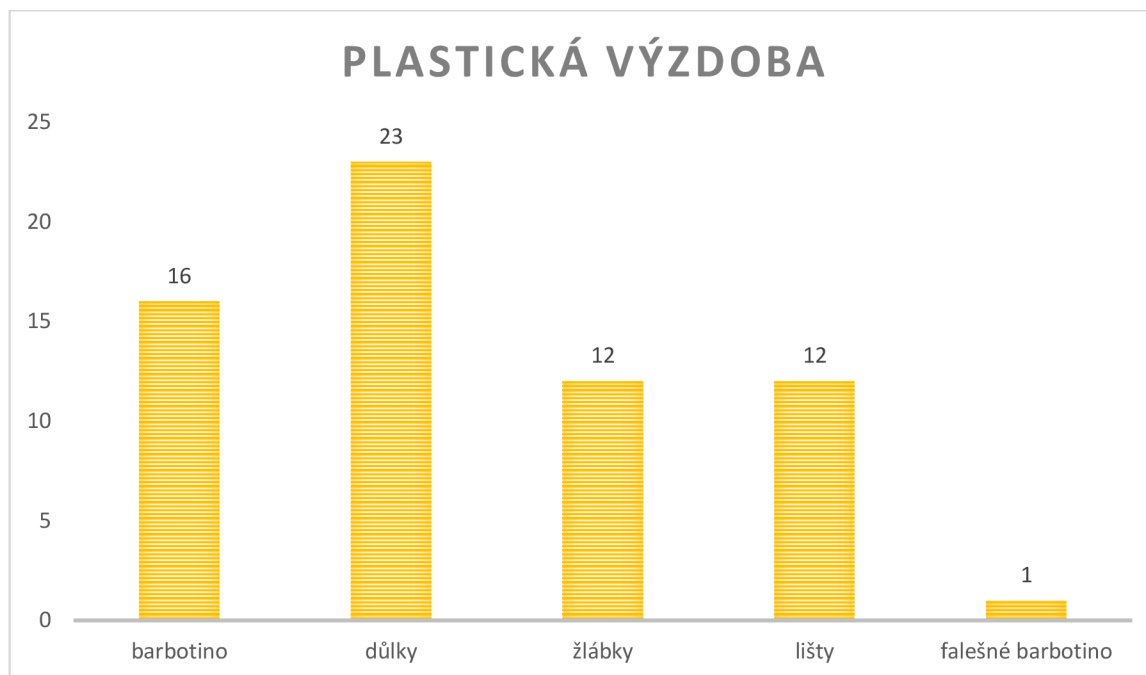
d) plastická výzdoba 500 (Graf 7)

Z plastické výzdoby se poměrně nápadně vyskytuje technika barbotina (520). Tento typ výzdoby je významný z hlediska chronologického. Na slovensku se vyskytuje ojediněle od konce stupně B1, její hojný výskyt je ve stupních B2–C1 (Varsik 2011, 83–84). V moravském prostředí se její výskyt předpokládá v užším přechodném stupni. Výzdobu barbotinem klade jak E. Droberjar (1997, 66), tak B. Komoróczy (1999, 177) do přechodného horizontu B2/C1.

V jednom případě se objevilo také tzv. nepravé barbotino. Jedná se o plastickou výzdobu v podobě přesekávaných pásů, která se objevuje až od mladší doby římské (Varsik 2011, 161).

Občasně se objeví horizontální plastická lišta (540). Mezi plastickou výzdobu dále spadají větší oválné či kruhové důlky (570, 580), ty řadí E. Droberjar zejména do stupně C1 (1997, 67).

Časté je také žlábkování (550, 560). Nejvýznamějším motivem je paprskovité žlábkování den miskovitých nádob. Tento typ výzdoby je taktéž typický pro starší fázi doby římské a přechodný stupeň k době mladší (Varsik 2011, 81), a podle Jaroslava Tejrala je projevem pronikání kulturních vlivů przeworské kultury do středního podunají (Tejral 1971, 68–69).

Graf 7: Plastická výzdoba

e) výzdoba radélkem 600

Výzdoba radélkem se ve vyzvednutém materiálu dochovala pouze na velmi malých fragmentech, případně na malé ploše. Proto je obtížná determinace motivů radélkové výzdoby, bylo tedy použito pouze kódování hlavní skupiny, tedy 600. Tato situace je relativně typická. Radélková výzdoba se na germánských sídlištích v podunají obecně vyskytuje velmi ojediněle (Varsik 2011, 74), je doménou spíše sídelního okruhu polabských germánů (Droberjar 1997, 92–93). Na drobných zlomcích radélkem zdobené keramiky, která je navíc značně setřelá, se ve dvou případech vyskytly blíže nespecifikované pravoúhlé ornamenty, další dva zlomky nesou výzdobu radélkových trojúhelníků, v jednom případě plošně vyplněných drobnými kroužky. Radélková výzdoba také může být doplněna plastickou lištou. Na Moravě bývá radélková výzdoba připisována závěru starší doby římské avšak může pokračovat do staší fáze mladší doby římské (Droberjar 1997, 66; Varsik 2011).

f) kombinované motivy 900

Kombinované motivy byly zaznamenány zejména v případě celých nádob, nebo větších slepených jedinců. Vzhledem k faktu, že v souboru výrazně převažují typy výzdob, které se obecně na germánské keramice velmi často objevují v kombinacích s jiným typem (nehtové vrypy, ryté linie a mřížky), je pravděpodobné, že různá kombinovaná výzdoba se na původních nádobách na sídlišti v Jevišovce objevovala mnohem častěji, než bude popsáno zde.

Již byla řeč o dvou esovitě profilovaných hrncích, u kterých se dochoval celý kombinovaný motiv. V jednom případě kombinace nehtových vrypů s rytou mřížkou, ve druhém kombinace podlouhlých vrypů s rytou mřížkou (viz počátek této kapitoly).

Z dalších kombinovaných výzdob se vyskytuje výzdoba nehtovými vrypy, přerušené drobnými oválnými vrypy, vhloubené podlouhlé oválné vrypy v kombinaci s rytým obloukem, plastický výčnělek s rytým motivem jedlové větévky apod. Všechny tyto výzdoby jsou však příliš fragmentární k jejich přesnému určení.

6.2 Římsko-provinciální keramika

Další významnou komponentou, hojně se vyskytující na sídlišťích doby římské, jsou fragmenty keramiky římsko-provinciálního původu. Římsko-provinciální keramika může být významným ukazatelem míry kontaktů mezi germánskou populací a římskou říší, poněvadž množství v jakém se v prostředí naddunajského barbarika objevuje musí svědčit o ekonomických kontaktech obou světů.

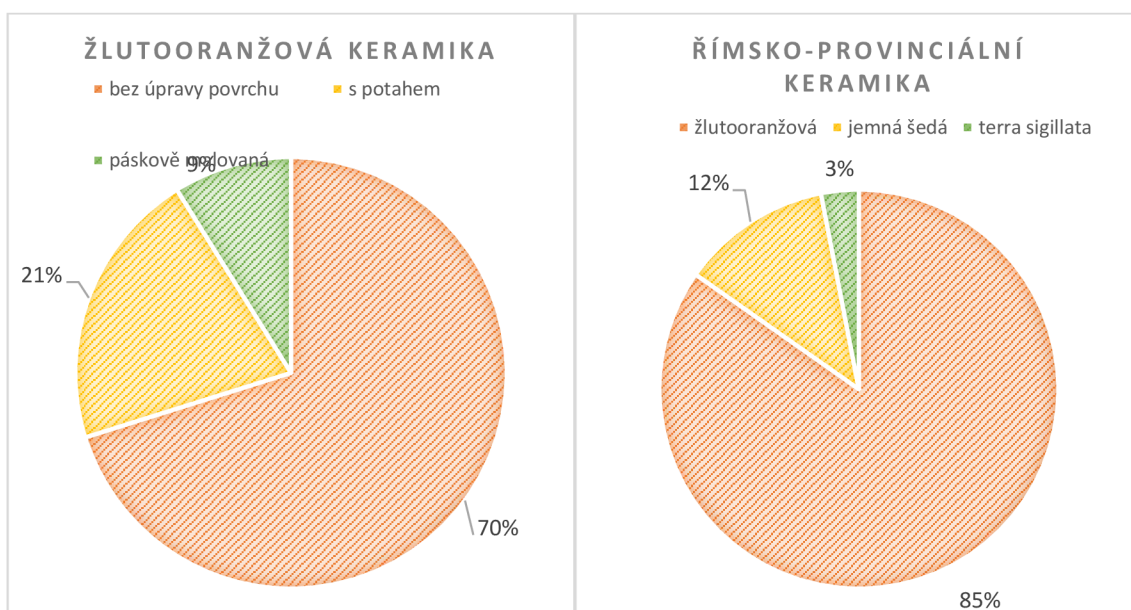
U římsko-provinciální keramiky, stejně jako u všech římsko-provinciálních výrobků, je nutno dávat pozor na chronologickou interpretaci. Byť tyto výrobky disponují přesnější chronologickou citlivostí, je neustále nutné myslet na fakt, že se do barbarického prostředí pravděpodobně dostávaly s určitým zpožděním. U běžného keramického zboží však pravděpodobně lze počítat s jakousi větší přesností. Je to dáno zejména množstvím a typy zboží, jaké se v barbariku objevují (například u prstencových misek se dá předpokládat jejich výroba v provinciálním prostředí za účelem vývozu do barbarika (Krekovič 1981, 365). Kromě toho není pravděpodobné, že by běžné funkční stolní nádobí přetrvávalo v germánském prostředí výrazně delší dobu, jak můžeme sledovat u předmětů kovových (např. mince), či nějakým způsobem unikátních (například u některých konkrétních výrobků terra sigillata byly dochovány stopy po reparaci (Droberjar 1991, 34; Klanicová 2006, 171).

Otázce římsko-provinciální keramiky byla věnována poměrně velká pozornost, zejména pak typické reliéfně zdobené keramice typu terra sigillata (Droberjar 1991, 1989; Klanicová 2006; Kuzmová 1992 ad). Další typy římské provinciální keramiky shrnul v nepublikované práci E. Droberjar (1989), nálezům ze slovenska věnoval významnou pozornost E. Krekovič. Nutno však říci, že většina publikací ke konkrétním germánským sídlištím běžně obsahuje analýzu nalezené římsko-provinciální keramiky.

Z germánských objektů na sídlišti v Jevišovce bylo vyzvednuto celkem 295 zlomků římsko-provinciální keramiky o celkové váze 4016 g. Celkem 33 keramických střepů bylo možné slepit do větších celků. Pouze v jednom případě se podařilo zrekonstruovat celý tvar.

Z hlediska procentuálního zastoupení představuje římsko-provinciální keramika 5,4 % celkového množství keramiky ze sídliště v Jevišovce. E. Droberjar uvádí, že množství římsko-provinciálního zboží na sídlištích starší doby římské se pohybuje okolo 13 % (Droberjar 1997, 126). Avšak zastoupení v Jevišovce se více blíží například lokalita v Pasohlávkách s 4% zastoupením římsko-provinciálního zboží (Klanicová – Vlach – Komoróczy 2011).

Římsko-provinciální keramika se podle charakteru materiálu dělí do několika skupin. U typologie fragmentárního sídlištního materiálu je třeba se opírat zejména o popis barvy a způsobu úpravy povrchu (Krekovič 1976; 1981), čili sledovat typ výpalu a výzdoby. Celkem 9 fragmentů patří do skupiny typu terra sigillata. Na germánských sídlištích ve sledovaném prostoru se však nejčastěji vyskytují zlomky z kategorií žlutooranžové a jemné šedé keramiky (Graf 8). Téměř všechny fragmenty ze zkoumaného sídliště spadají právě do těchto dvou kategorií. Přičemž prvně zmíněná je zastoupena početněji (250 ks, zatímco jemná šedá keramika je zastoupena 36 ks). Nejpočetnější kategorii žlutooranžové keramiky je dále možné dělit podle typu výzdoby na keramiku bez úpravy povrchu (174 ks), keramiku s potahem (52 ks) a keramiku páskově malovanou, pannonské provenience (22 ks; Graf 9).

Graf 8: Zastoupení římsko-provinciální keramiky   **Graf 9:** Typové zastoupení žlutooranžové keramiky

6.2.1 Terra sigillata

Keramika typu terra sigillata (Obr. 25) je jednou z chronologicky nejvýznamnějších složek, zastoupených na germánských sídlištích. A to z toho důvodu, že byla vyráběna v konkrétních římsko-provinciálních dílnách, jejichž příslušnost je určitelná na základě tvarové a

výzdobné typologické škály. Na Moravě se nejčastěji vyskytuje několik málo tvarů, v největším počtu jsou to mísy typu Drag. 37, dále mísy typu Drag. 33, a talíře typu Drag. 18/31, 31 (Klanicová 2006, Tab. 5). Toto typologické členění se odrazilo také na skromném materiálu z Jevišovky.

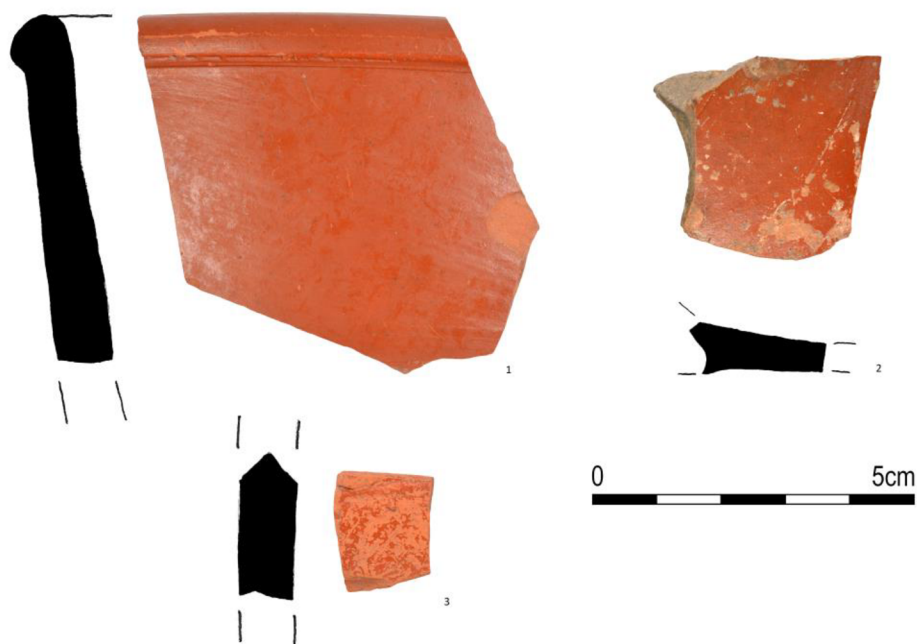
Na sídlišti v Jevišovce bylo nalezeno celkem 9 fragmentů keramiky typu terra sigillata, avšak pouze u 4 z nich bylo možné alespoň částečně určit jejich příslušnost k určité dílně či oblasti výroby. Určení těchto 4 fragmentů zajistila K. Kuzmová a vyčlenila 2 možné okruhy dílen, ze kterých tyto nálezy pochází.

Celkem 3 fragmenty je možné s největší pravděpodobností zařadit ke keramice středogalských dílen. Jedná se o okrajový střep z misky typu Drag. 37, dno talíře typu Drag. 18/31 a střep z neurčitelné nádoby tenkostěnného charakteru. Všechny tyto fragmenty lze řadit pouze na základě pravděpodobného určení do 2. poloviny 2. století (Klanicová – Vlach – Komoróczy 2011; Klanicová 2006, 164), podle některých autorů se výrobky středogalských dílen do barbarika dostávaly nejpozději kolem roku 180 (Fischer 1981; Zanier 1992, 120).

Poslední určitelný fragment je zařaditelný ke keramice Westendorfských dílen, z produkce mistra Helenia. Jedná se o fragment výdutě misky typu Drag 37 s reliéfní výzdobou v podobě vodorovné plastické linie a zdobeného půlkruhu (Kiss 1946–48, Tab. 6: 80).

Westendorfská terra sigillata je třetí nejčastěji zastoupenou dílnou v moravském materiálu (Klanicová 2006, 168). Výrobky mistra Helenia jsou současně nejhojněji se vyskytujícími zbožím westendorfských dílen, zastoupeným na lokalitách ve sledovaném prostoru (Klanicová – Vlach – Komoróczy 2011). Jejich výroba se předpokládá v 1. polovině 3. století (Kellner 1973, 13–15; Klanicová 2006, 169; Klanicová – Vlach – Komoróczy 2011), přičemž výroba westendorfských dílen končí s vpádem alamanů v roce 233 (Klanicová 2006, 168 s další literaturou).

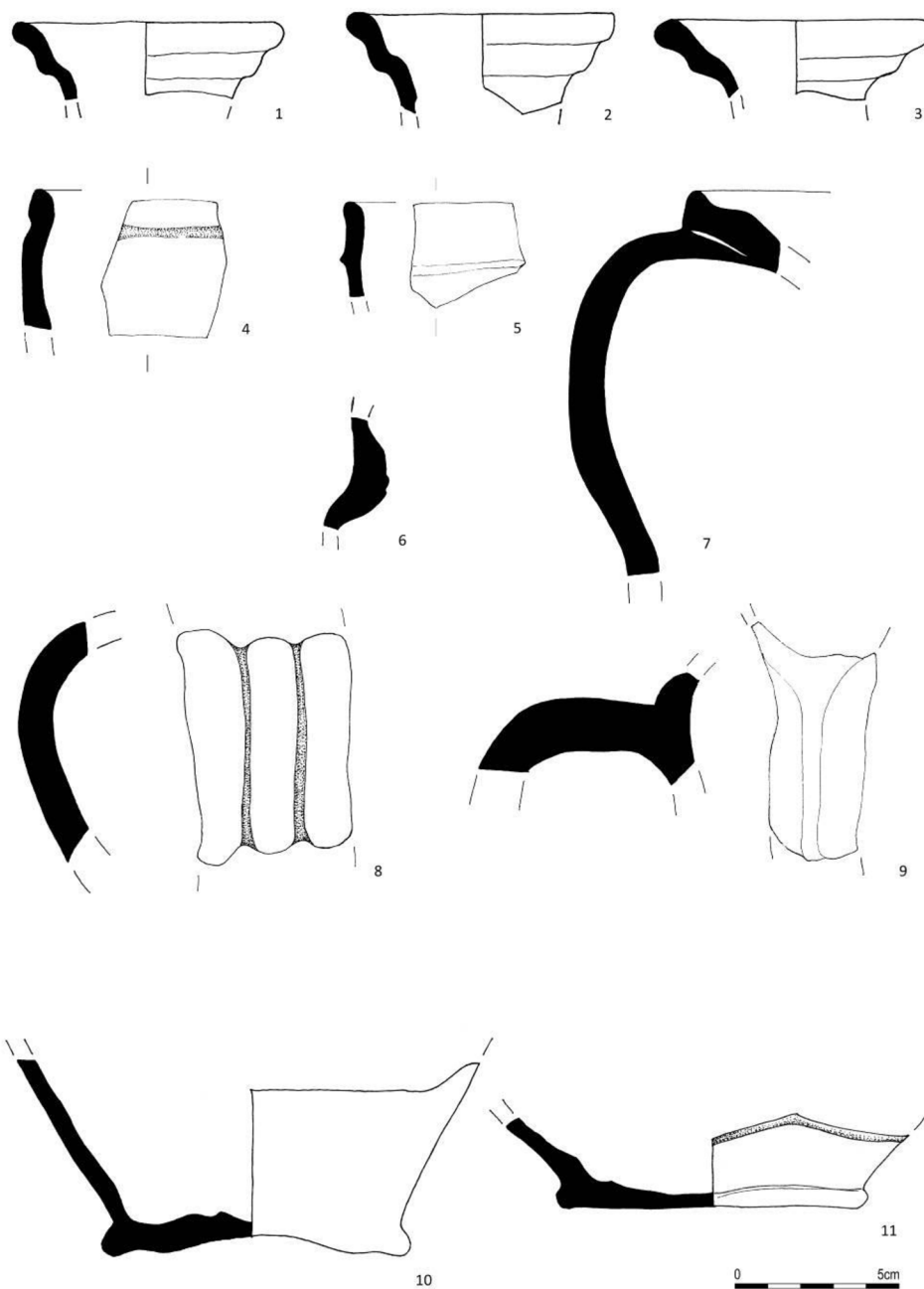

Obr. 25: Terra sigillata

6. 2. 2 Žlutooranžová keramika

Žlutooranžová keramika je nejčastěji zastoupeným druhem keramického zboží římské proveniencie na germánských sídlištích naddunajského barbarika, stejně tak je tomu na lokalitě Jevišovka. Tento druh keramického zboží je v literatuře označován různými pojmy, jejím indikačním prvkem je však (jak napoví i název použitý v této práci) barva – čili způsob výpalu. Jedná se o oxidačně pálené zboží vysoké kvality, tvrdého charakteru, z plaveného či jemného materiálu. Barva keramických nádob tudíž dosahuje barev od žlutošedé, přes světle oranžovou, cihlovou až po sytě oranžové odstíny. Proto se u jejího označení vžilo více termínů.

Variabilní je u tohoto typu zboží také způsob úpravy vnějšího povrchu: nejčastěji se vyskytují fragmenty bez dodatečné úpravy (Obr. 26). Vysoké procento neupravených fragmentů však může být zapříčiněno nedochováním povrchu v důsledku depozičních procesů, taktéž se může jednat o střepy částí nádob, které žádnou úpravu původně nenesly (Klanicová – Vlach – Komoróczy 2011).

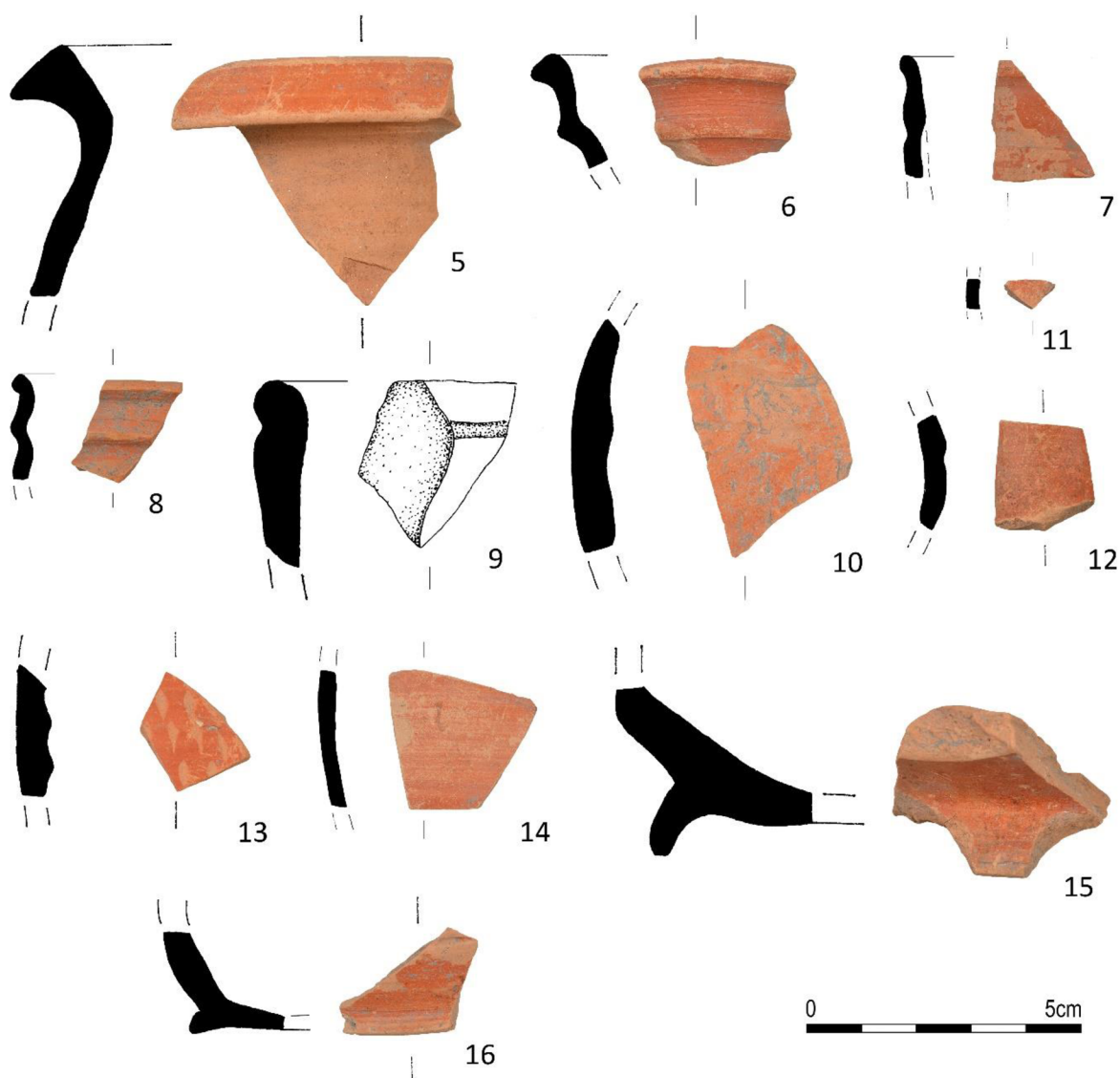
Obr. 26: Žlutooranžová keramika bez potahu

Poměrně hojně se vyskytuje keramika s potahem – hladká vrstvička, většinou oranžové, červené až nahnědlé barvy (Obr. 27, 28). U žlutooranžové keramiky se potah objevuje po celou dobu římskou, byť ve 4. století značně klesá výskyt takto upraveného zboží (Krekovič 1981, 360).

Jak napovídá i charakter materiálu, jedná se většinou o stolní keramiku, určenou pro stolování či uskladnění potravin, což dokládá i její tvarové složení – většinou je možné identifikovat tvary džbánů, misek či pohárů.

Z keramických tvarů keramiky bez povrchové úpravy či s úpravou potahem bylo možné určit pouze některé fragmenty okrajů, pravděpodobně pocházejících z nádob džbánovitých tvarů, které jsou jedním z nejčastěji se vyskytujících tvarů žlutooranžové keramiky. Přesnější určení tvarů zastoupených džbánů však nebylo možné.

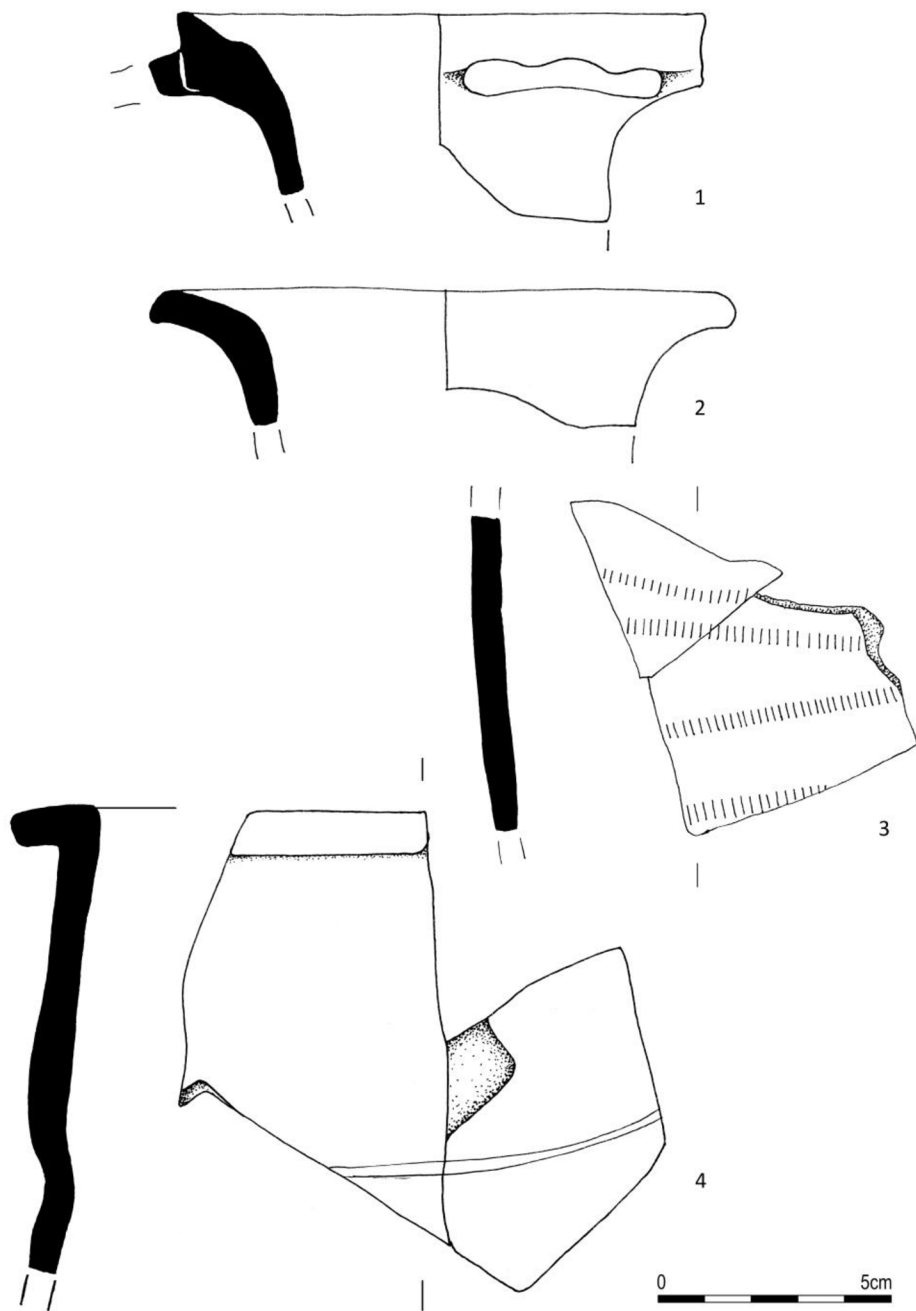
Z další významně zastoupenou tvarovou kategorií misek nutno zmínit fragment misky s vodorovným okrajem, zdobeným žlábkem (Obr. 27: 9). Analogii k podobné nádobce nacházíme v Bíni (Krekovič 1981, Obr. 7: 1). Autor datuje exemplář do 2. století, a uvádí další analogie, spadající do zmíněného období (Krekovič 1981, 362).

Obr. 27: Žlutooranžová keramika s potahem

Fragment okraje s hnědooranžovým potahem s rovně vyvedeným okrajem a s prohloubeným pásem pod okrajem může náležet míse, imitující tvar terry sigillaty typu Drag. 37. Podobné mísy se našly např. na sídlišti v Pasohlávkách (Klanicová – Vlach – Komoróczy 2011), či v Prosiměřicích (Droberjar 1989, Tab. 25:5) a bývají datovány do 2. poloviny 2. století.

Obecně se keramika žlutooranžové kategorie vyskytuje po celou dobu římskou. V největší míře se však vyskytuje jako typický zástupce římsko-provinciálního zboží na sídlištech starší doby římské zejména ve 2. století (Krekovič 1981, 363).

Obr. 28: Žlutooranžová keramika s potahem

U několika fragmentů se vyskytlo také páskové malování, idikující přítomnost panonské páskové malované keramiky (Obr. 29). Avšak na fragmentárním materiálu je poměrně obtížné tento typ výzdoby lépe determinovat, poněvadž je snasno zaměnitelná s keramikou s potahem (Krekovič 1981, 353). Indikátorem je způsob nanášení barvy štětcem, jehož stopy se objeví na výsledném vzhledu. Stejně tak je u pannonské páskové malované keramiky častá kombinace s rytou výzdobou (Krekovič 1981, 353–354).

Z tvarové škály nebylo možné identifikovat žádný tvar, dochovaly se pouze zlomky výdutí. I tak je však možné u keramiky páskově malované sledovat určité chronologické fenomény. Pannonská páskově malovaná keramika se totiž objevuje od počátku 2. (s větším rozšířením od jeho poloviny) a vyskytuje se v prvních dekádách 3. století. Malovaná keramika, nesoucí dekor ryté vlnovky (Obr. 29: 3, 4, 10), je však podle některých autorů datovatelná až do mladší fáze zmíněného časového rozpětí (Bónis 1970, 80; Gabler, 1973, 158), tuto dataci používá také Eduard Krekovič pro zařazení páskově malované keramiky z JZ Slovenska (Krekovič 1981, 354).

Pannonská páskově malovaná keramika je tak důležitou datační komponentou pro stanovení chronologie na sídlišt v Jevišovce, poněvadž přítomnost keramiky zdobené vlnovkou může dokládat osídlení na počátku 3. století, čili ve stupni C1.

Obr. 29: Páskově malovaná panonská keramika

6.2.3 Jemná šedá keramika

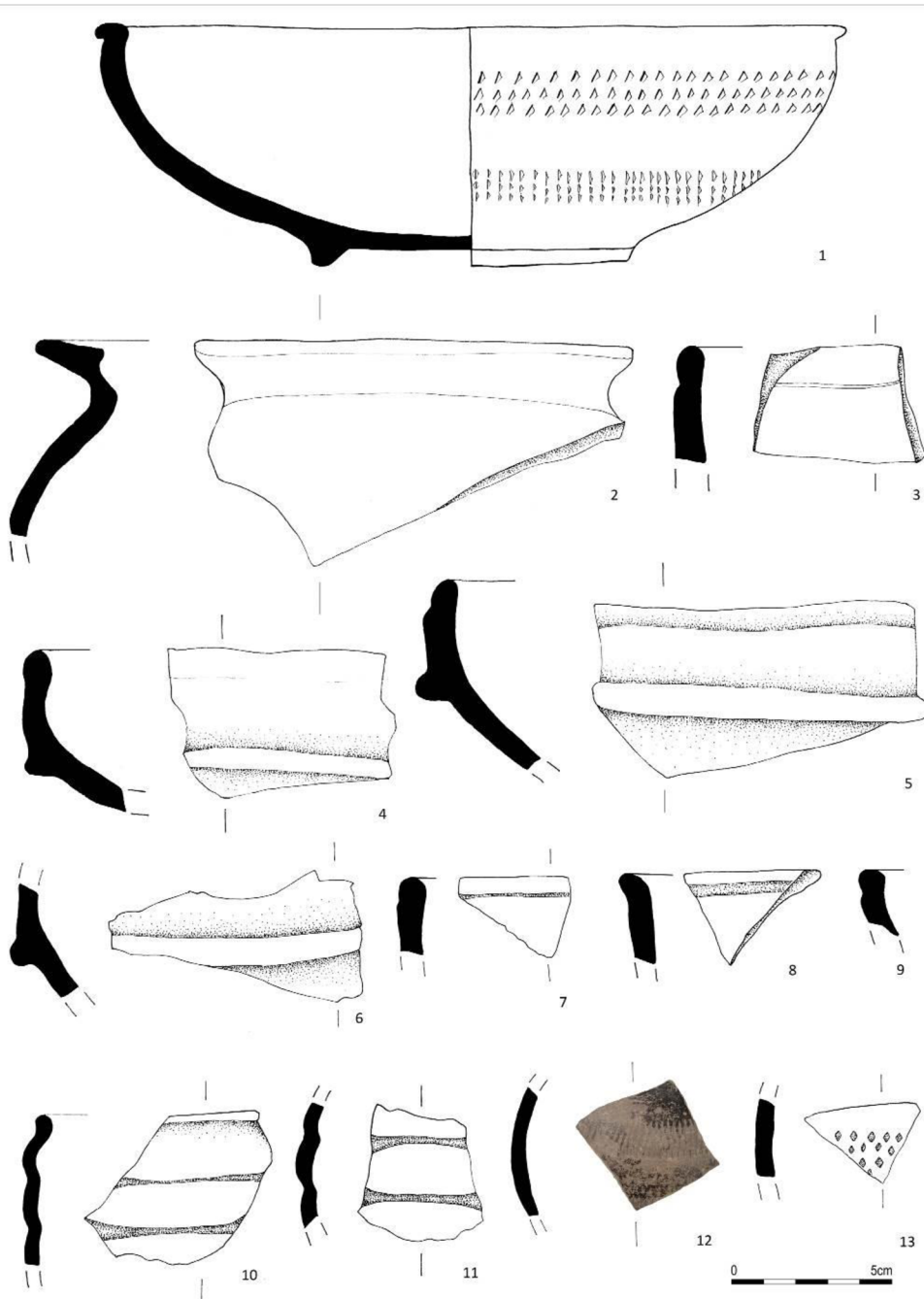
Druhou nejpočetnější kategorií tvoří jemná šedá keramika. Jedná se o keramiku podobného, jemného stolního charakteru jako výše zmíněná žlutooranžová keramika. Rozdílný je způsob výpalu – redukčním výpalem je docíleno šedých odstínů, při opatření povrchu potahem dosahují následně některé nádoby tmavších odstínů šedé až černé barvy.

Do kategorie jemné šedé keramiky spadají tvary prstencových misek. Jedná se o velmi často se vyskytující, a také ve fragmentárním materiálu snadno rozpoznatelné tvary (Peškař 1964, 282). V Jevišovce bylo možné rozpoznat celkem tři jedince spadající do této kategorie. Nutno zmínit také dvě dna misek s nožkovitým odsazením, které mohou také náležet kategorii prstencových misek. Na prstencových miskách z Jevišovky se nedochovaly žádné stopy výzdoby, kromě prstence na přechodu hrdla a spodní části nádoby, případně žlábků pod okrajem. V případě jednoho nožkovitě odsazeného dna se vyskytla výzdoba vnitřního povrchu v podobě koncentricky orientovaných krátkých vpichů (Obr 31: 15).

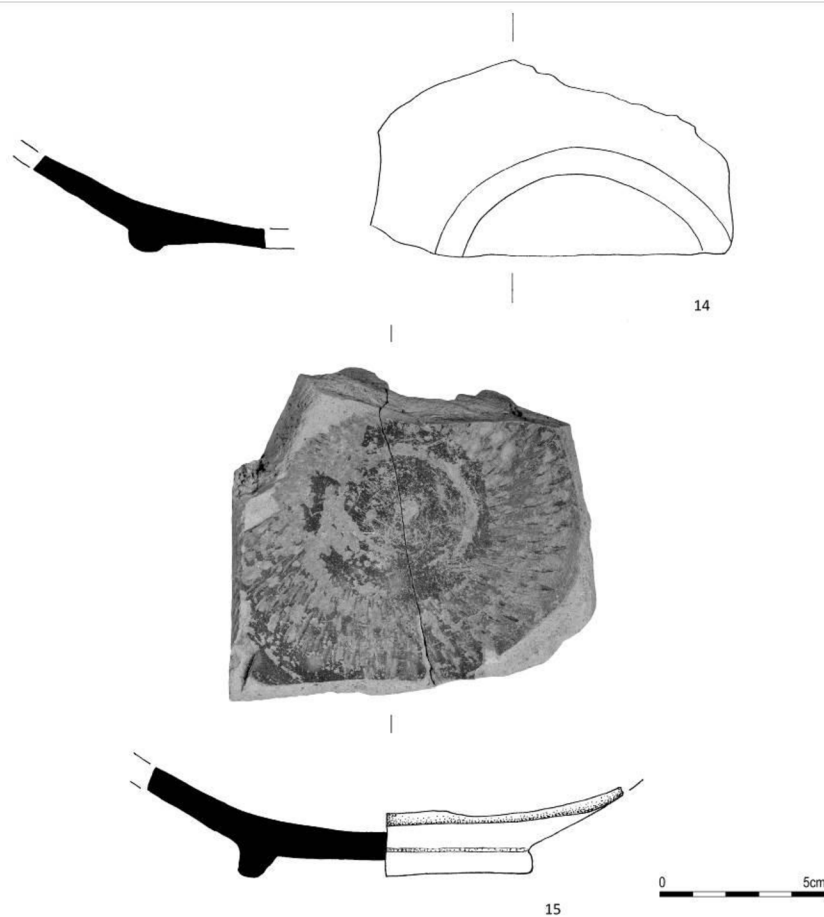
Prstencové misky nevykazují prakticky žádné významné chronologické členění, a to ani na základě rozdílnosti tvarů, rozměrů či přítomnosti výzdoby (Filipová 2013, 106–107). Vyskytují se po celou dobu římskou, zdá se však, že těžiště jejich výskytu lze hledat ve 2. století, s přetrváním do poloviny 3. století (Klanicová – Vlach – Komoróczy 2011). Naposledy předložené možné chronologické ukazatele hledali autoři, zabývající se keramikou římsko-provinciálního původu v přítomnosti potahu (Krekovič 1981, 354), či ve formě tvarování spodní části nádoby (Krekovič 1981, 365; Filipová 2013, 106), přičemž polokulovité formování, vyskytnuvší se na sídlišti v Jevišovce by spadalo právě do zmiňovaného chronologického rozpětí a jejich dřívější úbytek k počátku 3. století není možné potvrdit (Krekovič 1981, 365).

Mezi jemnou šedou keramikou se řadí také jediný cele rekonstruovaný tvar – polokulovitá miska s nožkovitým odsazením, zdobená po celém obvodu dvěma trojřady drobných rýh (Obr 30: 1). Tyto misky byly pravděpodobně současné s miskami prstencovitými, vzhledem k jejich poměrně malému množství prozatím nebylo možné determinovat jejich přesnější dataci (Krekovič 1981, 366).

Obr. 30: Jemná šedá keramika

Obr. 31: Jemná šedá keramika

6.3 Kovové nálezy

Z dalších nálezů mají významou výpovědní hodnotu, zejména chronologickou, nálezy kovové. těch se na sídlišti objevilo poměrně hodně, a to hlavně díky použití detektorů kovu nejen při samotném výzkumu, ale také při prospekcích, realizovaných před i během skrývání plochy.

Nejproblematictější kategorií jsou nálezy z ornice, poněvadž se předpokládá, že byly zbaveny původního kontextu působením orby a dalších procesů. Existují však určité znaky, podle kterých se dá usuzovat o tom, že tyto nálezy svůj původní kontext buďto neopustily, nebo se mu prostorově příliš nevzdálily. Jedná se především o fragmentárnost předmětu. A právě na sídlišti v Jevišovce se ukazuje, že některé nálezy z ornice nebyly poškozeny téměř vůbec. Vysvětlením tohoto jevu je, že se jedná o předměty ztrátové – jejich kontextem je příslušnost ke kulturní vrstvě. Jak bylo zmíněno již výše, dochovala se v některých místech kulturní vrstva, ve které byly rozpoznány dokonce některé do podloží nezahlobené objekty. Proto nelze předměty z ornice a podorničí považovat výlučně za nálezy, které pozbyly kontextu. Kovové nálezy z objektů jsou významné zejména z hlediska chronologických aspektů, poněvadž právě

ty jsou často dostatečně chronologicky citlivé pro utváření závěrů o relativní chronologii zkoumaných struktur.

6.3.1 Mince

Mince jsou v prostředí germánských sídlišť velmi zajímavou komponentou, jak z chronologického tak interpretačního hlediska. Oproti době latéské, kdy se na našem území objevují první mince, se však jedná o poměrně složitou problematiku. A to zejména z toho důvodu, že všechny mince z doby římské pochází z prostředí římské říše, nejedná se tudíž o domácí složku. A ačkoli římské mince disponují díky vyspělosti technologií a ekonomiky starověkého říma, na jehož půdě byly raženy, celou škálou interpretačních možností, jejich výpověď v prostředí barbarika vykazuje jinou úroveň a je třeba na jejich interpretaci pohlížet se značnou opatrností.

Vzhledem k faktu, že se problematice římských mincí (byť v Čechách) poměrně nedávno podrobně zabýval Jiří Militký (Militký 2012), není nutno na tomto místě vyjmenovávat všechny problémy, které studium římských mincí přináší. Situace na Moravě je poněkud složitější, poněvadž neexistuje žádná novější soubornější práce o nálezech římských mincí, kterých (jak bylo nastíněno v úvodu kapitoly) od přelomu tisíciletí výrazně přibylo. A přibylo jich do takové míry, že pokud by jejich souborné zpracování bylo v silách archeologie či numismatiky, pravděpodobně by otřáslo výsledky předcházejících studií. Proto se domnívám, že srovnání s oblastí Čech nebude v případě několika málo nálezů z Jevišovky tolik zkreslující.

Během archeologického výzkumu v roce 2013 byly nalezeny 3 římské mince ze slitiny mědi, ty pocházejí z orniční a podorniční vrstvy (Obr. 32: 2–4). O jejich určení se zasloužila Eva Kolníková. K nálezu jediné stříbné římské mince došlo v roce 2014 při propekcí okolí o rok dříve uskutečněné stavby (Obr. 31: 1). Určení bylo provedeno na základě online katalogu The British museum,⁸ vycházející z prací M. H. Crawforda (1974) a H. A. Gruebera (1970).

Římská republika, M. Baebius Tampilus, Roma, denár, 137 před Kr.

Av.: hlava Romy v helmě doleva

Rv.: dole ROMA, Apollon ve čtyřspreží doprava

drží luk a šíp s otěžemi v levé ruce a palmovou ratolest v pravé

Ag; 3,4 g; ø 18,33 mm; síla 1,87 mm

---

⁸ Dostupné online: <http://numismatics.org/crro/>, staženo dne 13. 06. 2019

RRC 236/1

Vespasianus? (69–79), Roma, as, 1. stol. ?

Av.: nezřetelná hlava doprava., nečitelná legenda (G PM TRP COS?)

Rv.: zkorodovaný

Ae; 9,20 g; ø 25,76–26,40 mm; razidlo?; zach. 5

Titus (79–81) pro: Divus Vespasianus, Roma, denár, 80–81

Av.: hlava doprava, (DIVVS AVGV)STVS VESPASIAN

Rv.: čtyřspřeží doleva, v exergu EX SC

Ae; 2,51 g; ø 17,31–18,04 mm; 6h; zach. 4

RIC 61

Septimius Severus (193–211), Roma, denár-suberát, 209

Av.: Ověččená hlava doprava, SEVERVS PIVS AVG

Rv.: Neptun stojí vlevo, drží trojzubec – trident, pravou nohu opřenu o globus, PM TRP XVII
COS III PP

Au; 3,05 g; ø 18,98–19,13 mm; 6h; zach. 1

RIC 228

Obr. 32: Nálezy mincí

Římské mince, pocházející z prostoru germánských sídlišť, jak se ukazuje v posledních desetiletích zejména díky využívání detektorů kovu při archeologickém výzkumu, se v rámci

nacházeného materiálu těší poměrně častému zastoupení. Vyskytují se zejména v původním komunikačním prostoru sídliště, dnes často pozměněném transformačními procesy – tedy v ornici, případně v dochované kulturní vrstvě (Militký 2013, 34). Stejně tak tomu bylo u nálezů z Jevišovky.

Mince nepochybně souvisí s germánskými aktivitami na lokalitě. Tři ze čtyř nalezených mincí jsou do značné míry opotřebené, u jedné z nich dokonce zůstalo určení nejisté. Je tedy vysoce pravděpodobné, že tyto mince byly používány dlouhou dobu, což nebylo neobvyklé ani v římské říši. Jedná se zde o 2 měděné mince, jejich ražby spadají do 2. poloviny 1. století, první mince byla datována pouze podle vlády panovníka do let 69–79, druhá byla ražena v letech 80–81. Jedná se o období, ve kterém poměrně výrazně narůstá počet mincí na barbarském území (např. J. Militký dokumentuje v prostoru Čech 59 mincí z období flaviovské dynastie, což činí 60 % mincí z 1. století; Militký 2013, 54). Autor však také vyslovil domněnku, že tyto mince (zejména pak denáry 2. poloviny 1. století), mohou souviset s mladším obdobím (Militký 2013, 54).

Čtvrtá, taktéž značně opotřebená mince je republikánský denár. Výskyt těchto mincí v prostředí germánských sídlišť již byl potvrzen, nepředpokládá se, že by se ve větší míře dostávaly do barbarika již v době laténské (Militký 2013, 34, 48; Militký – Vich 2011). Z důvodu značné otřelosti mincovního obrazu, ale také na základě dalších vlastností nálezu je nutné jeho výskyt na lokalitě přiřadit až k době římské (více viz Militký 2013, 46–52). Jelikož ražba pochází z roku 137 před Kr., je její chronologický význam zanedbatelný, můžeme ji však považovat za značně archaickou minci, která skutečně dokládá dlouhou dobu používání římských mincí, byť neznáme přesnější dobu její archeologizace.

Význam mincí, pocházející ze sídlištních lokalit doby římské tkví zejména v interpretačních možnostech – pokud se snažíme pochopit jejich vnímání a používání barbarským obyvatelstvem (Militký 2013, 34). Chronologicky se o datum ražby můžeme opřít jen ve výjimečných případech. Například při dataci mincovních depotů, kdy lze využít datace „post quem“, a danému kontextu přiřadit alespoň přibližnou dobu archeologizace. Datační možnosti, které přinášejí ojedinělé nálezy římských mincí však v teoretické rovině nabývají trojího významu. První chronologickou výpovědí mince je, kdy byla v římské říši vyrobena, dalším nesmírně důležitým datem je, kdy se předmět mohl dostat do barbarika, a v neposlední řadě kdy došlo k jeho archeologizaci (Erdrich 2001). Je nutné se vyvarovat slučování těchto tří chronologických výpovědí, byť obtížné určení druhých dvou kategorií k tomu zejména v minulosti svádělo. V případě Jevišovky bychom totiž museli prohlásit, že republikánská mince náleží k osídlení laténskému, které se na lokalitě v malé míře vyskytlo (to je však, jak již bylo

citováno výše, překonaná představa), zatímco osídlení v době římské začíná již po 1. polovině 1. století za vlády Flavioců. Jediná ztrátová mince, která může dobou ražby korespondovat s chronologií sídliště v Jevišovce je denár-suberát Septima Severa z roku 209.

6.3.2 Spony

Z orniční vrstvy pochází pět spon, respektive jejich fragmentů. Další dvě, kompletně dochované spony byly vyzvednuty z podorničí.

Nejčastěji zastoupeným typem jsou spony z kategorie římsko-provinciálních výrazně členěných spon (IV. skupina, typ A69; Almgren 1923). Dva exempláře se dochovaly téměř kompletně. První z nich (Obr. 33: 1) byla nalezena v podorničí. Exemplář je tvořen jednoduchou konstrukcí, disponuje většími rozměry. Hlavice je fasetovaná, jednostranným diskovitým uzlíkem je oddělena horní a dolní část lučíku. Za uzlíkem se lučík výrazně zužuje a přechází volně v nožku, zakončenou dvojitým knoflíkem. Zachycovač vychází z nožky a je lichoběžníkového tvaru. Jednodílné účelové zařízení je tvořeno vinutím o 4+4 závitech, horní tětíva je uchycena háčkem. Nad vinutím jsou vytvořena křídélka. Jehla je z větší části odlomena.

Rozměry: d. 61,2 mm; v. 25,8 mm; váha 14,8 g

Další spona (Obr. 33: 2) pochází taktéž z podorničí, je opět dochována kompletně. Oproti předchozí sponě je dvojdílné konstrukce a menších rozměrů, morfologické znaky jsou však podobné s výjimkou konstrukce účelového zařízení, které je v tomto případě dvojdílné. Sestává z destičky pro uchycení osy vinutí, ta je opatřena háčkem pro vedení horní tětivy. Vinutí tvoří osa, 4+4 závity, jehla dochována v celé délce.

Rozměry: d. 51,1 mm; v. 16,2 mm; váha 9,1 g

Další dva fragmenty výrazně členěných spon typu A69 pochází z ornice a vykazují znaky vzájemné příslušnosti. V jednom případě (Obr. 33: 3) se dochovala hlavice, účelové zařízení dvojdílné konstrukce (osa vinutí, 4+4 závity, horní tětíva uchycena háčkem) a drobná křídélka nad vinutím. V případě druhém (Obr. 33: 5) byla nalezena dolní část lučíku (včetně oboustranného diskovitého uzlíku), nožka s patkou, tvořenou dvojdílným knoflíkem a zachycovač (lůžko jehly odkorodováno). Analýza prvkového složení však prokázala různé složení kovu u obou částí (viz kapitolu 6.3.1). Jelikož při výrobě spon byl lučík odléván v jednom kuse, (v případě dvojdílné konstrukce bylo pouze účelové zařízení vyrobeno zvlášť), musí oba fragmenty pocházet ze dvou různých jedinců.

Rozměry (Obr. X: 3): max d. 17,3 mm; váha 47 g

Rozměry (Obr. X: 6): max d. 3,3 mm; váha 2 g

Další ze spon (Obr. 33: 10) se řadí do kategorie tzv. derivátů spon s podvázanou nožkou (Zeman 1961, 202). Jedná se o jednodílnou variantu spony s obdélnou nožkou, která je střechovitě hráněná, na konci i na přechodu v lučík zdobena metopovitým vzorem. J. Zeman předpokládá, že metopovitý článek na přechodu v lučík napodobuje původní podvázání nožky, ze kterých se tento typ měl vyvinout (Zeman 1961, 195). Lučík je páskový, v jedné třetině blíže k vinutí zdoben dalším, téměř setřelým metopovitým článkem. Z jednodílného účelového zařízení je dochováno 1,5 závitů, obvykle bývá vinutí tvořeno 2+2 závity. Jehla se nedochovala. Zachycovač vychází z nožky po celé jeho délce, jeho tvar je nízký, jednoduché přehnutí tvoří lůžko jehly, na konci je stlačený k nožce.

Rozměry: d. 50,8 mm; v. 19,4 mm; váha 4,9 g

Z kategorie germánských kolínkovitých spon (V. skupina, Almgren 1923, 62–64) byl nalezen v orniční vrstvě jeden exemplář (Obr. 33: 9). Nález se řadí mezi zdobené germánské kolínkovité spony, typologii vytvořil Oliver Gupte (nejblíže skupina IV, Gupte 1998, 206). Exemplář se dochoval téměř kompletní. Sestává z lučíku, který je nad hlavici pravouhle zalomen. Jeho průřez je trojúhelný, střechovitě hráněný. Za téměř 90° zalomením je zdoben dvěma bronzovými dráty, stejně tak na konci nožky. Nožka není od lučíku výrazně oddělena, je ukončena až za místem odkud vychází zachycovač, zmíněný výzdobný prvek (bronzový drátek) vytváří dojem, že je nožka ukončena knoflíkem (byť se morfologicky jedná o zaoblený konec nožky). Zachycovač je vysoký, zdobený jemnými rytými čárkami o dvou a dvou rovnoběžných liniích, které vůči sobě vytváří kříž. Účelové zařízení původně dvojdílné, dochoval se z něj však pouze fragment horní tětivy, umístěné v háčku u hlavice spony.

Rozměry: d. 37 mm; v. 19,4 mm; váha 5,5 g

Poslední ze spon (Obr. 33: 6), nalezených mimo výplně objektů je přesněji neurčená spona dvojdílné konstrukce s drobnou záhlavní destičkou, kromě té se zachovala část klenutého tyčinkovitého lučíku.

Rozměry: max d. 20,9 mm; váha 2,0 g

Z objektu 034 byla vyzvednuta téměř kompletní spona samostřílové konstrukce s vysokým zachycovačem (Obr. 33: 8). Konstrukce spony je dvojdílná, z vinutí dochováno 6 závitů na jedné straně, na druhé nedochováno. Tětiva byla pravděpodobně vedena pod hlavici (samostřílová konstrukce). Na hlavici je spona zdobena metopovitým ornamentem, ohraničeným na horní straně rytou linií. Lučík je tyčinkovitý, průřezu písmene D, mírně střechovitě hráněný. Od nožky je oddělen příčnou lištou, stejně tak je na konci nožky oddělen knoflík. Zachycovač je vysoký, užšího tvaru.

Rozměry: d. 44,3 mm; v. 21,7 mm; v. zachycovače 20,6 mm; váha 6,8 g

Chata 038 disponovala nálezy dvou spon. V první případě jde o germánskou kolínkovitou sponu (Obr. 33: 11). Přechodná forma mezi labsko-germánskými a římsko-provinciálními kolínkovitými sponami (typ BGKF A – Bronzene „germanische“ Kniefibel mit Kopfplatte, Droberjar 2012, 239, Tejral 2006). Spona se dochovala téměř celá, chybí pouze vinutí s horní třetivou, původně upevněnou háčkem, a jehla. Nad vinutím byla vytvořena polokruhovitá záhlavní destička. Lučik je nad hlavicí pravouhle zalomen průřezu tvaru trojúhelníka, střežovitě hraněný, plynule přechází v nožku. Ta je na konci seříznuta a na horní straně zdobena třemi příčnými liniemi. Zachycovač je vysoký, lůžko jehly odlomeno.

Rozměry: d. 30,8 mm; v. 13,6 mm; váha 4,6 g

Z další spony (Obr. 33: 7) se dochoval pouze fragment nožky, a z ní vycházející vysoký zachycovač. Do něj zůstala zaklenutá jehla. Trapézovitě formovaná nožka je po obvodu zdobená rytou linií.

Rozměry: d. jehly 51,2 mm; v. 1 mm, v. zachycovače 17,4 mm; šířka nožky 8,3 mm; váha 3,3 g

Ke germánské chatě 058 náleží nález výrazně členěné spony (Obr. 33: 4), pravděpodobně typu Almgren 68 nebo 69, jednodílné konstrukce. Dochovaná je hlavice, křídélka nad vinutím a háček pro uchycení horní třetivy. Za hlavicí je uzlík, oddělující ji od lučíku, za ním je však spona odlomena.

Rozměry: max d. 24,3 mm; váha 3,4 g

Drobný pseudofiligránový stříbrný drátek (Obr. 33: 12), smotaný do spirálky původně zdobil jiný předmět (známe např. z honosných germánských spon, mimo jiné i těch s vysokým zachycovačem, viz např. Kolník 1964). Dochovaná část tvoří tři závit.

Váha: 0,3 g

Obr. 33: Spony

Ze spon Almgrenovy IV. skupiny se v prostředí naddunajského barbarika nejvíce koncentrují spony Typu A68, A68/69, A69, A70, A70/73, A73, Jobst 4F, A83 a A84 (nejnovější soupisy římsko-provinciálních spon starší doby římské z našeho území představil Petr Kubín (2002) a Jan Frýzl (2016).

Spony typu A69 se řadí mezi starší vývojové varianty – spony s křídélky nad vinutím (A67–73; Almgren 1923, 35). Vyvinuly se ze spon typu A68, oproti kterým disponují zejména plným zachycovačem, také se již vyskytují exempláře ve dvojdílné variantě (Almgren 1923, 36). Soupisová práce P. Kubína uvádí z prostředí Moravy 3 exempláře (z nichž 2 pohází z birituálního pohřebiště v Mikulově (Peškař 1972, 37–38), a 11 nálezů z Dolního Rakouska (Kubín 2002, 32). Při započtení 4 spon z lokality Jevišovka se zdá, že zastoupení tohoto typu je poměrně větší a jejich dosavadní malý počet je pouze otázkou stavu poznání a publikace. Výrazně členěné spony Almgrenovy IV. série se vyskytují zejména od mladších fází starší doby římské (Almgren 1923, 44–45), v závěru 1. století a dále ve století 2. (Jobst 1975, 33). Jejich největší výskyt zaznamenáváme v podunajských provinciích (Noricum a Pannonie), ale také v naddunajském barbariku – v Čechách, na Moravě a na Slovensku (Jobst 1975, 33).

Spony s obdélnou nožkou byly dříve považovány za římsko-provinciální, tzv. vojenské spony. Avšak publikací bohatého materiálu z kosteleckého pohřebiště vytvořil Jiří Zeman užší typologii mladořímských spínadel, ve které se věnoval také rozdílu mezi vojenskými sponami a germánskými mladořímskými sponami (Zeman 1961, 202–203). Ukázalo se, že už tehdy tvořily spony s obdélnou nožkou poměrně hojně zastoupený typ mladořímských spon na území naddunajského, ale také sarmatského barbarika (Zeman 1961, 202). Kostelecké pohřebiště také nabízí datační možnosti – nejdříve první polovina 3. století (Zeman 1961, 203). Ve srovnání s ostatními chronologicky citlivými nálezy představuje spona v Jevišovce intruzi, vzhledem ke kontextu, ve kterém se nacházela, se však pravděpodobně jedná o ztrátový předmět.

Z kategorie germánských kolínkovitých spon (V. skupina, Almgren 1923, 62–64) byl nalezen v orniční vrstvě jeden exemplář. Jemnější typologii vytvořil Oliver Gupte (1998), v níž rozdělil germánské kolínkovité spony na dvě hlavní varianty – s výzdobou a bez výzdoby (Gupte 1998, 205). U spon tohoto typu je běžné vinutí alespoň o 3+3 závitech či minimální délce 1 cm, tětíva může být horní, překřížená kolem hlavice (Gupte 1998, 204). Přestože rytá výzdoba na zachycovači by sponu řadila do kategorie nezdobených spon (Gupte 1998, 205), bronzové dráty na lučíku ji řadí do kategorie zdobených, byť typologicky nezapadá ani do jedné z úžeji vymezených skupin (nejblíže je skupině IV/1, Gupte 1998, 206). Germánské kolínkovité spony chronologicky ukotvuje od konce stupně B1, s největším rozšířením ve stupni B2, avšak s možným výskytem i ve stupni C1 (Gupte 1998, 210). Kolínkovité spony jsou územně

rozšířeny téměř po celé oblasti barbarika, v Polabí, s výskytem až do středního Podunají, v dnešním Meklenbursku, dolním Porýní, Pomohání, hojně také v Polsku a Dánsku (Gupte 1998, 204).

Při klasifikaci spon s vysokým zachycovačem je na našem území nutno v první řadě determinovat druh účelového zařízení. Po důkladném rozboru geneze spon s vysokým zachycovačem došel Titus Kolník (1965) k závěru, že právě účelové zařízení je tou částí, které je nutné věnovat pozornost při vytváření typo-chronologických závěrů. Vyčlenil dva typy spon, z nichž oba jsou dále velmi variabilní, avšak z hlediska chronologie a geneze nejsou další znaky příliš významné. Spony tedy rozdělil na spony s vysokým zachycovačem tzv. samostřílové konstrukce, jejichž těžiště výskytu klade na území polabských Germánů (Kolník 1965, 191). Geneze i tvarová variabilita tohoto typu však skýtají mnohé možnosti. Chronologicky je většina těchto spon kladena na počátek mladší doby římské, nejstarší exempláře ještě do závěru starší doby římské (Kolník 1965, 93). Druhým typem jsou spony tzv. sarmatského typu, u těch je tětíva vedena nahoru, uchycená háčkem, případně zapřená o knoflík na hlavici. Tento typ se vyvinul pod kelto-dáckým vlivem v Potisí, avšak přes rozdílnou genezi klade oba typy, zastoupené hojně na jihozápadním slovensku do přechodného stupně starší a mladší doby římské (Kolník 1965, 196–198). U spony z objektu 034 se sice nedochovala tětíva, avšak jednoduchá forma hlavice odkazuje spíše na druh spony samostřílové konstrukce. Její výskyt na lokalitě indikuje osídlení na konci starší doby římské a v přechodném horizontu k období mladšímu. Stejně tak fragment nožky obdobného typu z objektu 038 bude pravděpodobně náležet sponě se samostřílovou konstrukcí a s trapézovitě formovanou nožkou.

Chronologii a územnímu rozšíření spon přechodného typu mezi sponami s válcovitou hlavici a kolínkovitými sponami se věnoval Jaroslav Tejral (2006, 2015), a také Eduard Droberjar (2012). Jejich územní rozšíření zaobírá oblast polabských germánů, vyskytují se hojně také v podunajské sídelní zóně, jak v barbariku tak na území Pannonie (Droberjar 2012, 241). Chronologicky bývá jejich výskyt kladen do období konce starší doby římské a do přechodného horizontu (B2–B2/C1; Tejral 2006, 152; Droberjar 2012, 241).

6.3.3 Součásti opasku

Z dalších bronzových předmětů doby římské bylo z ornice vyzvednuto jednoduché bronzové páskové nákončí (Obr. 34: 2) Typu Raddatz J V, případně IV (Raddatz 1957, 89, 103, Abb. 2), včetně drobného nýtku. Nákončí tohoto typu datuje od stupně B2 (zejména typ J V), s přechodem do stupně C1 (Raddatz 1957, 89). Dále byla nalezena mosazná otevřená trubička (Obr. 35: 15), zdobená svazky tří příčných linií na obou koncích a uprostřed, mezi svazky se

nachází další tři linie šikmé. Pravděpodobně se jedná o součást germánského opasku, datovatelného do 2. století (podle analogie v knížecím hrobu u Mušova; Peška – Tejral 2002, 226–227). Nákončí typu Raddatz J I v železném provedení (Obr. 34: 3) bylo nalezeno v podorniční vrstvě po skrývce ornice. Trapézovitě formované tělo bylo původně nejspíše zakončeno plochou kruhovou destičkou, možná je však také členitější profilace ozdobné části. V tomto případě by spadalo do skupiny J II (Raddatz 1957, 89, Abb. 2). Chronologie jednoduchých forem těchto dvou skupin taktéž příliš nepřesahuje do mladší doby římské (zejména ne do stupně C2, Raddatz 1957, 93).

Z objektu 014 pochází nález jednoduché rámové přezky (Obr. 34: 5). Rámeček je lichoběžného tvaru – na straně upevnění trnu je kratší. Trn je upevněn omotáním kolem delší strany přezky. Typ Madyda-Legutko G1, vyskytuje se od 2. století až do raného středověku (Madyda-Legutko 1987, 46).

V chatě 058 byl nalezen fragment přezky či řemenního spojovacího článku (Obr. 34: 4). Dochovala se přichytná destička obdélného tvaru se zaoblenými konci. Pro upevnění sloužily tři nýty v nepravidelném uspořádání. Destička je upevněna k železné stěžeji, k níž je přivevněna další obdélná destička, která mohla dříve kryt z druhé strany vycházející trn. Případně na ni mohl trn, či více trnů dosedat, také v těchto místech mohla navazovat jiná komponenta opaskové součásti. V případě příslušnosti k přezkám by mohla přezka náležet kategorii G podle typologie Madyda-Legutko (Madyda-Legutko 1987, 46–57), rámeček se v tomto případě nedochoval.

6. 3. 4 Další kovové nálezy

Koncové kování pochvy dýky

Římské koncové kování pochvy dýky (Obr. 34: 1) bylo vyzvednuto z objektu 036. Jedná se o koncové kování typu Raddatz 131 (Raddatz 1987, 28). Předmět spadá do skupiny římských militárií, proto se dá předpokládat, že se na naše území dostal někdy po polovině 2. století.

Nože

V chatě 034 byly nalezeny dva železné nože (Obr. 34: 7, 8), z nich se dochoval pouze trn k upevnění k rukojeti a část ostří. Jeden z nožů je silně zkorodován.

Závěsek

Z objektu 038 byl nalezen bronzový závěsek v podobě trapézovitě rozšířené destičky, zdobené na spodním okraji dvěma rytými liniemi. (Obr. 34: 6)

Mezi nálezy z ornice a podorníci bylo možné dále identifikovat drobný železný cvoček z římské obuvi (Caligae, Obr. 35: 12). U kontextuálních nálezů nutno podotknout, že pochází všechny z objektů, interpretovaných jako chaty.

Z germánské chaty 014 pochází celkem kromě zmíněného drobný cvoček bronzový cvoček (Obr. 35: 13), hlavice je roztepaná do čtverce, dřík na konci mírně rozšířen za účelem upevnění do (pravděpodobně) organického materiálu. Zbylé nálezy jsou železné a jedná se o nálezy neurčené funkce – železná tyčinka a tyčinka s ouškem (poutkem, Obr. 35: 11) ve fragmentárním stavu.

V další germánské chatě 015 byly nalezeny pouze neurčitelné železné tyčinky a jedna stavební skoba.

V chatě 029 byly nalezeny tři zlomky železných, blíže neurčených tyčinek.

Dále byl z objektu 034 vyzvednut předmět ze slitiny mědi. Šlo o dlouhý předmět, v podobě tyčinky o čtvercovém průřezu. K fragmentům železným se řadí očko z omotaného drátu, drobná železná tyčinka (snad jehla a dva zlomky zploštělých tyčinek obdélného průřezu.

V chatě 036 byly nalezeny fragmenty železných tyčinek či zlomků, železné šídlo či rydlo (Obr. 25: 10), okrajové kování neurčeného předmětu, pravděpodobně z germánského opasku (Obr. 35:15), fragment bronzové šicí jehly (Obr. 35: 14) a drobný slitek mědi.

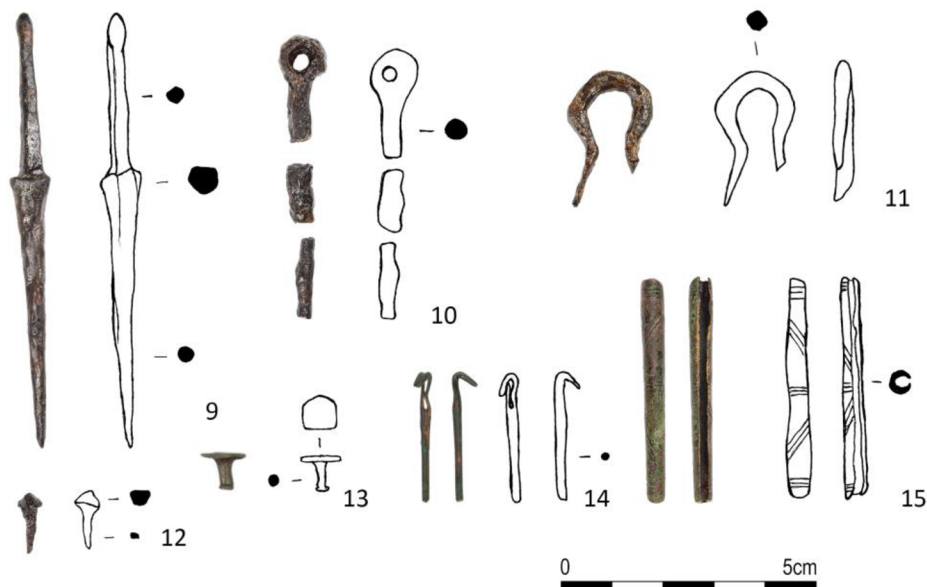
Z objektu 038 pochází již pouze jeden amorfní zlomek železa.

Další tři předměty, vyzvednuté z objektu 058 jsou železné. V prvním případě jde o poutko (Obr. 35: 11), tvořené tyčinkou čtvercového průřezu ohnutou do kruhu. Pro uchycení slouží rovnoběžné konce roztepané do ploché tyčinky. Funkčně se jedná o součást přítuhového kroužku, které slouží v zaražení do dřeva. Vzniklý kroužek dále slouží jako záchytné stavební, dveřní či nábytkové kování (Sklenář a kol. 1992, 21). Dále byly z objektu vyzvednuty fragmenty železných tyčinek, železný hřeb a fragment železného předmětu plochého tvaru, opatřený masivním nýtem.

Z objektů 060 a 062 byly vyzvednuty dvě železné neurčitelné tyčinky a z objektu 084 plochá tyčinka neurčené funkce.

Obr. 34: Kovové nálezy

Obr. 35: Kovové nálezy

6.3.5 Analýza prvkového složení artefaktů ze slitin mědi

Kromě kulturně typologického určení artefaktů byly nálezy podrobeny také analýze prvkového složení materiálu metodou rentgenové fluorescence (XRF X-ray Fluorescence). Analýzy a odběr vzorků provedl Bc. Matěj Kmošek, DiS. na Archeologickém ústavu AV ČR v Brně. Kompletní soubor artefaktů ze slitin mědi z výzkumu byl pro základní určení materiálu a identifikaci případného pokovení analyzován povrchovým nedestruktivním měřením pomocí ručního spektrometru NITON XL3t GOLDD+ za použití módu General metals, jímž disponuje Archeologický ústav AV ČR v Brně. Při povrchovém měření artefaktů byl orientačně určen základní materiál v podobě makroprvků. Základní měděný materiál byl doplněn různým obsahem slitinových kovů, mezi něž se řadí cín, olovo a zinek. Na žádném z artefaktů nebyly zaznamenány stopy pokovení. Postdepoziční procesy mají značný vliv na složení povrchových vrstev materiálu. Především prostřednictvím korozních procesů může dojít k markantním změnám v zastoupení jednotlivých prvků v povrchových vrstvách, které může na různých místech artefaktu významně kolísat. Z toho důvodu jsou výsledky povrchových měření nevhodné pro detailnější vyhodnocení a srovnávání materiálu artefaktů.

Relevantní představu o materiálu poskytuje destruktivní analýza kovové jádra artefaktů, již byly podrobeny vybrané artefakty ze souboru. Vzorky zachovalého kovového jádra byly odebrány odvrátáním HSS-TiN spirálovým vrtákem o průměru 1 mm. Toto vzorkování bylo možné provést pouze u 14 artefaktů masivnějšího charakteru (Obr. 33: 1–6, 8–11; 34: 1, 2, 6; 35: 13). V případě dvoudílných spon byl vzorek odebrán z lučíku. Vzorky kovového jádra byly

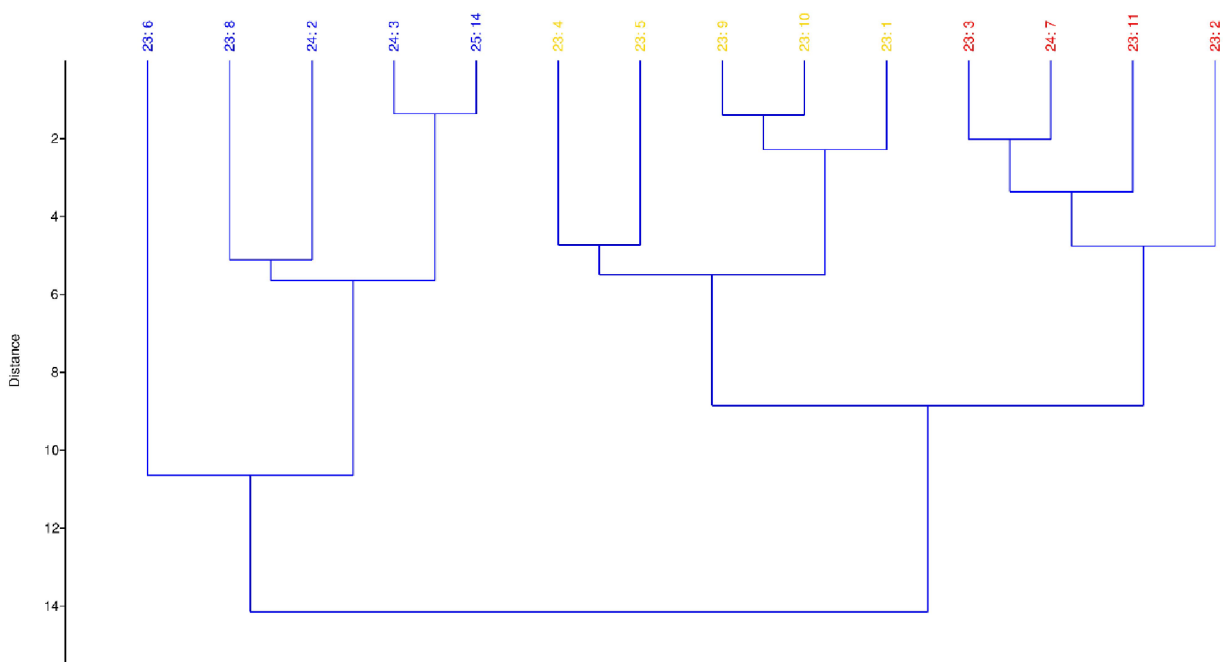
analyzovány ručním spektrometrem DELTA PROFESSIONAL za použití módu Analytický Plus, zapůjčeného z Ústavu archeologie a muzeologie FF MU. Výsledky analýzy kovového jádra artefaktů jsou uvedeny v tabulce 1. Uvedeny jsou zde pouze prvky, jejichž hodnota byla jiná než nulová, respektive vyšší než detekční limity použité instrumentace. Vzhledem k omezené přesnosti identifikace kvantitativního obsahu prvků byly výsledky u makroprvků (Cu, Sn, Pb, Zn) zaokrouhleny na jedno desetinné místo a u ostatních prvků (Fe, Ni, Cr, Nb, Zr, Mo, Ti) na dvě desetinná místa. Při vyhodnocení a interpretaci výsledků analýz je třeba zohlednit nehomogenní rozložení olova v artefaktech. Tento kov téměř nevytváří s mědí tuhý roztok a může se v důsledku toho rozdílně koncentrovat na různých místech artefaktů.

Číslo obrázku	Inventární číslo	Předmět	Cu	Sn	Pb	Zn	Fe	Ni	Cr	Nb	Zr	Mo	Ti
33: 1	659363-6/13	spona	92,8	3,2	0,2	3,4	0,28	0,03	0,01	0	0	0	0,03
33: 2	659363-16/13	spona	85,3	4,9	8,5	0,8	0,45	0,03	0,03	0	0	0	0
33: 3	659363-21/13	spona	88,8	4,1	6,0	0,2	0,73	0,03	0,02	0	0	0	0,04
33: 4	659363-7/13	spona	92,5	6,5	0,1	0,7	0,21	0,03	0,02	0	0	0	0
33: 5	659363-50/14	spona	89,4	5,5	0,2	4,1	0,68	0,04	0,02	0	0	0	0
33: 6	659363-23/13	spona	77,6	0,2	4,8	17,2	0,07	0,09	0,01	0	0	0	0
33: 8	659363-8/13	spona	88,4	1,1	0,9	9,1	0,42	0,04	0,03	0,03	0	0	0
33: 9	659363-19/13	spona	94,6	1,6	0,6	2,9	0,31	0,03	0,02	0	0	0	0
33: 10	659363-20/13	spona	93,8	1,5	0,3	4,0	0,30	0,03	0,01	0	0	0	0
33: 11	659363-22/13	spona	87,8	2,9	7,5	1,7	0,11	0,05	0,03	0	0	0	0
34: 1	659363-3/13	nákončí pochvy dýky	84,4	0,8	4,0	9,6	0,92	0,07	0,04	0,04	0,03	0	0
34: 2	659363-15220/13	páskové nákončí	84,5	0	0,9	14,2	0,30	0,06	0,04	0,04	0	0	0
34: 6	659363-11/13	závěsek	90,4	3,7	4,9	0,3	0,39	0,10	0,04	0,04	0	0,04	0
35: 13	659363-55/13	cvoček	85,5	0	0,7	13,3	0,35	0,05	0,05	0,05	0	0	0

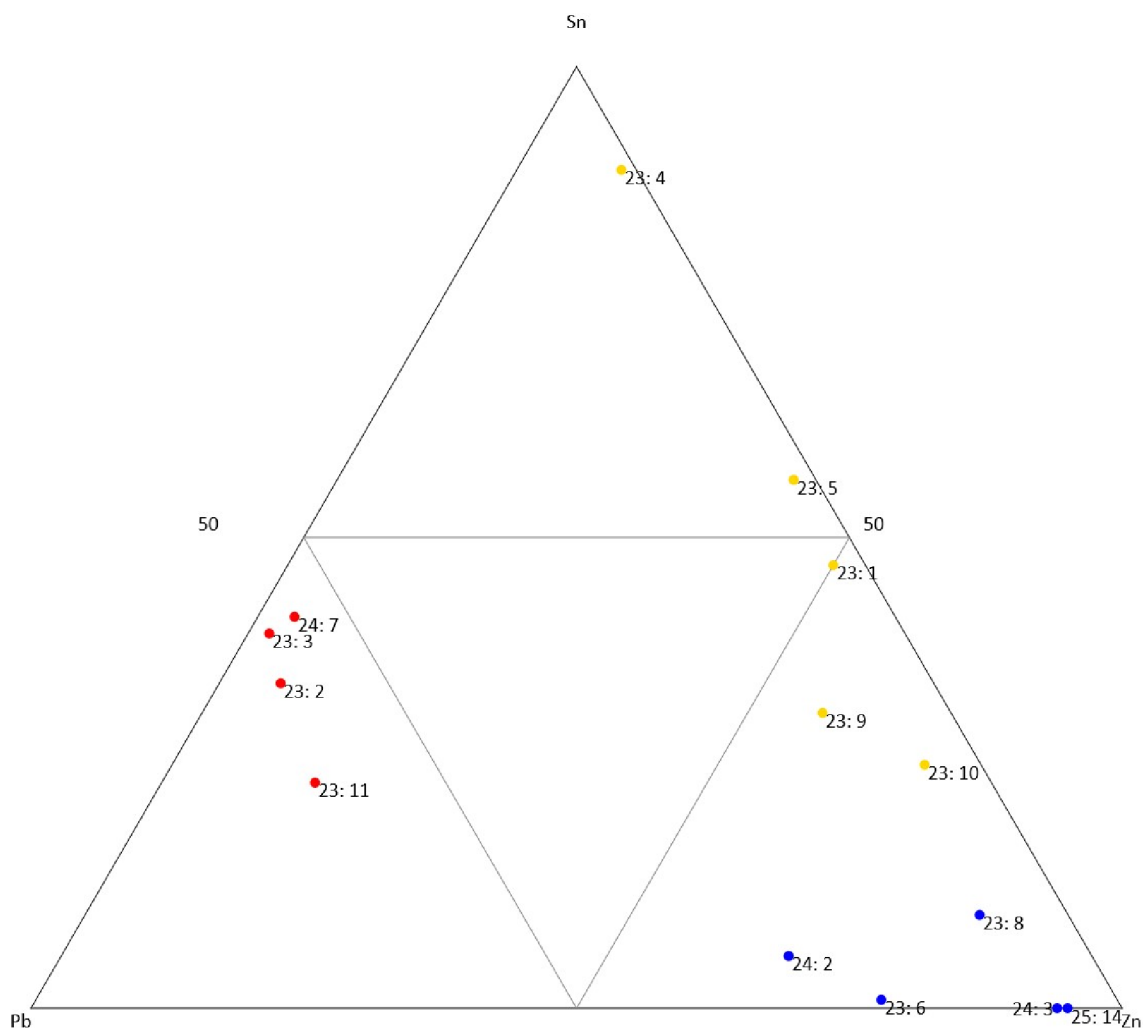
Tab. 1: Výsledky analýzy prvkového složení kovového jádra artefaktů

Z výsledků analýzy prvkového složení kovového jádra vyplývá, že artefakty ze slitin mědi byly legovány různým množstvím olova, cínu a zinku a zároveň také obsahují různé obsahy stopových prvků. Na základě clusterové analýzy prvkového složení (Graf 10) i ternárního diagramu slitinových makroprvků (Sn, Pb, Zn; Graf 11) se v analyzovaném souboru vydělují tři samostatné skupiny materiálů (skupina A, B a C). Ty je základně možné odlišit různým obsahem cínu, olova a zinku (viz níže).

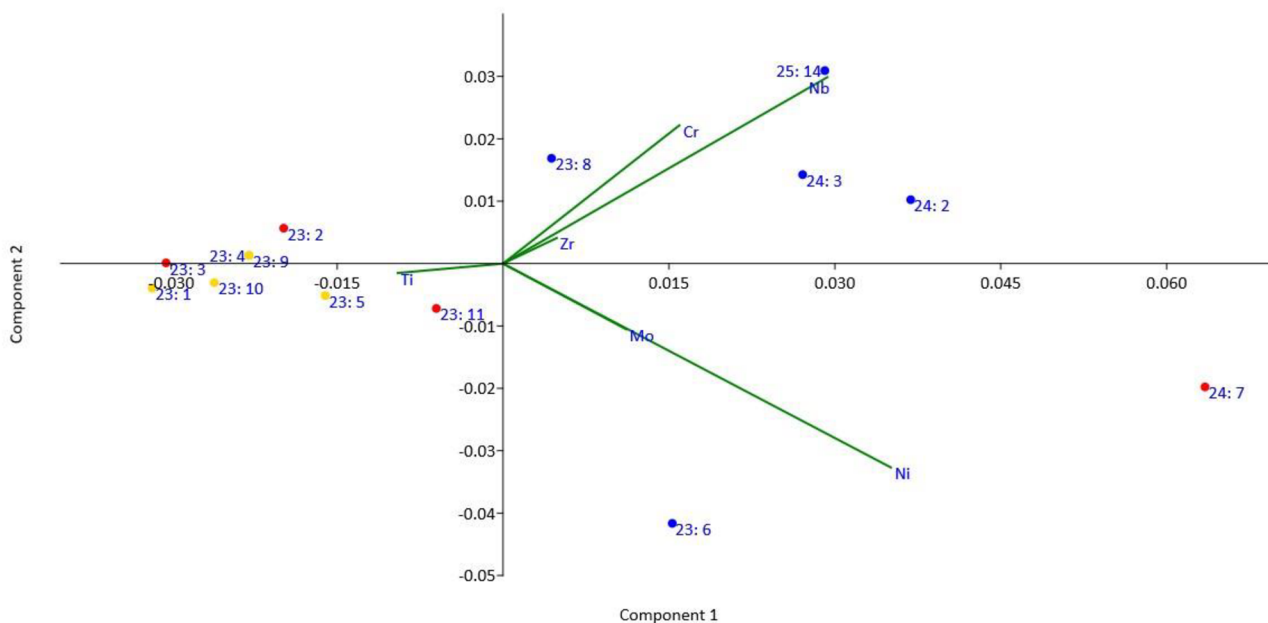

Graf 10: Výsledek clusterové analýzy prvkového složení jádra artefaktů (skupina A modře; skupina B žlutě, skupina C červeně)

Graf 11: Ternární diagram pro zastoupení olova, cínu a zinku v kovovém jádře artefaktů

Vyhodnoceno bylo také zastoupení stopových prvků ve slitinách (Ni, Cr, Nb, Zr, Mo, Ti). Mezi stopové prvky není začleněno železo, jelikož tento kov je ve slitinách přítomen primárně jako nečistota, jejíž zastoupení je silně závislé na míře rafinace materiálu. Stopové prvky mají užší vztah s neintencionálními zásahy do materiálu artefaktu a mají tudíž užší spojitost se základní měděnou surovinou. Vzhledem k použité instrumentaci je přesnost stanovení kvantitativního obsahu stopových prvků nepříliš vysoká a předložená interpretace obsahu stopových prvků je spíše doplňující k vyhodnocení obsahu makroprvků. Obsahy stopových prvků byly vyhodnoceny pomocí PCA (analýza hlavních komponent; Graf 12) a je zjevné, že mají jistou spojitost se skupinami vymezenými na základě obsahu makroprvků (viz níže).

Graf 12: Analýza hlavních komponent stopových prvků (Ni, Cr, Nb, Zr, Mo, Ti) v kovovém jádře artefaktů

Skupina A (modrá) je obecně označitelná jako mosazný materiál s vysokým obsahem zinku. Do této skupiny patří spona s vysokým zachycovačem (Obr. 33: 8) a blíže neurčená spona se záhlavní destičkou (Obr. 33: 6), dále nákončí pochvy dýky (Obr. 34: 1), páskové nákončí (Obr. 34: 2) a cvoček (Obr. 35: 13), přičemž páskové nákončí a cvoček mají z hlediska slitinových makroprvků i stopových prvků unikátně téměř shodné prvkové složení. Skupina je z většiny jednotná také z hlediska stopových prvků a vyznačuje se vyšším obsahem niobu, chromu a výjimečně také zirkonu. S ohledem na stopové prvky vybočuje pouze blíže neurčená spona nalezená mimo výplně objektů (Obr. 33:6), která může mít odlišný původ suroviny i stáří než zbylé artefakty analyzovaného soboru.

Skupinu B (žlutá) je možné označit jako slitinu mědi s vysokým obsah cínu a/nebo zinku a zároveň nízkým obsahem olova. Do této skupiny patří pětice spon, přesněji trojice výrazně členěných spon typu Almgren 69, případně Almgren 68 (Obr. 33: 1, 4, 5), germánská kolínkovitá spona (obr. 33: 9) a derivát spony s podvázanou nožkou (Obr. 33: 10).

Skupina C (červená) se vyznačuje vysokým obsahem olova a obdobným obsahem cínu jako skupina B a nízkým obsahem zinku. Skupina obsahuje dvojici výrazně členěných spon typu Almgren 69 (Obr. 33: 2, 3), germánskou kolínkovitou sponu (Obr. 33: 11) a závěsek (Obr. 34: 6).

Skupiny B a C mají vzájemně velmi obdobný a homogenní charakter zastoupení stopových prvků, a to i přes různý obsah slitinových makroprvků. Vyznačuje se zvýšeným obsahem titanu a sníženým obsahem ostatních stopových prvků. Jedinou výjimku tvoří závěsek (obr. 34: 6) z objektu 038, který má zřejmě odlišný výchozí materiál a potenciálně i stáří než ostatní artefakty.

Zajímavé zjištění je, že se minimálně římsko-provinciální ani germánské spony nekonzentrují v jediné z vymezených skupin a jejich jedinci se vyskytují jak ve skupině B, tak C, přičemž obsahy stopových prvků v těchto dvou skupinách jsou poměrně homogenní pro všechny spony. Shodné tendence vykazuje dokonce i podmnožina výrazně členěných spon shodného typu (A69). Předměty ve skupinách B a C (respektive jejich surovina) by vzhledem k obdobným tendencím mohly být výsledkem lokální germánské výroby artefaktů, kdežto artefakty/surovina ze skupiny A by mohly mít vzdálenější původ. Samozřejmě jsou tyto závěry limitované použitou instrumentací i aktuálně nedostatečným srovnáním s obdobnými soubory ze širšího území, ale již základní vyhodnocení poskytuje zajímavé výsledky.

Analýza prvkového složení může být kromě určení obecného charakteru souboru nápomocna také k řešení dílčích otázek. U analyzovaného souboru byly analýzy prvkové složení použity k zodpovězení otázky, zda dva fragmenty stejného typu spony, které jeví znaky možné vzájemné příslušnosti, pocházejí ze shodného artefaktu. Jde o fragment hlavice (Obr. 33: 3) a zachycovače (Obr. 33: 5) výrazně členěné spony typu Almgren 69, které byly nalezeny v ornici. Části spony, ze kterých fragmenty pocházejí, byly technologicky vyráběny odléváním v jednom kuse, a tudíž nutně musí rozlomené fragmenty vykazovat obdobné prvkové složení. Oba fragmenty patří do různých výše vymezených skupin a markantně se odlišují jak z hlediska makroprvků, tak stopových prvků. Fragmenty tudíž nemohou pocházet ze shodného artefaktu a jde o fragmenty dvou odlišných spon shodného typu.

6.4 Kostěná a parohová industrie

Z předmětů kostěné a parohové industrie bylo možné rozlišit dvě jehly z objektu 014 (Obr 36:1,2), přičemž na jedné se dochovaly stopy omotávání nitě. Dále dvě šídla (Obr. 36: 3,4), pocházející z objektů 034 a 062. Posledním předmětem z kategorie KPI je fragment kostěného hřebenu (Obr. 37: 1) z kategorie jednostranných vícedílných hřebenů (skupina B, podle Sigrid Thomas 1960). Hřebeny této skupiny dosahují průměrných délek 6–8 cm a šířky 3–5 cm, rukojeť bývá polokruhovitá, případně hranatá (Thomas 1960, 62–66). Typ s polokruhovitou rukojetí je velmi často se objevujícím hřebenem v době římské, zejména od stupně B2, avšak s přesahem až do 5. století (Thomas 1960, 63, 92).

Obr. 36: Kostěná a parohová industrie

Obr. 37: Kostěná a parohová industrie

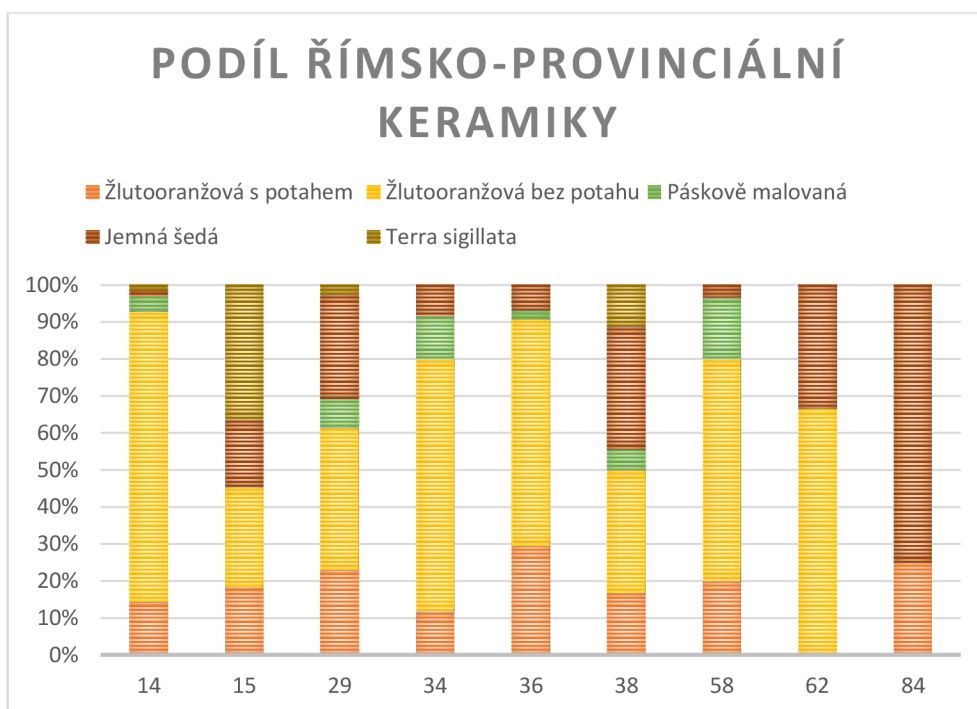
6.5 Osteologický materiál

Veškeré zvířecí kosti, stejně jako pozůstatky lidského skeletu z hrobu (doba stěhování národů), 100, byly souborně zpracovány Lenkou Jurkovičovou a Radkou Mrázkovou z Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy Univerzity Brno. Výsledky byly publikovány v časopise Česká antropologie (*Jurkovičová – Mrázková – Komoróczy 2017*). Tato problematika proto není v analytické části práce zahrnuta, poněvadž není původním dílem autorky. Výsledky analýzy byly použity pouze pro výsledné závěry a úvahy nad hospodářskou funkcí sídliště.

7. Diskuze

7.1 Chronologie sídliště v Jevišovce

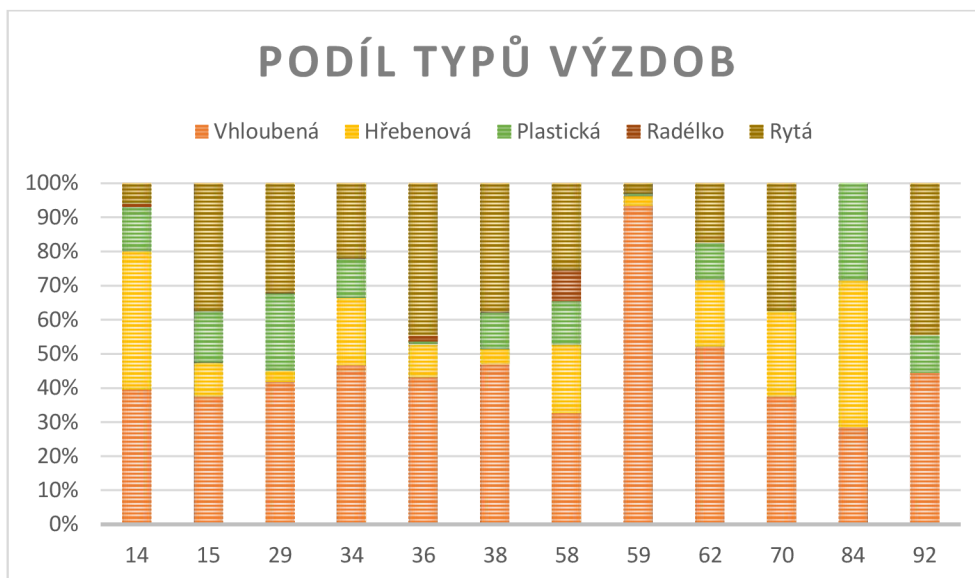
Pro chronologické závěry o osídlení lokality Jevšovka v době římské je nutné zkombinovat analýzy jednotlivých komponent – jak chronologicky citlivějších kovových nálezů, tak také římsko-provinciálních nálezů. Graf 13 zobrazuje zastoupení typů římsko-provinciální keramiky v jednotlivých objektech.

Graf 13: Podíl římsko-provinciální keramiky v jednotlivých objektech

Současně si tato práce klade za cíl vyjádřit se k chronologickým výpovědním možnostem domácí germánské keramiky. Proto bylo nutné na tvarové a výzdobné prvky germánské keramiky pohlížet i v rámci jednotlivých objektů.

Jelikož z lokality pochází jen malé množství tvarově determinovaných a chronologicky citlivých nádob, bude pozornost zaměřena hlavně na výzdobné styly. Podílové zastoupení sledovaných kategorií výzdob je zobrazeno v Grafu 14. Na základě rozdílností se nyní pokusím nastínit chronologický vývoj sídliště v Jevišovce.

Graf 14: Podíl typů výzdob v jednotlivých objektech

V 1. zkoumaném úseku byly do doby římské zasazeny 2 objekty. Sídlištní objekt 033, ve kterém se objevily pouze dva zdobené fragmenty – hřebenování (Tab 23. 1, 3); a jeden fragment žlutooranžové provinciální keramiky s potahem, nebylo možné bezpečně chronologicky interpretovat.

Ve druhém případě, v chatě 034, je již situace zajímavější. Převažuje zde vhloubená výzdoba, zejména nehtové vrypy (Tab. 25: 6; 26: 14; 28: 43–45, 49). Objevují se však také vhloubené trojúhelníkové vrypy (Tab. 28: 42), které V. Varsík (byť s upozorněním na chronologii neověřenou dalšími nekeramickými nálezy) klade do 2. století (Varsík 2011, 86), v moravském pojetí tedy do pokročilého stupně B2–B2/C1. Dalším, početně zastoupeným typem je výzdoba hřebenová a rytá. U hřebenové výzdoby se vyskytují jak delší oblouky (Tab. 26: 12; 27: 25, 27, 28), tak také krátké oblouky (Tab. 27: 29, 31, 35) Droberjarovy kategorie 350 (tzv. „kurze Schwungböge“), které ve své analýze interpretuje jako intruzní materiál stupňů B2 a B2/C1, nacházený v objektech stupně C1 (Droberjar 1997, 67). Tento typ klade V. Varsík spíše do pozdějšího období starší doby římské, později než ve stupni C1 se už hřebenování na v ruce robené germánské keramice nevyskytuje (Varsík 2011, 87). Plastická výzdoba je zastoupena na zlomcích zdobených barbotinem (Tab. 26: 13; 28: 47). Z tohoto typu výzdoby je významná přítomnost misky s kulatým dnem, zdobeným vhloubeným omfalem, paprskovitými žlábkami, mezi kterými jsou volná pole vyplněná barbotinem (Tab. 26: 19), ta může potvrzovat dataci do stupně B2/C1 (Varsík 2011, 83–84; Komoróczy 1999, 177; Droberjar 1997, 66). V objektu se vyskytly také fragmenty misky ostrohanné profilace s výzdobou ve formě čárkovaného radélka (Tab. 28: 39–41). U této nádoby můžeme počítat s chronologií v závěru

starší doby římské s přechodem k staší fázi mladší doby římské, a to jak na základě výzdoby (Droberjar 1997, 66; Varsik 2011), tak tvaru, který se může objevovat ještě ve stupni C1 (Varsik 2011, 59).

Římsko-provinciální keramika je v objektu zastoupena většinou žlutooranžovou keramikou, z blíže určených fragmentů se zde vyskytla keramika páskově malovaná (Tab. 29: 53, 56–58), včetně fragmentů s výzdobou doplněnou rytou klikatkou, typickou pro počátek 3. století (Bónis 1970, 80; Gabler, 1973, 158). Objevila se také keramika s potahem (Tab. 29: 52, 54, 55) a bez potahu. Jemná šedá keramika je zde zastoupena jen zřídka.

Kromě keramiky byla z objektu 034 vyzvednuta také spona samostřílové konstrukce s vysokým zachycovačem (Tab. 24: 1), typická pro závěr starší a počátek mladší doby římské, zejména v přechodném horizontu B2/C1 (Kolník 1965, 196–198; Tejral 2015, 65), železné nožiky (Tab. 24: 3, 4) a kostěné šídlo (Tab. 24: 5). Podle předložených chronologicky významných prvků by bylo možné zařadit dataci objektu 034 do stupňů B2/C1–C1.

V úseku č. 2 nalezneme těžiště zkoumané germánské osady. Byly zde odkryty 4 germánské chaty. Pravděpodobně 2 laténské a nadzemní stavba sloupové konstrukce. Ke třetí zmíněné stavbě bohužel není možné na základě nalezeného materiálu vyvozovat žádné chronologické závěry. Chronologie zahloubených chat vykazuje již určité rozdíly.

V nejnižněji umístěné chatě 036 převažuje výzdoba vhloubená a rytá (Graf. 14), zejména v podobě nehtových vrypů (Tab. 33: 19; 34: 23, 26) a podlouhlých oválných vrypů (Tab. 33: 14–16; 34: 28) a ryté mřížky (Tab. 33: 11). Je to z důvodu přítomnosti množství fragmentů, ze kterých bylo možné zrekonstruovat dva esovitě profilované hrnce (Tab. 31: 3, 4), jejichž chronologický záběr je poměrně široký. Velké množství motivů jedlové větévky indikuje také přítomnost jedné nádoby, u níž se však nepodařilo zrekonstruovat tvar. Motiv je tvořen třemi horizontálními liniemi proti sobě stojících podlouhlých rýh, na spodní části nádoby pokračuje v rytou mřížku (Tab. 36: 34). Motiv jedlové větévky se vyskytuje od 2. poloviny 1. až do 4. století (Varsik 2011, 86). Další z větších fragmentů, u kterých bylo možné určit tvar je polokulovitá mísa, zdobená rýhovanými trojúhelníkovými poli, která je typickým zástupcem stupně B2/C1 (Varsik 2011, 79; Droberjar 1997, 92; Tejral 1994, 305–306). Z ryté výzdoby se objevují kroužky (Tab. 33: 9) a linie. Z výzdoby hřebenováním nacházíme vysokou rytou vlnici (Tab. 33: 18; 34: 24, 32) ale také krátké obloučky (Tab. 33: 13, 17).

Z Římsko-provinciální keramiky převažuje žlutooranžová keramika bez potahu (Tab. 35: 34), dále s potahem (Tab. 35: 35), páskově malovaná se objevila jen v jednom případě v kombinaci s rytými vlnovkami (Tab. 35: 36). Jemná šedá keramika doplňuje nálezový fond o tvar nižší plytké mísy s nožkovitým odsazením (Tab. 35: 33).

V objektu 036 byl dále nalezen fragment bronzové šicí jehly (Tab. 30: 2) a koncové kování pochvy římské dýky typu Raddatz 131 (Raddatz 1987, 28; Tab. 30: 1), které se na naše území dostalo v souvislosti s vojenskými operacemi ve 2. polovině 2. století, objekt tak může být dokladem osídlení v přechodném horizontu B2/C1, některé prvky však poukazují na možné fungování ještě ve stupni C1.

Chata 014 vykazuje výrazné procento fragmentů hřebenové výzdoby (okolo 42 %; Graf. 14). Podobně vysoké procento zastupuje vhloubená výzdoba. Z hřebenových vzorů převažují vodorovné linie (Tab. 7: 47–50) a vysoké oblouky (Tab. 4: 15; 7: 63, 66, 69). Z vhloubené výzdoby nehtové (Tab. 5–6) a trojúhelníkové vrypy (Tab. 9: 90, 92, 94–96). Objevuje se také výzdoba v podobě barbotina, typická pro přechodný stupeň B2/C1 (Varsik 2011, 82; Komoróczy 1999, 177). Situace výzdobných stylů je tedy výrazně podobná obj. 034.

Z římsko-provinciální keramiky převažuje žlutooranžová keramika bez potahu, vyskytuje se však také keramika s potahem, ve 3 případech se objevila i páskově malovaná keramika. Z chaty však byl vyzvednut zlomek terry sigillaty z dílny ve Westerndorfu (Tab. 1: 1), který dataci zmíněného objektu posouvá až na počátek 3. století, tedy stupně C1. Potvrzovalo by to také domněnku o výskytu barbotinové výzdoby ještě ve stupni C1 (Tejral 1971, 66). Této pozdější dataci neodporuje žádný z výzdobných stylů germánské keramiky, je pouze nápadné silné zastoupení hřebenové výzdoby, která by se od počátku mladší doby římské měla postupně vytrácet. Nález severovské terry sigillaty tak může potvrzovat poměrně hojný výskyt hřebenové výzdoby ještě ve stupni C1.

Žádný z kovových nálezů nedisponuje informací o chronologii. Byly zde vyzvednuty dva fragmenty kostěných jehlic. V jednom případě jde pouze o ulomenou jehlu (Tab. 1: 3), v případě druhém se naopak dochovala jednoduchá hlavice s se stopami omotávání tenké nitě a část dřívku (Tab. 1: 2). V chate 014 tak pozorujeme stejnou škálu více či méně chronologicky citlivých předmětů, doplněných fragmentem Westerndorfské terry sigillaty z počátku stupně C1.

V objektu 015 pozorujeme stejný podíl výzdoby vhloubené a ryté (Graf 14). Je velmi pravděpodobné, že se jedná o fragmenty nádob s kombinovanou výzdobou nehtových vrypů (Tab. 14: 7, 11) a rytých linií či mřížek (Tab. 15: 31, 34–36), objevují se však také žlábký, z vhloubené výzdoby trojúhelníkové vrypy (Tab. 15: 21, 22), kruhové důlky (Tab. 15: 18) a plastické žlábkování (Tab. 15: 25, 26; 16: 37–40). Obecně je chata 015 na keramický materiál chudší, můžeme se však pozastavit u dalších nálezů.

Nalezen byl zlomek terry sigillaty, jehož určení je však vzhledem ke stavu dochování značně problematické. Jedná se o zlomek dna, pravděpodobně z misky typu Drag 18/31 (Tab.

11: 1), ze druhé poloviny 2. století, patrně z některé z dílen střední Galie. Datace tohoto fragmentu by však s přihlédnutím k nejistému určení kladla výplň chaty do období přechodného stupně B2/C1. Další fragmenty římsko-provincální keramiky nebyly nijak významné. Objevilo se pouze několik málo fragmentů žlutooranžové keramiky s či bez potahu a keramiky jemně šedé.

Nalezen byl také drobný fragment tenkostěnného skla. Chata 015 působí poměrně mladým dojmem, minimálně se dá předpokládat její krátkodobé použití. Jak malé množství materiálu, tak téměř kompletní čáti nádob odhozené na dně chaty mohou tuto domněnku potvrdovat (Tab. 12: 1, 2; 13: 3; Obr. 38). V tom případě by však bylo pravděpodobné s použitím chaty počítat spíše ve stupni C1.

Obr. 38: Nádoby na dně chaty 015

Další v řadě prozkoumaných chat, objekt 038 obsahoval velmi podobné poměry výzdobných stylů (Graf 14). Z hřebenové výzdoby se objevují zejména vysoké oblouky (Tab. 38: 25, 28, 31), rytá výzdoba je často ve formě krátkých linií či rýh, v několika případech uspořádaných do motivu jedlové větévky (Tab. 40: 51–53). V jednom případě se vyskytla vhloubená výzdoba v podobě trojúhelníkových vrypů (Tab. 40: 50), jinak převažují nehtové vrypy (Tab. 39). Soubor z chaty 038 obsahoval také větší množství fragmentů nádob z kategorie

cedník/vykuřovadlo (celý tvar viz Tab. 40: 57, 58; fragmenty: Tab. 38: 16–24), které sice nenesou žádnou specifickou chronologickou výpověď, mohou však naznačovat určité hospodářské využití zmíněného objektu či jeho okolí.

Římsko-provinciální keramika je v objektu zastoupena poměrně konstantně. Vyskytla se jemná šedá keramika (Tab. 41: 63–65) v podobě jedné pohárkovité nádoby s horizontálně zvlněnou stěnou (Tab. 41: 64, 65), žlutooranžová bez potahu (Tab. 41: 60, 61), výjimečně se dochoval i potah. Z páskově malované keramiky se objevil jeden fragment (Tab. 41: 59). Tři fragmenty se dají zařadí ke keramice typu terra sigillata, avšak bez možnosti bližšího zařazení.

Kromě toho byl z objektu vyzvednut fragment kostěného hřebenu (Tab. 36: 4) z kategorie jednostranných vícedílných hřebenů (skupina B, podle Sigrid Thomas 1960). Hřebeny této skupiny dosahují průměrných délek 6–8 cm a šířky 3–5 cm, rukojeť bývá polokruhovitá, případně hranatá (Thomas 1960, 62–66). Typ s polokruhovitou rukojetí je velmi často se objevujícím hřebenem v době římské, zejména od stupně B2, avšak s přesahem až do 5. století (Thomas 1960, 63, 92).

Ze spon byly z objektu vyzvednuty dva exempláře, v prvním případě šlo o germánskou kolínkovitou sponu s drobnou záhlavní destičkou (Tab. 36:1), ve druhém o fragment spony s vysokým zachycovačem (Tab. 36: 2). V obou případech jde o typické zástupce stupňů B2–B2/C1 (Tejral 2006, 152; 2015; Droberjar 2012, 241). Na základě těchto nálezů je možné počítat s možnou starší chronologií chaty 038, a to od stupně B2b minimálně do přechodného horizontu B2/C1.

Z grafu (Graf 14) je patrné, že se v celém souboru germánské keramiky poměrně konstantně vyskytuje kategorie vhloubené výzdoby; ve všech objezech zaobírá 30–50 %. Výjimku můžeme pozorovat ve 3. zkoumaném úseku, kde z typického zastoupení vhloubené výzdoby vybočuje chata 059. V případě tohoto objektu bylo vyzvednuto přes 90 % zdobených fragmentů, především s nehtovými vrypy. Je to dáno zejména charakterem depozita. Objekt 059, který byl determinován jako germánská chata, avšak zkoumán byl zhruba z ¼ z důvodu jeho zásahu mimo zkoumanou plochu, je přesto počtem vyzvednutých fragmentů germánské keramiky srovnatelný s objekty 058 či 034, tudíž celkové množství keramiky, obsažené v zásypu této chaty musí být značně větší. Drtivá většina těchto fragmentů pochází pravděpodobně z několika málo nádob zásobního charakteru (Tab. 51: 1, 2), a dá se tudíž označit za sekundární odpad, odklizený do rohu zahloubeného objektu pravděpodobně po zániku jeho funkce. Výzdobu nehtovými vrypy (Tab. 52: 12, 14) zde navíc doplňuje vhloubená výzdoba v podobě oválných důlků (Tab. 52: 8–11, 13) a vhloubené rýhy na okraji (Tab. 51: 2; 52: 16, 20), datované E. Droberjarem do stupně B2 (Droberjar 1997, 66).

V souvislosti s objektem 059 je dobré zmínit další výzdobný typ – formou radélka. Dá se říci, že závěry zmíněné v obecném přehledu výzdobných stylů se dají vztáhnout zejména na případ sousedícího objektu 058, přičemž radélková výzdoba představuje závěr starší doby římské s pokračováním do staší fáze mladší doby římské (Droberjar 1997, 66; Varsik 2011, 74). Rekonstruovatelný je mladší typ radélkové výzdoby, vyskytující se na přechodu starší a mladší doby římské – radélková klikatka mezi dvěma plastickými lištami (Tab. 47: 82), v dalším případě je rytá klikatka oddělena radélkovou linií a vnitřní část trojúhelníku vyplněná drobnými kroužky (Tab. 47: 79). Motivy byly pravděpodobně složitější povahy, avšak v případě příslušnosti k analogickým výzdobám, známým např. z Prosiměřic (Tejral 1994, Abb. 16: 9), či Mušova – Na Pískách (Droberjar 1997, Taf. 138: 16) se dá počítat s datací do mezistupně B2/C1. Zatímco první ze zmíněných nádob je datována do přechodného stupně B2/C1 (Tejral 1994, 305–6), druhá zmíněná byla datována do stupně C1 (Droberjar 1997, 364). Fragment, nesoucí výzdobu tzv. „zaštipnutí“ (Tab. 47: 86), pochází z chaty 058 a podle V. Varsika (2011, 86) je tento typ výzdoby typický spíše pro 1. století, přežívá však do století 2. Z dalších výzdobných prvků se objevuje hřebenová a rytá výzdoba, přičemž u výzdoby hřebenové je možné identifikovat spíše archaičtější vysoké oblouky (Tab. 46: 45, 49, 53–57, 62, 69). Plastická výzdoba je zastoupená jedním fragmentem s výzdobou barbotina (Tab. 47: 89) a jedním fragmentem tzv. nepravého barbotina (Tab. 47: 85), vyskytujícího se až od mladší doby římské (Varsik 2011, 161).

Římsko-provinciální keramika se vyskytla pouze ve formě žlutooranžové, s potahem (Tab. 49: 98–100) či bez, málo signifikantní fragmenty páskově malované keramiky. Jemná šedá keramika je zastoupena minoritně (Tab. 49: 96, 97).

O dataci spíše starší (stupeň B2) svědčí také nález spony typu Almgren 68 nebo 69 (Tab. 42: 1). Tyto formy se v provinciálním prostředí vyskytují ve 2. a 3. čtvrtině 1. století (Jobst 1975, 33), v prostředí Moravy se s jejich výskytem počítá zejména ve stupni B2 (Peškař 1972, 79). Celá náplň chaty 058 působí dojmem dlouhodobého využívání. Spona Almgren 68 nebo 69 svědčí o dataci do stupně B2, stejně jako některé výjimečně se vyskytující typy výzdob. Většina výzdob je však srovnatelná s náplněmi předchozích chat, objevují se také fragmenty datované do počátku 3. století, tedy datace B2–C1 jistě nebude příliš vzdálena realitě a objekt tak nejširším chronologickým záběrem na lokalitě.

Objekt 092 je z hlediska výzdobných stylů homogenní, je to dáno malým počtem zdobených fragmentů (9 ks), dále z objektu nepochází žádné chronologicky vypovídající nálezy, proto je jeho další interpretace nemožná.

V posledním zkoumaném úseku č. 4 stojí za zmínku zejména 2 germánské chaty. Z objektu 084 bylo vyzvenuto nepoměrně k ostatním chatám malé množství keramiky. Z 30 fragmentů neslo výzdobu 7, žádný z nich si nezaslouží výraznou pozornost.

Z římsko-provinciální keramiky se vyskytlo pouze několik zlomků. V jednom případě se dochovala část nožkovitě odsazeného dna misky – možná příslušnost k prstencovým miskám (Tab. 60: 3), další dva střepy pochází taktéž z nádob jemné šedé keramiky (Tab. 60: 2). Poslední fragment přísluší keramice žlutooranžové s potahem (Tab. 60: 1). Na základě tohoto výčtu nebylo možné bližší chronologii vymežit.

Objekt 029 již disponoval větším množstvím popsatelných keramických fragmentů s největším zastoupením vhloubené výzdoby – nehtových vrypů (Tab. 19: 6–9), ale také trojúhelných vrypů (Tab. 20: 19, 32, 34). Z ryté výzdoby byly zastoupené linie a žlábký (Tab. 20: 22, 26, 30, 31), hřebenování se vyskytlo pouze na jednom fragmentu. Zastoupena je také plastická výzdoba v podobě jednoho fragmentu zdobeného barbotinem (Tab. 20: 28), jeden zlomek je opatřen kruhovým výčnělkem (Tab. 19: 10). Objevuje se také motiv ryté jedlové větévky (Tab. 20: 27). Kromě toho se v souboru vyskytla dvě dna kulatě profilovaných misek s paprčitou plastickou výzdobou směřující k omfalu (Tab. 21: 36, 37), datovaných do přechodného stupně B2/C1 (Varsik 2011, 67, 81; Tejral 1971, 68–69). J. Tejral je současně považuje za tvar typický pro oblast przeworské kultury a při jejich přítomnosti počítá s pronikáním kulturních vlivů ze severu do středního Podunají těsně po markomanských válkách (Tejral 1971, 69).

Římsko-provinciální keramika je zastoupena zejména jemnou šedou keramikou v podobě fragmentů ze tří prstencových misek (Tab. 22: 41–43), jedné nádoby hrncovitého tvaru (Tab. 22: 40) a menší pohárkovité nádoby s horizontálně zvlněnými stěnami. Zastoupena je také žlutooranžová keramika s potahem i bez, z této kategorie bylo možné determinovat přítomnost jednoho džbánu (Tab. 22: 38). Páskově malovaná keramika se v souboru objevila minoritně. Chronologickou výpověď římsko-provinciální keramiky můžeme spatřovat v prstencových miskách, u kterých sice zatím nebyl určen žádný znak, který by jejich jemnější chronologické určení umožnil, zdá se však, že polokulovité formování dna misek se vyskytuje již od stupně B2, přičemž na počátku 3. století dochází k jejich mírnému úbytku (Krekovič 1981, 365; Filipová 2013, 106). Z objektu pochází také fragment terry sigillaty, pocházející z misky typu Drag. 37 (Tab. 17: 1), pravděpodobně středogalské provenience. Je datován do 2. pol. 2. století a potvrzuje tak možnou dataci od stupně B2 do přechodného horizontu B2/C1.

U objektu 070 je podobná situace jako v případě objektu 092 – homogennost výzdobných stylů zobrazena v grafu (Graf 14) je zapříčiněna nízkým počtem vyzvednutých zdobených fragmentů (8 zdobených z 62 fragmentů germánské keramiky).

Objekt 062 je na zdobené střepy bohatší, dominuje vhloubená výzdoba nehtovými vrypy, podařilo se zrekonstruovat hrncovitou nádobku, zdobenou půlměsíčovými vrypy. Významně je zastoupena hřebenová výzdoba a ryté linie. Plastická výzdoba se vyskytla v podobě oválných důlků a tří fragmentů zdobených barbotinem. Podle výzdoby je možná datace jak do fáze B2 i B2/C1.

Římsko-provinciální keramika, zastoupená zejména žlutooranžovou keramikou bez potahu, nevyovídá o chronologii příliš mnoho. Jeden fragment jemné šedé misky s nožkovitým odsazením a výzdobou na vnitřním okraji může náležet prstencovitým mísám, avšak vzhledem k dochovaným částem není možné tuto příslušnost potvrdit.

Z uvedeného popisu náplní jednotlivých objektů vyplývá, že podle určení chronologicky citlivých prvků spadá sídliště z hlediska relativní chronologie do stupňů B2–/C1. Z vyzvednutého materiálu je chronologicky citlivější kovový inventář, zejména jde o germánské kolínkovité spony, spony výrazně členěné typu Almgren 69 a spony s vysokým zachycovačem. První dva zmíněné typy jsou typické ještě pro stupeň B2, avšak oba s přesahem do mezistupně B2/C1 (Tejral 2006, 152; Droberjar 2012, 241; Gupte 1998, 210, Jobst 1975, 33). Spona s vysokým zachycovačem je o něco mladší, její chronologie je kladena na počátek mladší doby římské, nejstarší exempláře ještě do závěru starší doby římské (Kolník 1965, 93), tedy do stupňů B2/C1–C1.

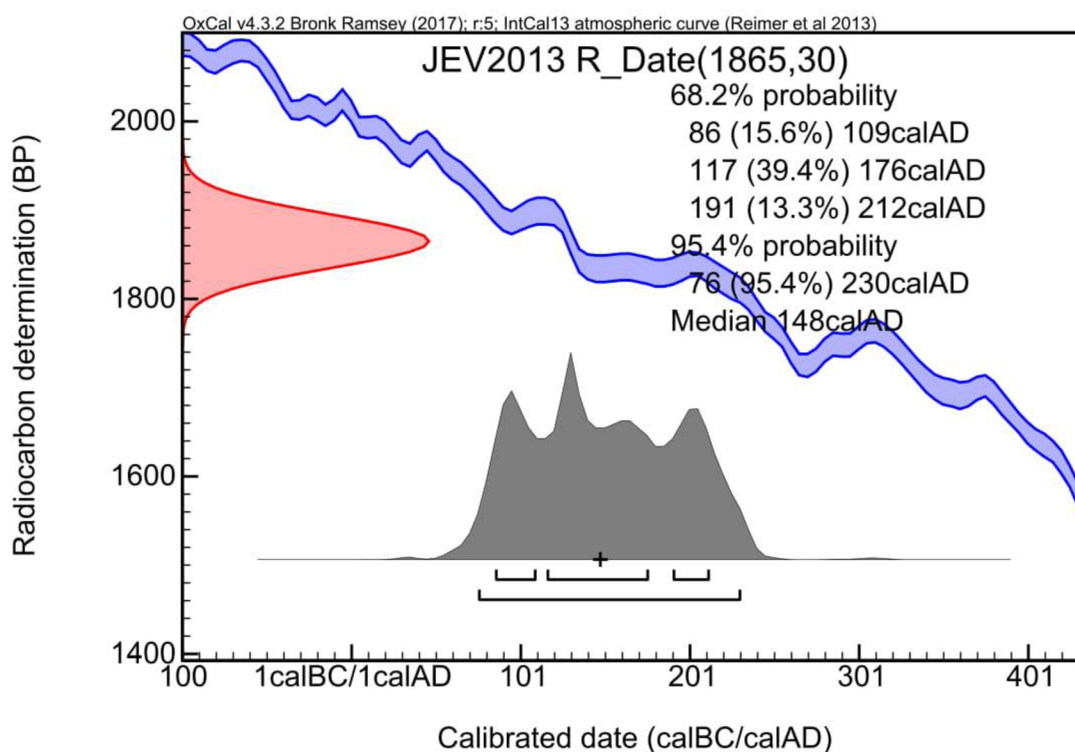
Datovatelné fragmenty terry sigillaty posouvají dataci výhradně do přechodného stupně B2/C1 a dále. Taktéž se vyskytují některé výzdobné prvky germánské keramiky, které bývají spojovány se stupněm B2/C1, například barbotino (Komoróczy 1999, 177) či plastická paprsková výzdoba směřovaná k omfalu na miskách s kulatým dnem (Tejral 1971, 68–69).

Z hlediska celých celků můžeme vyzvednout, že chata č. 058 budí dojem dlouhého trvání užívání a je možné její časové zařazení přiklánět spíše od stupně B2 s trváním až do počátku mladší doby římské (C1). Jižněji položené chaty 034 a 014 vykazují taktéž znaky delšího chronologického trvání, avšak spíše s přesahem do mladší doby římské (B2/C1–C1). Poměrně mladým se zdá být objekt 015, který také vykazuje známky náhlého opuštění. Od objektu 015 směrem na sever se zdá, že osídlení zasahuje zejména stupně B2–B2/C1.

Relativní chronologie byla v rámci práce doplněná také jedním absolutním datem. Pro ¹⁴C datování byl vybrán vzorek botanického makrozbytku z proplavené výplně jedné z nádob z chaty 015 (Obr. 38; Tab. 12: 2). Objekt z hlediska relativní chronologie představuje

nejvhodnější případ pro upřesnění chronologie sídliště, poněvadž vykazuje stopy krátkodobého využití (nejmenší počet keramických fragmentů ze všech zkoumaných chat, větší kusy nádob dochované ve výplni a na dně objektu).

Vhodný vzorek z výplně nádoby objektu 015 byl vybrán Michaelou Látkovou, datování provedl Tomasz Goslar v laboratoři v Poznani. Datum bylo kalibrováno podle kalibrační křivky 13 (Reimer et al. 2013, 1896–1887) za pomoci softwaru OxCal. Z tohoto vzorku bylo získáno kalibrované radiokarbonové datum 76–230 AD (95,4 %, Obr. 39), přičemž relativně chronologicky vymezené období B2b–C1 prakticky koresponduje s rozmezím vymezeným absolutním datem (to začíná o několik dekád dříve, ve stupni B2a). Medián náleží k roku 148 AD, z blíže vymezených rozmezí je nejpravděpodobnější náležitost do let 117–176 AD (39,4%).

Obr. 39: Kalibrované datum výplně nádoby z chaty 015 (autor: D. Cibulka)

Větší pravděpodobnost tak můžeme předpokládat pro náležitost do stupně B2/C1, avšak s velkou pravděpodobností s přechodem až do prvních let 3. století. Jediné absolutní datum tak potvrzuje relativní chronologii vymezenou na základě materiálu z lokality Jevišovka. Srovnání s absolutním datováním dalších objektů by mohlo naznačit jemné rozdíly v náplni hmotné kultury ze střední doby římské.

7.2 Struktura sídliště

Vytváření závěrů o struktuře sídliště v Jevišovce je problematické ze dvou hlavních důvodů. Prvním je fakt, že přes veškeré snahy o použití co nejkompexnější metodiky nebylo možné toto sídliště prozkoumat v úplnosti. Druhým důvodem je, že první z důvodů je v prostředí jižní Moravy běžným jevem. Germánská sídliště starší doby římské, nacházející se ve vymezeném sídelním prostoru byla zkoumána taktéž pouze částečně (Droberjar 1997, 17), není tudíž případné výsledky s čím srovnávat.

K problematice germánských sídlišť starší doby římské se vyjádřila už Karla Šneidrová (1954). U již tehdy známých 117 sídlišť (Šneidrová 1954, Obr. 114) pozoruje sídelní strategii, kterou potvrzují taktéž od té doby odkrytá sídliště, včetně sídliště v Jevišovce. Jde zejména o mírné svahy na březích menších či větších řek, bez výrazné strategické pozice (Šneidrová 1954, 227; Kolník 1998, 154). Sídliště v Jevišovce se řadí ke Kolníkově kategorii a) – sídliště na březích velkých vodních toků (Kolínek 1998, 154), přiléhá k řece Dyji, respektive k jejímu bezejmenému levobřežnímu přítoku, těsně za jejím soutokem s řekou Jevišovkou. Germáni vzhledem ke svému způsobu obživy pravděpodobně vyhledávali místa s přístupem, kromě vodního zdroje, také ke zdrojům dřeva, úrodné půdy i otevřených luk (Kolínek 1998, 154). V kapitole o přírodních podmínkách je patrné, že i tyto podmínky byly v prostředí jižní Moravy snadno k nalezení.

Pro germánská sídliště je typické dvorcové uspořádání obytných objektů, mezi nimiž jsou rozprostřeny další objekty výrobní či zásobní funkce (Kolínek 1998, 155). V případě Jevišovky je dvorcové uspořádání dobře patrné i v rozestavení prozkoumaných objektů. Nejvíce obytných chat se koncentruje ve 2. úseku zkoumané plochy, tyto chaty tvoří půlkruh, v jejich blízkosti se také nachází nadzemní stavba, která mohla mít zásobní funkci. Na západ od těchto chat pokračují další 2 chaty, identifikované pouze v základových pasech nových rodinných domů. Severněji se koncentrují dvě germánské chaty a v posledním 4. úseku další 2 chaty, v jejichž blízkosti se nachází prokazatelně 3 sídlištní jámy zásobního charakteru, což je na germánských sídlištích obvyklé (Leube 2009, 159; Kolník 1962, 391).

Již v 50. letech minulého století upozorňuje K. Šneidrová na dvě kategorie sídlišť, které jsou rozpoznatelné již u povrchově objevených lokalit. Jedná se o menší sídliště, které se od větších (centrálnějších?) odlišují absencí, případně menším množstvím dokladů řemeslné výroby, ale například i méně výraznými doklady kontaktů s římskou říší (Šneidrová 1954, 227). Na rozsáhlejších sídlištích, v rámci kterých probíhala ve větší míře také řemeslná činnost, se objevuje větší podíl importovaných předmětů, ale také doklady přítomnosti elit. na Slovensku např. bohatý germánský hrob z Krakovan-Stráží poblíž sídliště v Pobedimi (Kolínek 1998, 155),

podobnou situaci sledujeme také v případě sídliště v Pasohlávkách (Komoróczy – Vlach 2011), které bylo odkryto v blízkosti knížecí hrobu u Mušova, datovaného do období markomanských válek (Peška – Tejral 2002).

Dvě rozměrové kategorie sídlišť ze starší doby římské jsou lépe rozeznatelné na Slovensku, kde byly některé germánské aglomerace prozkoumané již v minulosti např. Branč, Komjatice, Pobedim (Kolník 1998, 155) nebo v okolí Bratislavy (Varsik 2011). Na Moravě, kde byly prozatím prozkoumány lokality ze starší doby římské pouze částečně se však v posledních letech ukazuje podobná struktura. Například na germánském sídlišti v Pasohlávkách bylo odkryto sídliště významného charakteru, zejména z hlediska rozsahu, výskytu nadzemních objektů a dokladů řemesel (Komoróczy – Vlach 2011, Terjal 2015, Fig 18, 19). Stejně tak bude důležité věnovat pozornost výše zmíněným sídlištím v Mikulově a Drnholci.

7.3 Fungování sídliště

Ačkoli nebylo sídliště prozkoumáno v úplnosti, dá se předpokládat, že se v případě Jevišovky jednalo o menší sídelní jednotku agrárního charakteru, samostatně fungující při zpracování základních nástrojů (Droberjar 1997, 161). V každém germánském objektu se vyskytly polotovary či alespoň částečně olámané části zvířecích kostí, dokládající výrobu kostěné či parohové industrie. Možné textilní zpracování je podpořeno nálezy přeslenů a závaží tkalcovských stavů (obj. 014, 015, 034, 058). Zlomky železné strusky byly vyzvednuty z objektů 015, 029, 036, 038, 058. Výraznější doklady zpracování železa, či dokonce slitin mědi se však neobjevily. V objektu 038 a 058 byly taktéž nalezeny zlomky žernovů, dokládají zpracování obilí.

Tím se dostáváme k dalšímu důležitému tématu a tím je subsistence. Jelikož prozatím nebyla vyhotovena analýza archeobotaniky získané flotací půdních vzorků, bude možné představit pouze výsledky osteologických analýz – tudíž informace o masové složce konzumované potravy a zacházení s hospodářskými zvířaty na sídlišti.

Nejhojněji zastoupenými jsou druhy domácích zvířat: prase domácí, tur domácí ovce/koza, pes domácí a kůň domácí (Jurkovičová – Mrázková – Komoróczy 2017, 25). V objektech z doby římské bylo možné určit asi 3,6% zastoupení divoce žijících druhů (Jurkovičová – Mrázková – Komoróczy 2017, 25, Tab. 1).

Pro analýzu dokladů zacházení jak s jedinci tak samotným osteologickým materiálem byly popsány taxonomické změny na materiálu. Doloženo bylo využití tura domácího pro práci – doklady změn na kosterním materiálu v důsledku fyzické námahy, kromě toho se vyskytly stopy opracování, ořezání či zářezy na kostech u všech druhů domácích chovaných zvířat

(Jurkovičová – Mrázková – Komoróczy 2017, 27). Výjimkou jsou kosti psa, u který je předpoklad na chování druhu pro jiné než nutriční účely (Jurkovičová–Mrázková–Komoróczy 2017, 28). Psům mohly připadat úkoly jako hlídačů dobytka či obydlí, případně jako společníků, což potvrzuje i Jana Sahulová (2018, 73), která v celém svém nasbíraném materiálu objevila pouze jeden tafonomický náznak lidského zacházení se psem („...zásek na lebce...s ostrými hranami bez stôp hojenia..“ (Sahulová 2018, 66). Nedá se tudíž příliš předpokládat, že by psi byli v germánské společnosti zdrojem potravy (Sahulová 2018, 76; Jurkovičová – Mrázková – Komoróczy 2017, 28). Pozůstatky koně domácího však znaky lidské činnosti disponují – objevily se záseky a zářezy, lokální opálení (Jurkovičová – Mrázková – Komoróczy 2017, 28). Z dalších nalezených a určených kostí můžeme předpokládat využití divoce žijících druhů. Kromě zástupců lovné zvěře – jelena evropského a srnce obecného se v objektech doby římské objevily kosti drobných savců, ptáků, želv, obojživelníků i ryb, u některých z nich se dá předpokládat jejich nutriční využití (Jurkovičová – Mrázková – Komoróczy 2017, 28).

7.4 Zasazení sídliště do kontextu germánského osídlení

Důležitý přehled o germánském osídlení na jižní Moravě přinesla již vícekrát zmíněná práce Eduarda Droberjara (1997), který souborně zpracoval tehdy známá moravská sídliště starší doby římské (Blučina, Horní Věstonice, Hrušky, Komořany, Křepice, Křižanovice, Mikulov, Mikulčice, Rajhrad). Kromě popisu dvoufázového osídlení lokality Křepice však konstatuje, že další závěry o struktuře sídlišť nejsou vyvoditelné, snad kromě výčtu zastoupených typů objektů (Droberjar 1997, 19), k tomuto tématu se obrací také Titus Kolník (1998, 144).

Z hlediska chronologického je však důležitá jedna lokalita, která je součástí i tohoto soupisu. Jde o germánské sídliště v Mušově, v poloze Na Pískách, kde byly sice odkryty pouze 4 germánské chaty, avšak jejich chronologická výpověď a zejména časové ohraničení zániku sídliště jsou nesmírně důležité pro závěry o sídelní struktuře germánského obyvatelstva jižní Moravy ve 2. a 3. století n. l. E. Droberjar sice na sídlišti vytvořil jemnější chronologii, ta však byla vyvrácena B. Komoróczym (1999, 169–170, 177). Ten interpretuje sídliště jako germánskou osadu, zanikající kolem roku 172 (B2/C1), která byla překryta krátkodobým vojenským táborem (Komoróczy 1999, 178).

Z výše uvedeného výčtu relativně chronologických aspektů sídliště v Jevišovce je patrné, že se zde setkáváme se sídlištěm mladší fáze starší doby římské B2b s přechodem až do časné fáze mladší doby římské C1a. Mezi archaičtější formy se dají zařadit chaty 058 a 059, avšak ani zde není nemožné, datovat tyto objekty do delšího časového úseku. Naproti tomu

jediný výrazně mladší prvek je nález spony s obdélnou nožkou, který však pochází z ornice, tudíž nemusí přímo souviset s osídlením na lokalitě. Domnívám se tedy, že datace germánského sídliště na lokalitě Jevišovka končí v těsně po přelomu 2. a 3. století, tudíž zde osídlení končí nejpozději v ve stupni C1, bez výrazných násilných stop zániku, který je se sídlišti stupně C1a synchronní (Godlowski 1994, Abb. 7). Podobnou situaci možno sledovat na sídlišti Mušov – Na Pískách, kde je však bezpečně doložen zánikový horizont narušením germánských chat římským příkopem (Komoróczy 1999, 178).

Důvodem zanikání, lépe řečeno opouštění těchto sídlišť jsou bezpochyby politicko-společenské změny, které přicházejí se zvýšeným kontaktem s vyspělou římskou říší. Dnes již i na Moravě predikujeme germánské sídlištní lokality centrálnějšího charakteru, jako např. sídliště v Mikulově či Drnholci, na kterých kontinuita osídlení pokračuje i po markomanských válkách.⁹ Pokud osídlení na lokalitách starší doby římské, menšího charakteru, s podomáckou výrobou základních předmětů jako je keramika, textil či předměty z kostěné a parohové industrie (Droberjar 1997, 161) končí v období markomanských válek či těsně po nich může to znamenat pokles počtu obyvatelstva v důsledku válečných či okupačních snah římské říše, stejně tak to však může být dokladem společenské změny, vedoucí k větší centralizaci společnosti.

Na jihozápadním Slovensku, kde se germánské osídlení objevuje o něco dříve (již v 2. polovině 1. století) a které bylo současně v užším kontaktu s římskou říší kontinuálně delší dobu, již byl poměrně dobře doložen sídlištní vývoj od méně početných agrárních sídlišť přes rozsáhlejší centra s doklady výroby, až k lokalitám architektonicky ovlivněným susedstvím s římskou říší (např. Stupava; Varsik 2011). Je bezpochyby, že už ve stupni B2 byla jižní Morava součástí barbarského světa, klientelsky vázaného na římskou říší, o kterém mluví jak písemné prameny, tak i hmotná kultura (Droberjar 1997, 159). Proto vidím představu možného podobného vývoje na jižní Moravě za reálnou, byť důkazy k tomuto tvrzení ještě budou muset být předloženy.

---

⁹ Jak je patrné z široké chronologické škály zde nalezených kovových předmětů

8. Závěr

Germánské sídliště v Jevišovce sice nebylo zkoumáno v úplnosti, podařilo se však nastínit základní informace o jeho dataci, fungování i roli, jakou hrálo v kontextu osídlení v prostoru tzv. „třetí zóny“ v době okolo markomanských válek.

Na základě zhodnocení keramických tvarů a výzdob na domácí germánské v ruce robené keramice nebylo možné s jistotou určit, zda jsou některé prvky typické pro období přechodné fáze starší a mladší doby římské. Avšak při řádném prozkoumání všech komponent bylo možné alespoň potvrdit některá již známá tvrzení – například výzdoba barbotinem, či plastické žlábký na miskách s kulatým dnem se na sídlišti v Jevišovce vyskytly v objektech s chronologicky citlivějším materiálem, datovaným do přechodného stupně. Další korelace snad budou možné po získání absolutních dat z některých objektů, poněvadž právě absolutní data mohou ve větší míře přinést kýžené výsledky o možné oblíbenosti různých výzdobných stylů v jednotlivých časových fázích.

Sídliště je tedy datováno mezi stupně zejména do stupňů B2/C1–C1a, kterýžto je možné považovat za střední dobu římskou, poněvadž náplň tohoto rozpětí vykazuje poměrně signifikantní znaky. Avšak s možností kontinuálního osídlení v Jevišovce počítáme od stupně B2. Nejvýznamnější jsou nálezy spon s vysokým zachycovačem a germánských kolínkovitých spon, dále některých druhů militárií (nákončí pochvy dýky či cvoček ze sandálu římské vojenské výstroje) a také nálezy středogalské terra sigillata, a jednoho zlomku z dílen ve Westerndorfu. A nakonec i široké spektrum mincí, vyzvednutých z orničních vrstev přes veškerou problematiku využití chronologie mincí poukazuje na probíhající aktivity od poloviny 2. do první třetiny 3. století.

Sídliště v Jevišovce svou vnitřní zástavbou a skladbou objektů, ale i nálezů indikuje přítomnost spíše menší sídelní jednotky, samostatně fungující v základních potřebách obživy. Agrární charakter dokládá množství zvířecích kostí domácích druhů, které z velké části nesly stopy po manipulaci se zvířaty, včetně dokladů konzumace, použití hovězího dobytka a koně k práci (Jurkovičová – Mrázková – Komoróczy 2017, 27). Z hlediska řemeslné výroby je možné předpokládat základní zpracování kostěné a parohové industrie a textilnictví. Vyskytly se však také v menší míře fragmenty strusek.

Z hlediska širšího osídlení nepředstavuje sídliště nijak společensky či kulturně významnou jednotku, zdá se, že během, nebo těsně po markomanských válkách bylo sídliště opuštěno a další výrazné doklady, které by indikovaly osídlení od stupně C1b prozatím chybí.

Sídliště v Jevišovce je však neustále předmětem bádání, jsou sledovány další stavební aktivity na lokalitě. Taktéž jsou systematicky zkoumány germánské lokality v jeho okolí. Předpokládáme, že budoucí výsledky činnosti Archeologického ústavu Akademie věd v tomto prostoru ještě přinesou nová zjištění o fungování a významu germánského sídliště ze střední doby římské v Jevišovce.

9. Seznam literatury

Almgren, O. 1923: Studien über Nordeuropäischen Fibelformen der ersten Nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provinziäl-römischen und südrussischen Formen. Mannus Bibliothek 32. Leipzig.

Bónis, E. 1970: A brigetioi sávós kerámia (Die streifenverzierte Keramik aus Brigetio), *Folia archeologica* XXI, 71–90.

Cossack, E. 1994: Vorgeschichtliche Feuerstülpfen. *Archäologisches Korrespondenzblatt* 24, 319–323.

Bouzek, J. – Ondřejová, I. 1990: "Třetí zóna" mezi Římem a barbarikem při noricko-panonském limitu, *Archeologické rozhledy* XLII, 22–33.

Crawford, M. H. 1974: *Roman Republican Coinage*.

Culek, M. 1996: *Biogeografické členění České republiky*. Praha.

Čižmářová, J. – Komoróczy, B. 2010: Na prahu historie. In: Galuška, L. – Mitáček, J. – Novotná, L. (eds.): *Poklady Moravy, příběh jedné historické země*. Brno 2010, 53–76.

Demek, J. a kol. 1965: *Geomorfologie českých zemí*. Praha

Demek, J. a kol. 2006: *Hory a nížiny – zeměpisný lexikon ČR*, Brno.

Droberjar, E. 1989: *Provinciální keramika na sídlištích Moravy. I, II*. Brno. Nепublikovaná diplomová práce.

Droberjar, E. 1991: *Terra Sigillata in Mähren*. Brno.

Droberjar, E. 1994: Der Niederschlag der Markomannenkriege auf den kaiserzeitlichen Siedlungen in Südmähren und die Frage der Übergangsstufe B2/C1. In: Friesinger, H. – Tejral, J. – Stuppner, A (Hrsg.): *Markomannenkriege. Ursachen und Wirkungen*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR 1. Brno, 179–201.

Droberjar, E. 1997: Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. *Fontes Archaeologici Pragenses* 21. Pragae.

Droberjar, E. 1999: Od plaňanských poháru k vinařické skupině (Kulturní a chronologické vztahy na území Čech v době římské a v časně době stěhování národu). *Sborník Národ. Muz.* Praha, Řada A – Historie, 53, 1999/1–2. Praha

Droberjar, E. 2012: Nová varianta spony typu Almgren 132 z Jevíčka. K přechodným formám Almgrenovy V. skupiny ve stupni B2/C1. In: Březinová, G. – Varsik, V. (eds): *Archeológia na prahu histórie. K životnému jubileu Karola Pietu*. Nitra, 235–245.

Elschek, K. 1995: Die germanische Besiedlung von Bratislava-Dúbravka während der älteren römischen Kaiserzeit. In: J. Tejral – K. Pieta – J. Rajtár (Hrsg.), *Kelten, Germanen, Römer im Mitteldonauebiet vom Ausklang der Latène – Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert*, 39–52.

Erdrich, M. 2001: *Rom und die Barbaren. Das Verhältnis zwischen Stämmen vor seiner Nordwestgrenze von der späten römischen Republik bis zum Gallischen Sonderreich*. Mainz am Rhein.

Ernée, M. 2008: Pravěké kulturní souvrství jako archeologický pramen. Památky archeologické Supplementum 20. Praha.

Filipová, M. 2013: Prstencové misky v středním Podunajsku. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity. Nepublikovaná diplomová práce.

Fischer, T. 1981: Zur Chronologie der römischen Fundstellen um Regensburg, Bayerische Vorgeschichtsblätter 46, 63–104.

Frýzl, J. 2016: Římsko-provinciální spony z oblastí severně od středního Dunaje a jejich význam v tehdejší živé kultuře. Plzeň: Katedra archeologie FF ZČU. Rukopis dizertační práce.

Gabler, D. 1973: Der römische Gutshof von Vertörákos-Golgota, Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 25, 139–176.

Godłowski, K. 1994: Die Barbaren nördlich der Westkarpaten und das Karpatenbecken – Einwanderungen, politische und militärische Kontakte. Specimina Nova Diss. Inst. Hist., 65–89.

Grueber, H. A. 1910/1970: Coins of the Roman Republic in the British Museum. London.

Gupte, O. 1998: Die knieförmig gebogenen Fibeln der älteren römischen Kaiserzeit – Forschungsgeschichte und Forschungsstand. In: J. Kunow (ed), 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Wünsdorf, 203–211.

Haarnagel, W. 1979: Die Grabung Feddersen Wierde. Methode, Hausbau, Siedlungs- und Wirtschaftsform sowie Sozialstruktur. Feddersen Wierde Bd. 2. Wiesbaden.

Hegewisch, M. 2001: Bodenlose Siebgeräte. Zur Deutung einer Gerätegattung, Veröffentlichungen zur Brandenburgischen Landesarchäologie 35, 73–83.

Jelínková, D. – Kavánová, B. 2002: Soupis nalezišť z doby římské; In: S. Stuchlík (ed.), Oblast vodního díla Nové Mlýny od pravěku do středověku, Spisy Archeologického ústavu AV ČR 20. Brno, 329–354.

Jobst, W. 1975: Die Römischen Fibeln aus Lauriacum. Linz.

Jurkovičová, L. – Mrázková, R. – Komoróczy, B. 2017: Osteologická analýza lidských a zvířecích pozůstatků z polykulturní lokality Jevišovka - Nová, Česká antropologie 67/1, Olomouc, 24–29.

Kalábek, M. 1998: Severní Morava v době římské, I.–II. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Rukopis magisterské diplomové práce.

Kellner, H. J. 1973: Die Sigillatöpfereien von Westerndorf und Pfaffenhofen. Kleine Schriften zur Kenntnis der römischen Besetzungsgeschichte Südwestdeutschland 9. Aalen.

Kiss, K. 1946–48: A westerndorfi terra-szigilláta gyár, AÉ 7–9, 216–274.

Klanicová, S. 2006: Terra Sigillata na Moravě. In: E. Droberjar – M. Lutovský (eds.), Archeologie barbarů 2006. Sborník příspěvků z II. protohistorické konference, České Budějovice 21.–24.11. 2006. České Budějovice, 161–180.

Klanicová – Vlach – Komoróczy 2011: Analýzy souboru germánské a římskoprovinciální keramiky z germánského sídliště v Pasohlávkách "U vodárny". In: B. Komoróczy (ed),

Germánská společnost a Římané na prahu mladší doby římské v mikroregionu Pasohlávky. Brno, nepublikovaný rukopis.

Kolník, T. 1962: Nové sídliskové nálezy z doby římské na Slovensku, *Archeologické Rozhledy* 14, 344–368.

Kolník, T. 1964: Honosné spony mladšej doby římskej vo svetle nálezov z juhozápadného Slovenska, *Slovenská Archeológia* 12, 409–446.

Kolník, T. 1965: K typológii a chronológii niektorých spôn z mladšej doby římskej na juhozápadnom Slovensku, *Slovenská Archeológia* 13, 187–219.

Kolník, T. 1998: Haus und Hof im quadischen Limesvorland. In: A. Leube (Hrsg.), *Haus und Hof im östlichen Germanien. Tagung Berlin 4. bis 8. Oktober 1994. Universitätsforschungen zur prähistorische Archäologie Bd. 50. Schrifte zur Archäologie der germanischen und slawischen Frühgeschichte Bd. 2.* Bonn, 144–159.

Kolník, T. – Varsík, V. – Vladár, J. 2007: Branč. Germánska osada z 2. až 4. storočia. Eine germanische Siedlung vom 2. bis zum 4. Jahrhundert. *Archaeologica Slovaca Monographiae X.* Nitra.

Komoróczy, B. 1999: Zpráva o výzkumu fortifikace římského krátkodobého tábora a objektů sídliště z doby římské na lokalitě Mušov-Na pískách v letech 1995–1996, *Přehledy výzkumů* 39, 165–196.

Komoróczy, B. 2017: Bemerkungen zu den Formen des Zustroms der Importgüter in das germanische Siedlungsmilieu während der Römischen Kaiserzeit im mittleren Donaauraum. In: N. Hodgson – P. Bidwell J. Schachtmann (eds.), *Roman frontier studies 2009. Proceedings of the XXI International Congress of Roman Frontier Studies (Limes Congress) held at Newcastle-upon-Tyne in August 2009.* Oxford., 284–291

Komoróczy, B. 2018: Obecná úvaha na téma utajení jako nástroj ochrany v archeologii, *Zprávy památkové péče* 78, 24–29.

Komoróczy, B. – Vlach, M. 2011: Types of architecture of the germanic population and the roman army on the territory north of the missle danube during the marcomanic wars, *Histria Antiqua* 20, 391–404.

Komoróczy, B. – Vlach, M. – Hložek, M. 2014: Detektorový nález římsko-provinciálního prolamovaného kování z Pavlova, Jihomoravský kraj. In: J. Čižmářová – N. Venclová – G. Březinová (eds.), *Moravské křižovatky. Střední Podunají mezi pravěkem a historií.* Brno. 767–784.

Komoróczy, B. – Vlach, M. – Zelíková, M. 2017: Dokumentace, publikace a interpretace detektorových nálezů na příkladu spon typu Jobst 4F. In: Droberjar, E. – Komoróczy, B. (eds.): *Římské a germánské spony ve střední Evropě. Archeologie barbarů 2012, Spisy AÚ AV ČR* Brno, 31–57.

Komoróczy, B. – Vlach, M. – Zelíková, M. – Sedláček, J. – Růžičková, P. v tisku: Revize stavu archeologických komponent v trati Drnholec „Holenická pole“ pomocí prospekčních a málo invazivních výzkumných metod.

- Krekovič, E. 1976: K terminológii rímskoprovincialnej keramiky, *Archeologické Rozhledy* 28, 547.
- Krekovič, E. 1981: Rímska importovaná keramika na Slovensku, *Slovenská archeológia* XXIX-2, 341–376.
- Kubín, P. 2002: Římskoprovinciální spony starší doby římské z Moravy a naddunajské části Dolního Rakouska. Praha: Ústav pro klasickou archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Rukopis diplomové práce.
- Kuna, M. 2002: Intruze jako doklad „nenalezených“ fází pravěkého osídlení. In: E. Neustupný (ed.), *Archeologie nenalezaného. Sborník přátel, kolegů a žáků k životnímu jubileu Slavomila Vencla*. Dobrá Voda, 108–118.
- Kuna, M. – Němcová, A. 2012: Výpověď sídlištního odpadu: Nálezy z pozdní doby bronzové v Roztokách a otázky depoziční analýzy archeologického kontextu. Praha.
- Kuzmová, K. 1992: Terra sigillata v zbierkach múzea. Komárno.
- Květina, P. 2002: Příspěvek k otázce formativních procesů archeologického materiálu. In: I. Pavlů (ed.), *Bylany, Varia 2*. Praha, 21–38.
- Leube, A. 1975: Die römische Kaiserzeit im Oder-Spree-Gebiet. *Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam* 9. Potsdam.
- Leube, A. 2009: Studien zu Wirtschaft und Siedlung bei den germanischen Stämmen im nördlichen Mitteleuropa während des 1. bis 5./6. Jahrhunderts n. Chr. *Römisch-germanische Forschungen* 64. Mainz am Rhein.
- Madyda-Legutko, 1987: Die Gürtelschnallen der Römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum. *BAR International Series* 360, Oxford.
- Macháček, J. 2010: Zur Methode der Bearbeitung der (frühmittelalterlichen) Keramik aus Siedlungsarealen. In: B. Horejs – R. Jung – P. Pavúk (eds.), *Analysing Pottery. Processing – Classification – Publication*. Bratislava, 41–71.
- Makiewicz, T. 1987: Znavznie sakralne tak wzanych "pochowków psów" na terenie środkowoeuropejskiego Barbaricum. *Folia Praehistoria Posnaniensis* 2, 239–277.
- Mařík, J. 2013: Amateurs and professional archaeologists: Legal models for their cooperation in the Czech Republic. In: A. Lagerlöf ed., *Who cares? Perspectives on Public Awareness*. Jambes.
- Militký, J. – Vích, D. 2011: Nové nálezy římských mincí na česko-moravském pomezí. In: E. Droberjar (ed.), *Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem. Studia Archaeologia Suebica* 1. Olomouc, 279–306.
- Militký, J. 2013: Nálezy řeckých, římských a raně byzantských mincí v Čechách: (5. století před Kristem až 7. století po Kristu): komentovaný katalog nálezového fondu. Praha.
- Neuhäuslová, Z. a kol. 2001: *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky*. Praha.
- Neustupný, E. 2007: *Metoda archeologie*. Plzeň.

- Neustupný, J. a kol. 1960: *Pravěk Československa*. Praha.
- Opravil, E. 1983: *Údolní niva v době hradištní*. Stude archeologického ústavu ČSAV Brno. Praha.
- Pernička, R. M. 1970: Na kruhu vytáčená keramika jiříkovického typu z mladší doby římské v dosavadních výzkumech a literatuře. In: *Sborník Josefu Poulíkovi k šedesátinám*. Brno, 76–81.
- Peškař, I. 1972: *Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren*. Praha.
- Peškař, I. 1962: Nové poznatky o obytných stavbách na Moravských sídlištích z doby římské, *Památky Archeologické* 52, 414–422.
- Peška, J. – Tejral, J. 2002: *Das germanische Königsgrab von Mušov in Mähren I-III*. Mainz.
- Pieta, K. 2002: Anmerkungen zum Grab aus Čáčov. In: K. Kuzmová – K. Pieta – J. Rajtár, *Zwischen Rom und dem Barbaricum*. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag. Nitra 2002, 343–354
- Quitt, E. 1971: *Klimatické oblasti Československa*. Brno.
- Raddatz, K. 1957: *Der Thorberger Moorfund. Gürtelteile und Körperschmuck*. Neumünster.
- Raddatz, K. 1987: *Der Thorsberger Moorfund, Katalog: Teile von Waffen und Pferdegeschirr, sonstige Fundstücke aus Metall und Glas, Ton- und Holzgefäße, Steingeräte*. Neumünster.
- Reimer, P. J. – Bard, E. – Bayliss, A. – Beck, J. W. – Blackwell, P. G. – Bronk Ramsey, C. – Buck, C. E. – Cheng, H. – Edwards, R. L. – Friedrich, M. – Grootes, P. M. – Guilderson, T. P. – Haflidason, H. – Hajdas, I. – Hatté, C. – Heaton, T. J. – Hoffmann, D. L. – Hogg, A. G. – Hughen, K. A. – Kaiser, K. F. – Kromer, B. – Manning, S. W. – Niu, M. – Reimer, R. W. – Richards, D. A. – Scott, E. M. – Southon, J. R. – Staff, R. A. – Turney, C. S. M. – van der Plicht, J. 2013: *IntCal13 and Marine13 Radiocarbon Age Calibration Curves 0–50,000 Years cal BP*, *Radiocarbon* 55/4, 1869–1887.
- Rulf, J. 1997: *Intruze keramiky. Příspěvek ke kritice pramenů*, *Archeologické rozhledy* 49, 439–461.
- Sahulová, J. 2019: *Pes v antropologickém kontextu doby římské*, Brno: Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita. Ústav antropologie. Rukopis diplomové práce.
- Salaš, M. 2017: *Bronzový depot z Ostrého vrchu u Vizovic jako příklad párové šperkové garnitury doby popelnicových polí a glosy k lokalitám neagrární oikumeny*, *Pravěk NŘ* 25, 83–110.
- Salaš, M. – Jarušková, Z. 2017: *Poznámky k současnému stavu fondu metalických depotů doby popelnicových polí v regionu Malé Hané*, *Pravěk NŘ* 25, 119–136.
- Schiffer, M. B. 1976: *Behavioural Archaeology*. New York.
- Sklenář a kol. 1992: *Archeologický slovník 2. Kovové artefakty*. Praha
- Sommer, U. 1990: *Dirt theory, or archaeological sites seen as rubbish heaps*, *Journal of theoretical Archaeology* 1. 47–60.

- Šedo, O. 1991: Záchranné akce a průzkumy v severní části okresu Vyškov (okr. Vyškov), *Přehled výzkumů* 33, 75–76.
- Šeiner, J. 2013: Archeologické doklady náboženství starých Germánů ve střední Evropě. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Rukopis Diplomové práce.
- Šneidrová, K. 1954: Osady starší doby římské po stránce stavební, *Archeologické rozhledy* 6, 227–395.
- Štefáček, S. 2010: *Encyklopedie vodních ploch Čech, Moravy a Slezska*. Praha.
- Tejral, J. 1970: Počátky doby římské na Moravě z hlediska hrobových nálezů, *Študijné Zvesti Archeologického ústavu SAV* 18, 107–192.
- Tejral, J. 1971: Příspěvek k datování moravských hrobových nálezů ze sklonku starší a z počátku mladší doby římské, *Slovenská Archeológia* 19, 27–93.
- Tejral, J. 1985b: Spätromische und völkerwanderungszeitliche Drehscheibenkeramik in Mähren. *Archaeologia Austriaca* 69, 105–145.
- Tejral, J. 1989: K otázce pozdně římských sídlišť „zlechovského typu“, *Časopis moravského muzea Acta Musei Moraviae* 74, *Vědy společenské – Scientiae sociales*, 77–88.
- Tejral, J. 1994: Die archäologischen Zeugnisse der Markomannenkriege in Mähren. Probleme der Chronologie und historischen Interpretation. In: H. Friesinger – J. Tejral – A. Stuppner (Hrsg.), *Markomannenkriege. Ursachen und Wirkungen*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR 1, 299–324.
- Tejral, J. 2006: Die germanische Gießwerkstatt in Pasohlávky (Bez. Břeclav). Ein Beitrag zur Frage der Fernhandels- und Kulturbeziehungen nach den Markomannenkriegen, *Památky Archeologické* 97, 133–170.
- Tejral, J. 2015: Some remarks on the transitional phase between Early Roman and Late Roman Periods in the region north of the Middle Danube, *Přehled výzkumů* 56-2, 43–101.
- Thomas, S. 1960: Studien zu den germanischen Kämmen der römischen Kaiserzeit. *Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege* 8, 54–215.
- Tomášek, M. 1995: *Atlas půd České republiky*. 1. vyd. Praha.
- Trier, B. 1969: *Das Haus im Nordwesten der Germania libera*. Münster.
- Turek, J. 2006: Období zvoncovitých pohárů v Evropě. *Archeologie ve středních Čechách* 10, 275–368.
- Vachútová, D. 2009: Keramika z mladší a pozdní doby římské. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Rukopis disertační práce.
- Varsik, V. 1998: Štruktúra germánskych sídlisk z 2.–3. storočia na juhozápadnom Slovensku (Branč a Veľký Meder). Nitra: Archeologický ústav SAV. Nепublikovaná dizertační práce.
- Varsik, V. 2003: Veľký Meder und Bratislava-Trnávka: zwei germanische Siedlungen im Vorfeld des pannonischen Limes (Befunde und Chronologie: eine Übersicht). In: *Stadt und Landschaft in der Antike*. Anodos – Suppl. 3. Trnava, 153–196.

- Varsik, V. 2005: Určujúce charakteristiky osídlenia vo Vlčkovciach, Slovenská archeológia 53-1, 133–168.
- Varsik, V. 2011: Germánske osídlenie na východnom predpolí Bratislavy. Sídlišká z doby rímskej v Bratislave-Trnávke a v okolí. *Archaeologica Slovaca Monographiae XVIII*. Nitra.
- Vencl, S. 2001: Souvislosti chápání pojmu „nálezový celek“ v české archeologii, *Archeologické rozhledy* 53/3, 592–614.
- Vích, D. 2012: Využití detektoru kovů při průzkumu zaniklých komunikací. In: J. Martinek – J. Šmeral (eds), *Výzkum historických cest v interdisciplinárním kontextu*, 4–6.
- Tejral, J. 1999: Zum Stand der archäologischen Forschung über den römischen militärischen Eingriff in Gebieten nördlich der Donau, *Přehled výzkumů 1995–1996*, 81–164.
- Zanier, W. 1992: Das römische Kastell Ellingen, *Limesforschungen* 23. Mainz am Rhein.
- Zeman, J. 1961: Severní Morava v mladší době římské. Problémy osídlení ve světle rozboru pohřebiště z Kostelce na Hané. Praha.
- Zeman, T. 1999: Jihovýchodní Morava v době římské. I-II. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Rukopis magisterské diplomové práce.
- Zeman, T. 2005: Pozdně římské osídlení germánské osady ve Vlčnově-Dolním Němčí. *SPFFBU M 8-9*, 191–213.
- Zeman, T. 2008: Zlechov. Sídliště ze závěru doby římské a počáteční fáze stěhování národů a jeho postavení v rámci pozdního svébského osídlení Moravy. I-II. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Rukopis dizertační práce.
- Zimmermann, W. H. 1992: Die Siedlungen des 1. bis 6. Jahrhunderts nach Christus von Flögeln-Eekhöltjen, Niedersachsen: Die Bauformen und ihre Funktionen. *Probleme der Küstenforschung im südlichen Nordseegebiet* 19. Hildesheim.